

BISERICA ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

APARE O DATĂ PE LUNĂ

„Predică Cuvântul“

II. Tim. IV. 2.

DIN ISTORIA BISERICEI ROMÂNILOR

MITROPOLIA UNGRO-VALACHIEI

CONDICA SÂNTĂ

(Urmare, Veđi No. 4, anul IX-lea, pag. 251).

LXXXII.

ГРИГО́РИЕ Я. УГ.

Рзманѣ сфѣта 'Епѣкопѣ а Рѣмнекѣлѣ Фзрѣ
 пз'горю сз' че дѣлѣ аѣце акѣм а", ши крещинѣи де
 'аколо фѣи ли'сиѣ де пз'шѣнѣ чѣ дѣхо'ничѣкз,
 ши де повзцѣрѣ чѣ сѣф'ле'гѣскз. Но а'хере че
 кѣре нѣм а'ла ачи а' Епа'хѣа прѣ сфѣ' салѣ пз-
 рѣтелѣ Мѣрополи'лѣ в'ро'лахѣе, ши а'рхм. (А-
 дѣна'тѣнѣм при' шѣрѣ прѣ сфѣ: ши а мзрѣе
 са'е прѣ а'нѣца'тѣлѣ фѣ' ма'ша' ши а мѣ-
 то' 'врднѣ кавалѣ Пѣтрѣ 'алеѣадрѣвич рома-
 цѣ) а сфѣта висѣрикз а ска'нѣлѣ прѣ сфѣцѣ
 са'е вѣде сз чѣсѣтѣще храмѣ сфѣ'ло' а'пзраѣ
 ши а'то'ма а'пѣтолило' кѣсѣга'тѣ ши 'елѣна,
 ка сз 'алѣце'м вѣраѣ пѣтрѣ ачѣтѣ дрегзторѣе
 дѣхо'ничѣкз. Чѣ да' дѣпѣ рѣгзчюнѣ чѣ кззѣ-
 тѣ кз'гре а'хѣепз'тору хѣ а'м пѣ а'на, пе кѣвѣ-

шсѣ Архимандритъ, ГИМЗНѢНУ киѣ ГЕРАСИМЪ, ши пе
 кѣвѣ шсѣ Архимандритъ ХОРЕЗМЪ ДІОНІСІЕ, ши
 пе Архимандритъ КЕСАРИЕ а сфѣ мѣ, каре ФІИДЪ
 кѣ аѣ ачѣ а сфѣта МИРОПОЛІЕ. а аѣ ДОСПРЕ-
 ЗЕѣ СЛѢЖИѣ САѣ АРХІТА Кѣ КРЕДИЦЪ, кѣ ВРЕѢНИ-
 ЧІЕ ши спре ФОЛОѣ ШЕШІ, ши ФІИѣ Кѣ САѣ ЧЕѣКА
 АКОМЪ а ДОѣ а ши АКОЛО а ТРАЧѣ ЕПАѢХІЕ, ши
 де ШЕШѣ АГА БИСЕРИЧѣСКЪ, кѣ ши МИРЕНѣСКЪ
 САѣ ЧЕРѣ АФИ ПІЗТОРѣ АЧЕ ЕПАѢХІИ, АШИѣ ДЕРѣ ШІ
 Кѣ АВЦЪТѢРЪ ФІИѣ АНОДОВИ, САѣ СОКОГІ МА
 ДЕГОНИѣ АФИЛА АЧАГЪ СФАТЪ ДРЕГЪТОРІЕ
 А ЕПІКОПІЕ. ДРЕѣ АЧАТА ЛИ САѣ СКРИ НУМЕЛЕ ЛОѣ
 А ТРАЧАТЪ КОДИКЪ.

1773 ДИКЕѣ ВР. 26.

Аѣтрачѣши трѣ сфѣциѣ Архимандритъ САѣ ГЗЕИѣ МА Кѣ КОЛЕ ДЕ Архимандритъ
 киѣ КЕСАРИЕ а сфѣ МИРОПОЛІЕИ.

= † Fost al Tripolei Antim.

= † Fost al Nisei Serafim.

Handwritten signature in Cyrillic script.

= † Antim al Buzeului.

Handwritten signature in Cyrillic script.

- =
- = Sofronie Archimandrit Coziei.
- = Dositei Arch. Dolgopol.
- = Dositei arch. Ioant.

Handwritten signature in Cyrillic script.

- = Grigorie egumen Bistriței.
- = Partenie egumen Strechaei.

Handwritten signature in Cyrillic script.

- = Damaskin Archim. Argeșului.
- = Dionisie egumen Sfinții.

NOTE.

³¹⁹ Actul acesta este scris pre pagina întâia a foiei 66, observând tot-o-dată, că acest număr de foie este intercalat între 57 și 58, lipsind 66 în șirul numerilor dintre 65 și 67.

³²⁰ Scrisoarea actului este cea rondă cu asvêrliturî, pre care noi le-am prezentat în reproducerea actului.

³²¹ Nota dela sfârșitul actului, prin care se afirmă alegerea lui Kesarie, este adausă de o mână posterióră și deosebită de a logofêtului, ce a scris actul în condică; și tot-acéstă mână a scris în act și numele lui Kesarie cu alui Gerasim, după ce mai întâi a făcut doë răsêturî. Alegerea lui Kesarie nu s'o fi făcut, ca alegerea tuturor ómenilor de merit?... Voiesc să dic cu greutăți și rêsândirî... Răsêturile aceste daū loc la multe bănuiele; mai ales că Kesarie a fost, cum vom vedea, un adevêrat om de merit.

³²² Kesarie s'a suit pre tronul episcopiei de Rômnic la 1774 Ianuarie 12 și a rămas aici pêne la anul 1780 luna Ianuarie, când s'a mutat cătră Domnul.

³²³ Kesarie, Episcopul Rômnicului, a fost în adevêr un om învêțat și activ. Lui Kesarie, în unire cu succesorul seū, Filaret, Biserica românescă datoreșce traducerea și tipărire Mineelor. In anul 1776 a tipărit Mineul pre luna Octombre; în 1777 pre Noemvrie; în 1779 cele de pre lunele Dekemvrie, Ianuarie, Fevruarie și Martie; iar restul de șese Minee l'a tradus și tipărit Filaret succesorul lui Kesarie. (vedî jurn. Bis. ort. rom. an. V. pag. 315—327; 445—463).

³²⁴ Puțin trebuie să fi știut Kesarie al Rômnicului dintr'ale vieței; căci în cele 3600 și ceva de note, de care dispuneaū în respectul Episcopiei de Rômnic, Kesarie seîntâlneșce numaide vr'o patru orî, și atunci cu acte de skimburî de moșii. Tótă atențiunea și-o avea concentrată la carte și recomandând prefețele dela Mineele, publicate de dînsul, noi presentăm aici un discurs la patronul episcopiei, care are valórea unui adevêrat specimen de literatură românescă a seculului al XVIII-lea, și pre care și noi l'am găsit într'un sbornic din biblioteca mônăstirei Tigăneșci.

КЪВЪНТ ДЕ ФОЛОС АШЕЗАТ ШИ
КЪВЪНТАТ ЛНТРЪ ЛАДА ШИ ПОХВАЛА, СФЛНТЪ-
ЛДИ ИЕРАРХ НИКОЛАЕ, ДЕ ФЕРИЧИТЪЛ ЕПИСКО-
ПЪЛ РЪМНИКЪЛДИ КИР КЕСАРИЕ

De o parte sta pravoslavnicii, de altă parte arianii, ca de vor dovedi къ къвѡнтѡл pravoslavnicii, tot adevêrѡл, съ ia

credința православноцилор дитъріре, іар де вор дитела аrianіі пре православноци, кѣ тѣтеле лор бѣрѣтѣрї, требѣ съ іа пѣтере ересѣ лор ; шї деспре партеа православноцилор ера Eudoxie ал Antiochiei, шї Атанасіе чел таре, шї алци тѣлци пѣрїнци сѣїнци, іар деспре партеа аrianілор, рѣспѣндеа Аrie, шї хп Елен фоарте дѣвѣцат; шї атѣта тешешѣгѣрї аѣ арѣтат ачест фїлософ, шї атѣта дїпотрївіре, дї кѣт не свѣне історїа, кѣт кѣ православноциі аѣ рѣтас фѣр де глас, дї тѣлѣ време. Іерархѣ Николае съ скоалѣ дїн скахп, ласѣ пре Елїн, кіамѣ пре Аrie, капѣ ересѣлї, фаче мономахіе кѣ дѣпсѣл; дї вѣд архїереїі чеї православноци, съ роагѣ лѣї Dymnezeѣ, ка съ'ї лѣт mineze гѣндѣл, шї съ'ї деа кѣвѣнт дїтрѣ дешкїdereа гѣрїї сале; іерархѣ zice лѣї Аrie, тѣ крѣзї пре апостолї, крѣзї не Евангелїе, адѣлї аїїнте, кѣ Петрѣ апостолѣл, дїтребат фїїнд де Хс. кѣт дї крѣде, аѣ тѣртѣрїсіт, тѣ ещї фїїл лѣї Dymnezeѣ челѣї вїѣ, ачеастѣ тѣртѣрїсанїе а лѣї, аѣ прїїміто Хс, шї і-аѣ zic, тѣ ещї Петрѣ, шї не ачеастѣ пїатрѣ, адекѣ пре тѣртѣрїсіреа та, каре маї тѣртѣрїсіт фїїл ал лѣї Dymnezeѣ, воїѣ zїдї бїсерїка, шї воїѣ дїтѣрї credința, аскѣлѣ Аrie, Петрѣ лѣѣ тѣртѣрїсіт фїѣ, нѣ дѣпѣ дар кѣт zїчї тѣ, чї фїл аде-вѣрат. Асемедеа ка ачестеа пенѣтѣрате dovezї і-аѣ арѣтат, дар ел ка о аспїдѣ асѣрзїнд, ла арѣтѣрїле ачестеа, кѣ тѣтеле фелѣрї де тѣлѣчїрї реле але скрїптѣрїї, хпїлеа аерѣл кѣ гласѣрї де хѣле. Іерархѣ дѣзпѣдѣждѣїндѣсѣ де а маї траде пре Аrie ла адевѣр, съ хпїле де фокѣл рѣвнеї, съ кѣпрїнде де дреапта іхѣїме, вѣздѣхѣл де кѣтре Аrie і съ паре о негреалѣ ; пре Аrie дї сокотеше ка пре дїсѣш Сатана, кѣ прекѣт Сатана аѣ гѣндїт ка съ тїкшорезе слава Dymnezeїрїї, zїкѣнд, пѣневоїѣ скахпѣл тїеѣ деасѣпра челѣї преа дїлѣцат, аша шї Аrie, дїн zїдї-торїѣ дї погора не фїїл лѣї Dymnezeѣ ла стареа zїдїрїлор, шї аша апрїнс, съ тїшкѣ, ловеште кѣ пѣлѣта пре Аrie дї образ, че нѣ авеа рѣшїне, ка съ алкѣтѣїаскѣ кѣвїнте дї потрїва челѣї че л-аѣ алкѣтѣїт пептрѣ славословїе, іар нѣ пептрѣ хѣлѣ. Ах! Іерахе аї грешїт, аї кѣлѣкѣт правїла полїтїческѣ, аїчї ла со-вор съ афлѣ дїпѣрат, шї дїпїїнтеа дїпѣратѣлѣї пїшїнеа нѣ поате съ аїїнгѣ пїчї кѣ тѣла, пїчї кѣ кѣвѣнтѣл. Еѣ нѣ шїѣ, zїче

Іерархѣл, правѣла політїчѣаскѣ нѣ съ потрївѣше кѣ правѣла
 бїсерїчѣаскѣ, шїе дѣмї аратѣ історїа бїсерїчїї, кѣ пророкѣл
 Іліе, а прїнс фїїнд де рѣвнѣ, аѣ тѣїат пре ачѣї преоцї аї рѣ-
 шїнеї, че съ дѣкїна лѣї Ваал, іар нѣ лѣї Дѣмнезеѣ, аѣ доарѣ
 шї Аріе нѣ естѣ ѣн преѣт ал рѣшїнеї, перѣшїнѣндѣсѣ а нѣмї
 зїдїт пре фїїлѣ лѣї Дѣмнезеѣ; еѣ шїѣ кѣ шї Петрѣ дїн рѣвнѣ
 фїїнд порнїт аѣ тѣїат кѣ савїеа ѣрекеа слѣцїї архїереѣлѣї, кѣнд
 вреа съ нѣе тѣна пре Хс. съ'л прїнзѣ, шї Аріе аѣ нѣ естѣ
 ка ѣн преот сѣпѣс архїереѣлѣї, шї съ дѣдрѣзнѣше а грѣї кѣ-
 вїнте де хѣлѣ дѣн потрїва лѣї Хс. Адеѣвѣратѣлѣї архїереѣ, Ах,
 ѣнде еѣї Іерархе дѣн веакѣл де акѣм, ка съ арѣцїї ла тѣлцїї, кѣ
 нѣ поате а фїї чїне-ѣамї, шї політїкос шї бїсерїкос, кѣчї кѣ
 політїка чере съ фїї дѣлгѣдѣїторїѣ ла тѣлте але кредїнцїї, іар
 бїсерїка дѣнѣцѣ съ фїї не дѣнпѣртїнїторїѣ, політїкаѣа съ фїї
 адїафорос, адекѣ кѣм се ѣа дѣнтѣмплѣ але кредїнцїеї, съ фїї
 прїїмїторї, бїсерїка деагѣ ка нїчї о іотѣ, сѣѣ чїртѣ, съ нѣ
 деѣлѣе фѣрѣ кѣѣїнцѣ, дарѣ ачестѣ порнїрї чїне ле дѣдрѣп-
 теѣзѣ, рѣвна, рѣвна, естѣ о ѣнпѣтѣте, пре карѣ, чѣл че нѣ о арѣ,
 нѣ прїчѣе, пѣнтрѣ ачѣеа пре апостолї, пре іерархї, пре
 тѣчѣнїчї, че кѣлка лецїле політїчѣешї, съ дѣнпотрїѣїа дѣн-
 пѣрацїлор, пѣнтрѣ леѣеа лѣї Хс. шї чѣї че нѣ кѣношеа рѣвна
 лор, о нѣмїа пѣѣѣне, дар рѣвна естѣ чѣа че н'аѣ лѣсат, дїн
 чѣле маї шїчї але кредїнцїеї, а нѣ съ проповѣдѣї, шї дїн чѣле
 маї шїчї але лецїї а нѣ съ пѣзї, шї дїн чѣле че сѣнт спре
 фолосѣл ѣчїнѣлѣї а нѣ съ опрї; де ачѣастѣ рѣвнѣ фїїнд а-
 прїнс Іерархѣл, прїчїнѣ кѣѣтѣ ка съ'шї деа трѣпѣл сѣѣ дѣн прї-
 теѣдїе, шї че алтѣ маї ѣнпѣ прїчїнѣ, де кѣт дѣн соборѣл Нікеї,
 ѣнде ера дїн тоатѣ лѣтѣа стрѣншї, дѣнїнтеа тѣтѣрор. съ съ
 атїнгѣ де правѣла політїчѣаскѣ. съ прїїтеаскѣ шї съ съ прї-
 теѣдѣїаскѣ, пѣнтрѣ кредїнцїа чѣа дѣмнезеѣаскѣ, кѣ фїїлѣ кѣ
 тѣтѣл дѣнтокѣа съ съ прослѣѣеаскѣ. Еѣ кѣнд сокотѣскѣ кѣ
 іерархѣл аѣ арѣтѣт ачѣастѣ рѣвнѣ. кѣ дѣсѣшї прїтеѣдїе, пѣн-
 трѣ слаѣа дѣмнезеїрїї, нѣ фак тїрѣре, кѣчї тецїї пої. шї кѣ
 трѣпѣл шї кѣ сѣфлетѣл, сѣнтем дѣторї ка нїште зїдїрї, а не
 да пре пої пѣнтрѣ зїдїторѣл, ка нїште рѣскѣтпѣрацїї кѣ сѣнцѣле
 фїїлѣлѣї Дѣмнезеѣ, шї а не ѣрса сѣнцѣле пѣнтрѣ слаѣа фїїлѣлѣї;

еѣ гъсескѣ време де мѣраре, шѣ вѣдникѣ де лавѣ, кѣнд
вѣзѣ пре Іерархѣ порнѣт, кѣ ачестѣ рѣвнѣ, шѣ пентрѣ фо-
лосѣл, шѣ извѣвѣреа апроапелѣи сѣѣ. Ехстаѣе стѣпѣнѣторѣл
Мѣралѣкеѣ, хотѣраѣде пре доѣ спре осѣнда торѣдѣи, ѣелатѣл дѣ
дѣсе ла локѣл чел хотѣрѣт де пѣрзарѣ, дѣ дѣцѣнѣкѣ, ле
леагѣ тѣнѣле, ле леагѣ окѣи, осѣндѣдѣи пѣжнѣг, шѣ алеаргѣ кѣ-
тре Іерархѣл, шѣ ка кѣнд лар фѣ рѣнѣт пре дѣсѣшѣ ел, аша
кѣм с'аѣ афлат, фѣр де орѣндѣлала са, нѣ зѣвовѣще а мерѣе
пѣжнѣ ла ачел лок, шѣ кѣ мѣраре тѣтѣрор челор че'л ведеа, а-
жѣнѣе ла локѣл осѣндѣдѣлор, шѣ де лок сѣ рѣнезеаѣще, іеа
савѣіле дѣн тѣнѣле ѣеладѣлор, ѣеле мѣшка дѣн вѣздѣх шѣ
мѣщѣнѣѣеа маѣ дѣтѣи, кѣ че кѣп деодатѣ сѣ іа капетеле о-
сѣндѣдѣлор. Извѣвѣще пре ѣеѣ легаѣдѣи, дезлеагѣ пре ѣеѣ о-
сѣндѣдѣи, шѣ дѣфрѣкошазѣ пре ѣеладѣи, челор осѣндѣдѣи дѣрѣще
вѣаѣѣ, іар ѣеладѣлор дѣнгрозіре де моарте, ѣеѣ извѣвѣдѣи кѣ
лакѣрѣтѣи дѣн пѣтѣескѣ извѣвѣиторѣл, ѣеладѣи сѣ дѣфрѣкошазѣ де
дѣнѣсѣл ка де хн стѣпѣнѣторѣѣ, зѣтѣнд пре ал лор порѣнѣѣиторѣѣ.
О! рѣвнѣ кѣт есте де марѣ пѣтереа та, тѣ даѣ кѣвѣнт де дѣн-
вѣѣѣтѣрѣ ла ѣеѣ че нѣ шѣе карте, шѣ сѣ дѣнпотрѣвѣескѣ фѣло-
софѣлор; тѣ дѣнартезѣи тѣнѣле челора че нѣ нот сѣ ле мѣшке,
шѣ даѣ рѣзѣвоѣѣ дѣн потрѣва вѣедѣи шѣ а торѣдѣи; треѣкѣнѣѣоасѣ
ещѣ ла ѣеѣ че слѣжескѣ вѣсерѣѣѣи, ка сѣ извѣвѣескѣ пѣпѣшѣле
полѣтѣеѣ, треѣкѣнѣѣоасѣ еѣѣ ла ѣеѣ че слѣжескѣ вѣсерѣѣѣи, пѣн-
трѣ дѣнпротѣвѣиторѣи вѣсерѣѣѣи, рѣвнѣ пѣнтрѣ дѣндрѣптарѣеа кре-
дѣнѣеѣ, рѣвнѣ шѣ пѣнтрѣ извѣвѣреа пѣпѣствѣдѣлор, сѣнт доѣ
стѣпѣи дѣн карѣ рѣзѣмѣнд тот вѣнѣле, пѣсторѣлѣ чел ѣхн, пре
ѣнѣл кѣ о тѣлѣ, пре алтѣл кѣ алта, треѣхе сѣ'ї дѣнѣрѣѣѣшезе;
сѣнт доѣ арѣнѣи, кѣ карѣ поате сѣ зѣоаре, шѣ сѣ ажѣнѣгѣ ла
ѣата пѣсторѣлор дѣн ѣерѣѣ, ѣнде дѣнкорѣнѣазѣ пѣсторѣлѣ чел
адеѣѣрат, кѣ ачесте доѣ арѣнѣи але рѣвнѣеѣ, аѣ зѣѣрат кѣтре
ѣерѣѣ Васѣіле чел марѣ, дѣнпротѣвѣндѣсѣ Ерѣтѣѣлор шѣ лѣи
Валес дѣнпѣрат; кѣ ачесте доѣ арѣнѣи, аѣ зѣѣрат кѣтре ѣерѣѣ
Грѣгорѣе вѣгословѣл, скрѣнд дѣн потрѣва арѣенѣлор, шѣ а лѣи
Іѣлѣан дѣнпѣрат; кѣ ачесте доѣ арѣнѣи аѣ зѣѣрат шѣ Іоан Златѣѣст,
скрѣнд тѣлѣт пѣнтрѣк правослѣвѣе, шѣ дѣнпотрѣвѣндѣсѣ Едозіеѣ
дѣнпѣрѣтѣесѣи. Дар тѣтѣрор, дѣндрѣзѣнѣаск а зѣѣче, кѣ пѣлдѣ аѣ

Фост Іерархъ. Еѣ лъсьнд поіанъл Фаптелор лъі, дптръ каре стрълчеше рѣвна, мергѣ къ мпнтеа ла чеіа че аѣ арътат дп Nikeia, ші ла чеіа че аѣ арътат, ізвъвнд пре чеі осъндіці, ші кънд дп въз дп Nikeia, дп сокотескѣ къ рѣвпъ, ка хп апостол, ші къ іспрѣвіре ші лѣкраре дптокта ка тѣлці апостолі, къчі апостоліі аѣ дппърціт пърціле лѣміі, ла проповеданіеа лор, ші Іоан аѣ лѣат пърціле Асіеі, Петрѣ аѣ проповедѣит Сіріеа, ші Палестіна, Тома аѣ проповедѣит India ші Етіопіеа, іар Іерархъ аѣ мерсѣ дптрѣн лок, дптрѣ каре ера тоатъ лѣтеа, аѣ мерс ла Nikeia хнде съ стрънсасъ пород дпн тоате пърціле, пе хнде аѣ Фост Фіеше каре апостол, дппнтеа а тоатъ лѣтеа аѣ арътат адевърѣл, аѣ дпкредіпцат православіа ші аша съпгѣр аѣ проповедѣит ла атѣта лѣте, ла каре с'аѣ дппърціт тѣлці апостолі. Къ ачеастъ рѣвпъ дп прітеск тоці апостоліі дп чеата лор. Іар кънд тѣ зіт ла Іерархъ, къ аѣ алергат де аѣ лѣат сабіеа дпн тѣна целацілор, ка съ ізвъваскъ пре чеі осъндіці, еѣ тѣ гъндескѣ а'л сокоті дптокта тѣченік, къ чіне пѣ шіе къ целаціі сѣнт ла порѣнчі дпфіерѣнтаціі, ші афаръ дпн порѣнчіторіі лор, ла алціі пѣ сѣнт плекаці, аѣ доаръ пѣ сар фі пѣтѣт порні асѣпра Іерархълѣі, апріпзъндѣсъ де тѣстрѣріле лѣі, чел че і аѣ оръндѣит ла ачеастъ осъндъ рѣшіпъндѣсъ? Аѣ доаръ пѣ ар фі теѣешѣціт дп тѣлте фелѣрі пѣрі кътре дппърѣціе? дар Іерархъ пѣ леаѣ сокотіт, ле-аѣ сокотіт, ле-аѣ гъндіт, дар аѣ хотѣрѣт ізвъвіре, ші аша аѣ врѣт а пріімі ші жертвѣіре.

LXXXIII.

ΚΑΙΣΑΡΙΟΣ ΕΛΕΩ ΘΟΥ ΥΠΟΥΝ
ΦΙΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΩΤΑΤΗΣ ΕΠΙΣ-
ΚΟΠΗΣ ΡΙΜΝΙΚΟΥ ΙΔΙΑ ΧΕΙΡΙ
ΠΡΟΕΤΑΞΑ.

KESARIE CU MILA LUI D-
DEU ALESUL S-TEI EPISCO-
PII A RÖMNICULUI CU MÂNĂ
PROPRIE AM SCRIS (PRE-
SENTAT ACESTE CUVINTE).

(Urmézá apoí simbolul credinței în limba grécă și confesiunea tradițiunei bisericesci, din care noi reproducem partea de pre urmă cu iscălitura în facsimile):

... Πρὸς τούτοις καὶ ἃ κέκτηται
 προνόμια ὁ θρόνος τῆς μητροπόλεως
 οὐγγροβλαχίας καθομολογῶ διαφυ-
 λάττειν κατὰ πάντα τρόπον ἀπαρεγ-
 χείρητα ἐν ὅλη μου τῇ ἐπαρχίᾳ ἕως
 ἕν μοι τὸ ζῆν καὶ τὸ πνεῖν παρῆ

1774 Ianouar. 12.

... Lângă aceste și câte prero-
 gative a câscigat tronul Mitropo-
 liei Ungro-Valachiei mărturisesc,
 că le voi păstra în tot kipul ne-
 atinse în totă eparchia mea, cât
 îmi va presta a trăi și a răspera.

1774 Ianuar. 12

Ἐκθέσις ἀληθῆς τῆς ἀ-
 ποδημίας τοῦ πανιερωτά-
 του ἁγίου οὐγγροβλαχίας
 εἰς πετρούπολιν, ἀποδη-
 μίας, ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ ποι-
 μνίου γεννημένης, ἀλλ-
 οὐκ ἀλλῶς, ὡς ὑπαινίττε-
 ται ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ
 ὁ παρῆσφρησᾶς κύρ γρη-
 γορίος.

NOTE:

³²⁵ Aceste două acte sînt scrise pre pagina adoa a foiei 66.

³²⁶ Scrisoarea actelor este cea grecă rondă.

³²⁷ Dăcă Kesarie a scris actele confesiunei sële dela chirotonie în limba grecă, acésta a provenit numai din cauza influinței celei mari a grecismului, și nu că el era grec de origine.

LXXXIV.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΑΛΗΘΗΣ ΤΗΣ Α-
 ΠΟΔΗΜΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑ-
 ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΥΓΓΡΟ-ΒΛΑΧΙΑΣ
 ΕΙΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΙΝ, ΑΠΟΔΗ-
 ΜΙΑΣ, ΕΠ' ΩΦΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΠΟΙ-
 ΜΝΙΟΥ ΓΕΝΗΜΕΝΗΣ, ΑΛΛ-
 ΟΥΚ ΑΛΛΩΣ, ΩΣ ΥΠΑΙΝΙΤΤΕ-
 ΤΑΙ ΕΝ ΤΗ ΕΚΘΕΣΗ ΑΥΤΟΥ
 Ὁ ΠΑΡΕΙΣΦΡΗΣΑΣ ΚΥΡ ΓΡΗ-
 ΓΟΡΙΟΣ.

ECSPUNERE ADEVERATA
 DESPRE CALĂTORIA INALT
 PEA SÂNȚITULUI MITRO-
 POLIT AL UNGRO-VALACHI-
 EI LA PETERBURG; CALĂ-
 TORIE, FĂCUTĂ PENTRU FO-
 LOSUL TURMEI, ȘI NU PEN-
 TRU ALT CEVA, DUPRE CUM
 SE LAUDA IN ECSPUNEREA
 SA KIR GRIGORIE.

NOTE:

³²⁸ Acésta ecspunere trebuia să se scrie pre fôia a 58 a condicei,

förë a fi însë scrisă. Fóia este albă și lăsată, se vede, anume pentru acest scop.

••••• Trebuie să notăm, că la anii 1770 în Téra românească erau doi Mitropoliți cu numele de Grigorie. Un Grigorie a fost cel care din episcop al Rômnicului a ocupat tronul Ungro-Valachiei, despre care tracteză actul, publicat de noi sub No. LXXXI, iar al doilea este cel ce s'a dus la Peterburg cu M. Cantacuzino, ctitorul Mônăstirei Sinaia și cu Nicolae Brâncovénu. Ecspunerea de mai sus trebuia să tracteze despre folósele, ce, dupre Grigorie, aducea Terei politica ruséscă, în seculul al XVIII-lea; și noi adăugăm: pëcat că nu ni s'a conservat și vederile boerilor față cu politica ruséscă din Téra....

LXXXV.

ΙΣΟΝ ΑΠΑΡΑΛΛΑΚΤΟΝ
ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ,
ΕΙΣ ΤΟ ΝΑ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑ-
ΘΗ Ο ΠΡ. ΡΙΜΝΙΚΟΥ ΚΥΡ ΓΡΙ-
ΓΟΡΙΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ,
ΕΙΣ ΚΑΙΡΟΝ ΟΠΟΥ ΕΛΕΙΠΗΝ,
ΩΣ ΠΡΟΙΣΤΟΡΗΣΑΜΕΝ.

Τῆς ποιμαντικῆς προστασίας,
καὶ ἀρχιερατικῆς χάριτος ἀναγκαι-
οτάτης οὔσης παντὶ τῷ χρισ-
τονύμῳ πληρώματι, ὡσθ' ὅτε
μὴ πάρεις μηδὲν τῶν ἄλλων θεί-
ων καὶ ἱερῶν τελετῶν διενεργεῖσ-
θαι ἀδύνατον. Τῇ γὰρ ταύτης ἐ-
ξουσία καὶ χάριτι καὶ τὴν ἱερωσύ-
νην ἐπιχορηγεῖσθαι, καὶ τὰ ἄλλα
πάντα τὰ θεία φαιμέν, καὶ ἐκκλη-
σιαστικὰ ὅσα πρὸς σωτηρίαν συμ-
βάλλεται τοῖς εὐσεβέσι, διενερ-
γεῖσθαι πεποιστεύκαμεν, μηδεμίαν
ἀνάγκη τῶν κατὰ μέρος παροικιῶν
τε καὶ ἐπαρχιῶν ὑστερεῖσθαι τῆς
τοιούτης πνευματικῆς προστασίας,
καὶ χάριτος, ὃ καὶ οἱ θεῖοι καὶ ἱε-
ροὶ κανόνες ἀποφάνονται. Ἐπαρ-
χίαν μὴ διαμένειν ἀπροστάτευ-
τον ἐπὶ πολλὴν χρόνον. Τῆς οὖν
ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Οὐγγρο-

COPIE ECSACTĂ DE PRE
ECDOSUL PATRIARCHAL
CA SA SE STABILIASCĂ FOS-
TUL EPISCOP AL ROMNICU-
LUI D. GRIGORIE, MITROPO-
LIT, IN TIMPUL CAT A LIP-
SIT, DUPRE CUM AM ISTORI-
SIT MAI SUS.

Stăpânia turmei și darul ar-
chieresc este fôrte necesară
fie-cărei turme creștinești, în
cât nu se pare imposibil de
efectuat nimic din divinele și
sântele servicii. Decî de stă-
pânia și darul acestei (archie-
rii) legându-se și sântirea, și
dicem tóte cele divine și bise-
ricesci, câte sunt necesare pen-
tru mântuirea celor pioși, tóte
aceste noi credem, că trebuiesc
efectuate și nu este nici o ne-
cesitate, ca parochiile și epar-
chiile cele particulare să se lip-
siacë de un ast-feliu de lucru
spiritual, ce și divinele și sântele
canóne îl poruncesc. Să nu
fie nici o eparchie fôrë de stă-
pân mult timp. Fiind-că acum
Mitropolia Ungro-Valachiei a

βλαχίας ἀπροστάτευτον διαμεινά-
σης ἤδη, ὡς ἐγνωμεν, καὶ χρείας
οὔσης καταστῆναι ἐν αὐτῇ ποιμένα
καὶ προστάτην ἰκχνόν, καὶ ἄξιον
εἰς ποιμαντικὴν ἐπίσκεψιν τοῦ λο-
γικοῦ ἐκείνου ποιμνίου, καὶ δὴ καὶ
κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν συνείδει-
αν προσηγηταμένης τῆς κατὰ τό-
πον ἐκλογῆς γνώμη τοῦ τε ὑψη-
λοτάτου καὶ εὐσεβεστάτου αὐθέν-
του καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγρο-
βλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου
Ἐμμανουὴλ βοεβοδα, υἱοῦ κατὰ
πνεῦμα ἀγαπητοῦ καὶ περιποδή-
του τῆς ἡμῶν μετριότητος καὶ
συναινέσει τοῦ τε ἱερατικοῦ κατα-
λόγου καὶ τοῦ ἐκεῖ σε χριστονύ-
μου πληρώματος, εὔρηται καὶ με-
μαρτύρηται ἄξιος ὁ πρ. ῥιμνίκου,
κὺρ Γρηγόριος, διὰ τοι τοῦτο γρά-
φοντες διὰ τοῦ παρόντος συνοδικῶς
μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων
ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν
ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἀδελ-
φῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἐπιτρέ-
πομεν, καὶ ἄδειαν παρίχομεν ὑμῖν
τοῖς Θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις
τῆς ὑποκειμένοις τῇ αὐτῇ μητρο-
πόλει Οὐγγροβλαχίας, τῷ τε ῥιμ-
νίκου καὶ τῷ μπουζαίου, ἔτι δε
καὶ τοῖς λοιποῖς ἐκεῖσε παρευρισ-
κομένοις ἀρχιερεύσι, τοῖς ἐν ἀγίῳ
πνεύματι ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς καὶ
συλλειτουργοῖς, ὅπως συνελθόν-
τες ἐν τινὶ τῶν αὐτόθι ἱερῶν ναῶν,
ἐκτελήσητε ψήφους κανονικᾶς κα-
τὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπο-
σιν, καὶ διὰ τῆς χάριτος τοῦ πα-
ναγίου καὶ ζωοποιοῦ πνεύματος
καταστήσητε τὸν ῥηθέντα πρ.
ῥιμνίκου κὺρ Γρηγόριον γνώσιον
πνευματικὸν προστάτην καὶ ποι-
μένα τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλε-

rēmas fōrē de stăpân, dupre
cum ne-am încunoscintat, și
find nevoie, ca să se stabili-
scă acolo păstor și stăpân vred-
nic și capabil de episcopia păs-
torală a acelei turme cuvântă-
tore, și deci dupre usul stabi-
lit, avându-se și alegerea loca-
lă în opiniunea prea înălțatu-
lui și prea piosului stăpân
și Domnitor al tōteî Ungro-
Valachiî, D. D. Ioan Ema-
noil voevod, fiul cel prea iu-
bit și mult dorit al smereniei
nōstre și cu consimțimēntul
clericilor și a comunităței cei
creștinescî de acolo, s'a aflat
și s'a declarat vrednic fostul
episcop al Rômnicului, D. Gri-
gorie, și de aceia noi, cu acéstă
gramatā sinodală a prea sânti-
țîilor de pre lângă noi archie-
rei și prea onorabilî și prea
iubiți în s. Duch frați și coli-
turgisitorî, permitem și dăm
voie voi prea iubitorilor de
D-deŭ episcopî, cei supuși mi-
tropoliei Ungro-Valachiei, a-
dică a Rômnicului și a Buzeu-
lui, încă și celor-laltî archie-
rei aflători acolo, celor în s.
Duch frați și coliturgisitorî, ca,
întrunindu-ve în unul din sântele
templuri de acolo, să tra-
geți sorți canonici, dupre pre-
scripțiunea bisericéscă, și cu
charul pre sântului și de viेतă
făcătorului Duch să stabiliți
pre menționatul fost al Rômni-
cului, D. Grigorie, stăpân spi-
ritual legal și păstor al Mitro-
poliei Ungro-Valachiei, ca cel
ce se bucură de mulțemireă

ως ταύτης Οὐγγροβλαχίας, ἅτε δὴ στεργόμενον κατὰ κοινήν εὐαρέστησιν, τοῦ τε ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου, καὶ δὴ καὶ τοῦ λοιποῦ χριστιανύμου πληρώματος καὶ λογικοῦ ποιμνίου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, ὡς ἔγνωμεν, ὅστις κατὰ τὴν διδομένην ἤδη παρ' ἡμῶν συνοδικὴν ταύτην ἀδειαν κατασταθεὶς γνήσιος πνευματικὸς καὶ προστάτης τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἔχει ποιμένειν εὐαγγελικῶς τὸ ἐν αὐτῇ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον, εὐλογεῖν τε καὶ ἀγιάζειν, καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἐκτελεῖν, ὅσα ἀρχιερέουσιν ἀνήκει, μνημονευόμενος ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ ἀκολουθίαις ὡς νενόμισται. Εἰς τοῦτο γὰρ ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερος πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν τῆς ἐκδόσεως γράμμα, καὶ ἀπεστάλη ὑμῖν ταῖς συναδελφοῖς ἀρχιερέουσιν εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν. Ἐτει αψὸ κατὰ μῆνα Οὔκτωβρίου.

comuna, atât a prea înălțatului Domnitor și a sântitului cler, precum și a celialalte comunități creștine și turme cuvântătoare a acestei eparchii, dupre cum cunoscem, care stabilindu-se, conform cu această noastră voie sinodală, (părinte) duhovnicesc și legal și stăpân al Eparchiei acestia, are a păstori evangelicesce turma cea în Christos cuvântătoare, bine-cuvântând și sântind și efectuând τότε cele-lalte, câte aparțin archiereilor, pomenind la τότε sântele ceremonii și serviciu, dupre cum s'a obicinuit. Pentru această decă s'a făcut și această presentă a noastră patriarchală și sinodală gramată și s'a trimis voi confrăților archierei spre notificare și asigurare.

In anul 1770 luna Octomvrie.

NOTE.

330 Actul acesta este scris pre pagina întâia a fóiei 59 din condică

331 Scrisórea actului este cea grécă rondă.

LXXXVI.

Με τὸ νὰ μὴν εὐρεθῆ κανεὶς τῶν ἐπισκόπων, ὡς τοῦ μὲν ῥιμνίου προποθανόντος οἴτοι τοῦ Κὺρ Παρθενίου, τοῦ δὲ μπουζαίου κὺρ Κόσμα μετὰ τῶν στρατευμάτων συναχωρήσαντος, ἢ ἐκδοσις ἢ πατριαρχικὴ δὲν ἐβάλθη εἰς πρᾶξιν, μὴ δὲ ἐτόλμησέ τι τῶν τελετῶν διαπράξασθαι ὁ κὺρ Γρηγόριος, ἕως τῆς ὁ ας εἰσόδου τῶν ῥουσικῶν στρατευμάτων εἰς τὸν τόπον, ὅτε προφθάσας καὶ ἐπίτροπος

Fiind că nu se afla nici unul din episcopii; fiind că al Rômnicului murise, adecă D. Partenie, iar al Buzeuului, D. Cosma, plecase cu oștirile; ecdosul patriarchal nu s'a pus în pactică, nici a îndrăznit D. Grigorie a efectua vre un serviciu, pene la intrarea a doa a oștirilor rusesci în Têră, când a sosit și episcopul eparchiei din partea păstorului legal, ce atunci se afla în

τῆς ἐπαρχίας πεμφθεὶς παρὰ τοῦ ἐν Πιερουπόλει ἐνδημοῦντος τότε γνησίου ποιμένου, ὁ . . . Φιλάρετος ἁ! τελετὴν εὐχαριστείας πρὸς θεὸν ἐποιήσατο ἐν τῇ διὰ τὴν εὐτυχῆς εἰσοδὸν τῶν στρατευμάτων τῶν εἰς κατ' ἐπιταγὴν τοῦ τότε κομανδῆρος καὶ μπριγαδιέρος, Ἰωαννοῦ Βασιλιέβιτς Γουδονόβιτς, τοῦ κῆρ Γρηγορίου προεξάρχοντος, καὶ τὴν τοιαύτην εὐχαριστείαν διαπράξαμεν.

Peterburg, . . . Filaret a făcut în-tâi rugăciune de mulțemire către D-zeu în pentru întrarea fericită a oștirilor, celor aflătoare sub poruncile comandirului și a brigadierului de atunci, Ioan Vasilevicî Gudonovicî, și pentru proecsarchul, D. Grigorie, și am făcut și noi o ast-feliu de mulțemire.

NOTE:

³³² Acéstă notă cu lipsurile, însemnate în reproducerea noastră, este scrisă pre pagina întâia a fôiei 59 și terminată pre pagina a doa a aceliashi foî.

³³³ Nota, cum vedem, represintă modul aplicărei ecodosului patriarhal cu serviciile divine, efectuate cu ocasiunea întrărei a doa a oștirilor rusescî în Muntenia.

LXXXVII.

ΟΤΙ ΔΕ ΚΑΙ Ο ΑΥΘΕΝΤΗΣ ΜΑΝΟΥΗΛ ΒΟΕΒΟΔΑ ΚΑΤ' ΑΝΑΓΚΗΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΣ ΕΚΑΜΕ ΤΟ ΤΟΙΟΥΤΟΝ ΠΑΣΟΝ, ΦΑΙΝΑΤΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΠΙΤΤΑΚΙΟΥ.

Καὶ αὐθις τὴν ἱερὰν αὐτῆς δεξιὰν ἀσπαζόμεθα. Ἄς εἶναι θεβαιωμένος καὶ πεπληροφοριμένος, ὅτι ἐξ ἀρχῆς εἵχομεν εἰς τὴν πανιερότητά της ἄκραν εὐλάβειαν καὶ ἀγάπην, μὲ εἰλικρίνειαν καὶ ὑπόληψιν φρονήσεως. Τὰ δὲ περιστατικὰ τοῦ καιροῦ ὁποῦ ἐδίασαν καὶ ἡμᾶς νὰ σακριφικάρωμεν καὶ τὸν ἑαυτὸν μας, διὰ νὰ φιλάξωμεν ἀδλαδῆ τὴν πατρίδα, καθὼς ὁ καρδιογνώστης θεὸς, ὁ ἐτάζων καρδίας εἶναι μάρτης, μᾶς ἠνάγκασαν καὶ μὴ θέλοντας νὰ οἰκονομίζο-

CĂ ȘI DOMNITORUL MANOIL VOEVOD DE NEVOIE ȘI ICONOMIC A FACUT UN AST-FEL DE PAS (a) SE VEDE DIN PRESENTUL PITAC

Și iarăși sărut sânta vóstră dréptă. Să fie cunoscut și sigur, că de la început am avut către Inalt Prea sântia vóstră cela mai mare pietate și dragoste cu sinceritate și în respectul înțelepciunii. Iar împrejurările timpului, care ne-aș silit să sacrificăm (b) și pre noi înșine, ca să păstrăm patria neatinsă, dupe cum este martur, cunoscătorul de inimă, cel-ce cercetéză inimele, ne-aș nevoit și pre noi, ca fõrē de voie să iconomisim și cele ale tro-

(a) Vorbă românească întrebuintată în tecstul grec.

[b] Altă vorbă românească în tecstul grec.

μεν καὶ τὰ κατὰ τὸν θρόνον τῆς μητροπόλεως τῆς, ἄλλως δὲ κἀνένα μίσος δὲν εἶχαμεν εἰς τὴν καρδίαν μας οὔτε ἔχομεν διὰ κἀνένα ἀπὸ τοὺς ἐντοποίους, μάλιστα εἰς τοὺς κρατοῦντας δὲν ἀπολύπομεν ἀπὸ τὸ νὰ δίδομεν εὐλόγους αἰτίας, καὶ ἀδυναμίας διὰ τὰ περιστατικὰ τοῦ καιροῦ καὶ τὴν ἀθωότητα ὅλων τῶν ἐγκατοίκων νὰ φροντίσωμεν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ πανιερότης τῆς ἁς μὴ ἔχει κἀμμίνα ἀμφιβολίαν ὅτι ἐνώπιον θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὴν τάζομεν καὶ τὴν δεδαιώνομεν τὴν ἡμετέραν ἀγάπην μὲ εἰλικρίνειαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν εἰς τὸν θρόνον τῆς καὶ ἁς φροντίζῃ διὰ τὸ κοινὸν καλὸν τῆς πατρίδος, φερόμενος ὡς γνήσιος ποιμὴν εἰς ἐκεῖνα ὅπου γνωρίζει πῶς ἀποδλέπουν εἰς τὸ καλὸν τῆς πατρίδος.

Ὁλος εὐνοῦστατος. καὶ λίαν πρόθυμος.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΝΟΙΑ ΒΟΕΒΟΔΑ

NOTE :

³³⁴ Acéstă scrisóre, séu pitac, stă scrisă pre pagina a doa a foiei 59.

³³⁵ Scrierea este cea rondă grécă, iar limba atestă și ea, că Domnitoriī grecī, întăriți de împrejurări pre tronurile române, nu mai îngrijiaū a se încunjura cel puțin cu ómenī de carte.

³³⁶ In fine este de notat și multa asigurare în sinceritate a Domnitoruluī către Mitropolitul Tereī.

LXXXVIII.

Ἴδοῦ καὶ ἴσον τοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος ἐμπεδὸν τὰ ἐδώθι.

ΣΑΜΟΥΗΛ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝ-
ΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑ-
ΡΧΗΣ.

Ἱερώτατε μητροπολήτα οὐγγρο-
βλαχίας, ὑπέρτιμε καὶ ἔξαρχε πλα-

nuluī Mitropoliei ei; alt-feliū n'am avut nicī o ură în inima nóstră și nicī nu avem pentru nimene din cei aī loculuī, mai ales către persoanele administrative nu încetăm de a recunósce tóte causele binecuvântate și tóte nevoile pentru împrejurările timpuluī și de a îngriji de nevinovăția tuturor locuitorilor. De aceia și Inalt Prea Sântia nóstră să nu aibă nicī o îndoială, că înaintea luī D-deu și a ómenilor vē stimăm și vē asigurăm cu tótă sinceritatea și siguranța dragostea nóstră către tronul vostru și voi să îngrijiți pentru binele comun al patriei, purtându-vē ca un păstor propriū în tóte, ce cunósceți, că privesce pre binele patriei.

In totul cu bune intențiuni și fórte dispus.

IOAN MANOIL VOEVOD

Eca și copia epistolei patriar-chale, [pusă] înainte aici.

SAMUIL CU MILA LUI
D-DEU ARCHIEPISCOP
CONSTANTINUPOLEI
ROMEI NOUĂ ȘI PATRI-
ARCH ICUMENIC.

Prea Sântite Mitropolit al Ungro-Valachiei, pre onora-

γηνῶν, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῆ καὶ συλλειτουργῆ τῆς ἡμῶν μετριότητος κύρ Γρηγόριε. Χάρις εἶη σου τῇ ἱερότητι καὶ εἰρήνῃ παρὰ Θεοῦ. Καὶ προλαβόντως ἀπεκρίθημεν τῇ σῇ ἱερότητι τὰ πρὸς ἀπάντησιν τῆς προσταλθῆσης ἡμῖν παρ' αὐτῆς ἐπιστολῆς καὶ εἴτι τῶν δεόντων. Καὶ νῦν διὰ τῆς παρούσης δὲν ἐλείψομεν ἀκριβέστερον νὰ τὴν φανερώσωμεν διὰ νὰ ἔχῃς εἶδησιν τῶν ὧν ἔδει εἰδέναι περὶ αὐτῆς. Γνωστὸν εἶναι αὐτῇ ὅτι ἐν τῇ προλαβούσῃ τοῦ καιροῦ ἀνωμαλία ὑπέπεσεν ὅπως ποτε ἂν εἶη ἡ ἱερώτης της εἰς παρενοχλῶν δυστυχῶς καταστάσεως, καθὼς εἶναι φανερόν πᾶσιν, ὡς ἂν ὁποῦ ἡ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία εἶχε γνωρίσῃ ἄλλον ἄντ' αὐτῆς προστάτην τοῦ αὐτόθι λογικοῦ τοῦ Χριστοῦ ποιμνίου. Ὁθεν ἦτον ἀνάγκη διὰ νὰ φυλαχθῇ ὁ τύπος τῆς ἐκκλησίας ἢ διὰ συνοδικῆς ἔδει βουλῆς καὶ συνοδικοῦ γράμματος νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ ἱερότης της ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον, ἵνα ἀκολουθήσῃ ἡ ἐκκλησία τὰ προδεδομένα διὰ τὸ συμφέρον τοῦ ἀποστολικοῦ τούτου θρόνου, καὶ δυοῖν θάτερον νὰ γίνῃ. Πλὴν τῇ τύχῃ αὐτῆς μηδέτερον τούτων ἐγένετο, καὶ τύχην λέγοντες ἐννοοῦμεν τὰ ἐπὶ ὑψηλότατον αὐθέντην. Ἐπειδὴ καὶ ἡ ὑψηλότης τοῦ καθ' ὃν καιρὸν συνέβαινον τὰ τοιαῦτα παρενομήματα, ὅλως ἀπαρέσχω ἦτον, καὶ ἤδη τῶν οἰάκων λαβόμενος, ἔδειξε τὸν χριστιανισμόν καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν νίκην εὐνιαν, μέ τὴν εἰς τὴν ἱεράν τῶν ἀδελφῶν μεσολάβησιν καὶ ἀξίωσιν διὰ νὰ παραδοθῶσιν ἅπαντα τὰ

te, și ecsarch al laturilor, în s. Duch iubite și coliturgisitor al smereniei noastre, D. Grigorie. Char și pace să fie cu prea sântia vóstră de la D-deu. Și mai 'nainte am scris prea sântiei vóstre cele spre răspuns la epistola vóstră, cea trimisă noi și ce trebuia de făcut. Și acum prin presenta n'am lipsit cu mai multe amăruntimi a'ți arăta, pentru ca să ai cunoscință despre cele ce trebuie să cunoscî în privința acésta. Iți este cunoscut prea sântiei tale, că în anomalia timpurilor de pre urmă prea sântia ta ai fost atras óre-cum în curentul unei stări nenorocite, după cum este cunoscut tuturor, că adecă Biserica cea mare a lui Christos cunoscuse pre un altul în locul prea sântiei vóstre de stăpân al turmei ceî cuvântătoare de acolo. Decî era necesar pentru păstrarea caracterului Bisericeî, séu a trebuie, ca prin chotărîre sinodală precum și gramată sinodală să fie restabilită prea sântia vóstră în pozițiunea cea veche, pentru ca Biserica să urmeze prescripțiunilor, privitoare la interesele acestui tron apostolic și din doē trebuia să se facă una. Dar din norocirea vóstră nu s'a întâmplat nici una din aceste, și dicēnd norocire înțelegem cele pentru prea Înălțatul Domnitor. Fiind că și Înălțimea sa în timpul, ce s'aî petrecut aceste ilegalități, a fost cu totul desgustat și luând

προγεγονότα κατ' αὐτῆς εἰς λίθην,
καὶ τέλεον ἐξίτηλα γενέσθαι καὶ
ὡς μὴ γεγονότα λογισθῆναι. Ὁ-
θεν ἐκρίναμεν εὐλογον μὴ παρα-
τρέξαι μὲ σιωπὴν τὰ τοιαῦτα, ὡς
ὄντα τῶν ἀναγκαιοτάτων νὰ τὰ
ἰξεύρη, διὰ νὰ γνωρίζη καὶ ἱερότης
της τὸ ἥσυχον καὶ ἀνενόχλητον,
καὶ τὴν ἀκραν τῆς ἥσυχίας, καὶ
διὰ νὰ σώζηται τὸ πρὸς αὐτὴν
τῆς ὑψηλότητός του χρεωστού-
μενον υἱὸν σέβας, καὶ τέλος νὰ
μὴ καταχανθῶμεν καὶ ἡμεῖς ὡς
ἐκ πάλαι καλοθελίται αὐτῆς, ἣ
δὲ τοῦ θεοῦ χάρις εἶη μετὰ τῆς
ιερότητος τῆς.

καψὸδ Δεκεμβ. ιῆ.

† Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΑΙ ΕΝ
ΧΩ ΑΥΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΣ.

frânele, s'a purtat crestinesce
și a arătat către prea (sânția)
vostă respectul fiesc în urma-
rea santei mijlociri și stăruiri
a fraților, pentru ca să se dea
uitărei tôte cele făcute în con-
tra vostă și săse facă cu to-
tul uitate și să se considere,
ca ne'ntâmplăte. De aceia am
cređut drept, să nu fie trecute
cu tăcere unele, ca aceste, ca
cele ce sânt fôrte necesare a
se cunósce, pentru ca și sân-
ția vostă să aveți linisce și
nesupărare, precum și liniscea
cea mai mare, și pentru ca să
păstrați respectul firesc, dato-
rit din parte-vă înălțimeī séle
și în fine să nu perdem și noi
de a fi bine-voitoriī voștri, iar
charul lui D-đeū să fie cu sân-
ția ta.

1774 Dekemvrie 18.

† PATRIARCH ȘI FRATE
AL VOSTRU IN CHRISTOS

NOTE:

³³⁶ Actul acesta, séu mai drept, acéstă gramată de ertăciune a Pa-
triarchului Samuil către Mitropolitul Grigorie, este scrisă pre pa-
gina a doa a fôiei 59 și continuată pre pagina întâia a foiei 60.

³³⁷ Scrisôrea este cea grécă rondă, iar limba este plină de solicismi
și kiar barbarismī; aici este lipsă pêne și de ortografia necesară. De
unde se vede, că neștiința din Țêrile române se condiționa cu lipsa
totală de carte acelor dela Patriarchie.

(Va urma).

Genadie Craiovenu.

SANTA SCRIPTURA

CANONICITATEA SÂNTELEOR CĂRȚI.

I

Pentru a avea o idee dréptă și complectă de canonul bisericeii, iudaice trebuie a ni aduce aminte că la popóarele vechi paza și conservarea scrierilor privite ca înspirate și sânte, erau încredințate ministrilor religiei, și că templul era locul unde se păstra acéstă prețiosă colecție (Eusebie, Strabon, Diogen Laertiū, ș. a.).

Dar Evreii nu se deosebesc în acéstă privire de celelalte nații. Noi ne convingem din mai multe locuri a Pentatevcului, că aceste cărți au fost depuse în mânele preuților și puse în chivotul alianței, și că mai înainte chiar de a se isprăvi, Moisi făcea de pe ele la casuri cetirea publică și solemnă a părților scrise deja.

Deci este afară de tótă îndoéla că cel ântăiū canon al bisericeii iudaice a fost Pentatevcul, carele avu de autoriū pe Moisi, nu numai legislator poporului evreū, dar și profet, și încă cel mai mare profet; acel Moisi carele a dovedit misiunea sa prin strălucite minuni, și carele publicând Pentatevcul l-a propus poporului seū ca cuvânt al lui D-geū însuși.

De la Moisi și până la schizma celor deuce triburi, au fost fără îndoéla scriitori inspirați; dar nu se pare ca scrierile lor să fi fost inspirate în canonul bisericeii iudaice; căci de ar fi fost canonisate, Iudeii cari s'au desbinat de corpul națiunei, ar fi trebuit să păstreze nu numai Pentatevcul, dar și pe celelalte cărți. Este însă dovedit că ei n'au luat cu sine de cât Pentatevcul, căci numai acesta s'a aflat la Samariteni. Celelalte cărți inspirate erau fără îndoéla respectate tradițio-

nal, dar o solemnă judecată a sinagogei nu le pusesă încă în canon, ci se pare mărginită numai la Pentatevc.

Noi nu vedem să fi fost alt canon solemn recunoscut afară de acela care s'a atribuit lui Ezdra, de carele vom vorbi în acest tratat; dar este afară de orî ce îndoelă că de la Moisi până la Ezdra aũ fost multe alte cărți inspirate, precum a lui Iosua, a împăraților ș. a. care aũ esistat cu mult mai înainte de captivitate, și că în acéstă bucată de timp Iudeii n'aũ fost lipsiți de o autoritate capabilă și putincioasă a declara divinitatea operilor lor, fiind că ei aũ avut în acel timp și sinagogă și profeți, a căroră minister estra-ordinar nu lipsea nici o dată. „Căci, după cum observă Eusebie, la Iudei nu era tréba poporului a judeca despre persónele înspirate, nici a decide despre operile lor divine. Numai acel mic număr de sacerdoți asistați și ei de S. Duh, putea să se pronunțe în acéstă privință. Numai ei aveau autoritatea de a consacra până și cărțile profeților, și a lepăda pe altele false și sub prepus.“

Iudeii, din timpul de față aũ un canon al sântelor Scripturi, carele cuprinde 39 de cărți, pe care ei le-aũ redus la 24, dupre numărul literilor alfabetului grec. Aceste 24 sunt : Facerea, Eșirea, Leviții, Numerile, A doa-lege, Iosua, Judecătórii, Doué cărți a lui Samuel, Doué cărți a împăraților, Isaia, Ieremia, Iezekiil, Doi-spre-dece profeți mici, Psalmii, Proverbiile, Iov, Cântarea Cântărilor, Rut, Plângerile, Eclesiastul, Estira, Daniil, Ezdra și Neemia, și Paralipomenile. Dar Iudeii vechi unind cartea Rutei cu a Judecătórilor și Plângerile lui Ieremia cu profetia sa, nu numéra de cât 22, pentru a se conforma cu cele 22 litere ale alfabetului lor, dupre cum și Grecii aũ despărțit Iliada lor, în 24 de cântări, deși putea să fie divisată și alt-feliu.

Acum vine întrebarea :

Care este dispoziția canonului Iudeilor? La acéstă întrebare vom răspunde că Iudeii despart cele 24 de cărți a Vechiului Testament, care compun canonul lor, în trei clase Clasa întâia care cuprinde cărțile lui Moisi, se numește *Tora*, cuvânt care de ordinar se traduce prin *Legea*, dar carele în realitate are o însemnare mai întinsă, pentru că răspunde la ideea de *doctrină*, *învățământ*, *instrucție*. A doa, care cuprinde pe Iosua și cărțile următóre până la Malahia inclusiv, se numește *Nebim*, adecă *Profeții*. A treia, care cuprinde tóte celelalte cărți, se deosebește prin numele *Chethubim*, sau *scrieri prin escelință*, adecă scrieri dumnezeesci,

idee carea se traduce foarte potrivit prin termenul consacrat *Agiografii*, care se numesc așa spre deosebire de *Profeții* proprii și. Spre a completa expresia, rabini au adăos la cuvintele *Agiografi* și cuvintele : *prin Duhul Sânt.*

Acastă despărțire a cărților sante în trei clase se află pretutindene în Talmud, și fericitul Ieronim mărturisește ca această era distribuția consacrată la Iudei. Suindu-ne mai sus, noi aflăm tot această despărțire la Filon, Iosif, în noul Testament și în prologul cărții lui Iisus Sirah.

Fericitul Ieronim numind pe fie-care din aceste clase, citează cărțile una după alta în șirul în care le vedem puse în bibliile evraice a Iudeilor. Dară Iosif nu este tot așa de lămurit; el se mărginește a dice că dintre cele 2 de cărți sacre a Iudeilor, Moisi au compus cincă; că dela Moisi până la Artacsercs, profeții au scris trei-spre-zece, și că mai sunt patru altele care cuprind imnuri spre lauda lui D-zeu și regule de purtare pentru ómenă. Se pare de sigur că aceste patru, care formeză a treia clasă, sunt Psalmii, Proverbiile, Ecclesiastul și Cântarea Cântărilor.

Deși Iisus Christos citează câte o dată tot vechiul Testament sub denumirea de *Lege*, (Ioan 10, 34), sau de *Profeții* (Luca 18, 31), conform vorbeii Iudeilor eleniști, în alte locuri însă el distinge tare bine aceste trei clase; precum la capitulul 24, vers 44, a S. Luca, unde dice că *Legea, Profeții și Psalmii* mărturisesc pentru densusul.

Autoriul Prologului care se cetește în capul cărței lui Iisus fiul lui Sirah, num tă și Ecclesiasticul, recunoscând distincțiunea celor trei clase care f rma deja în timpul seii canonul cărților sacre, nu determină însă pe a treea prin nici o numire particulară, ci dice numai : *Legea, Profeții* (sau *Profețiile*, dupre grecește), *și celelalte cărți.*

Vine acum altă întrebare: Care este origina canonului actual al Iudeilor? Spinoza pretinde că colecțiunea cărților sante n'a fost terminată mai 'nainte de timpul Macabeilor (Trat. Teol. polit. C. X). Richard Simon presupune că printre Iudei, și chiar după Ezdra, se află scriitori publici cari păstraă santele scrieri prin archivele lor, publica pe acele ce le convenia într'un șir arbitrar, adăoga și suprima ce le plăcea, (Ist. crit. a Vech. și N. Test. c. I cap. II).

Maă mulți critici din țilele noastre pretind că nu în tim-

pul lui Ezdra s'a închis canonul scripturilor, ci mai în urmă, și că acest canon a fost format cu încetul și fără o intențiune hotărâtă, ba chiar întâmplătoriu.

Admițând închiderea canonului în epoca de 'naintea Maccabeilor, Cellerier pretinde că formarea lui este lucrul mai multor persoane și chiar a mai multor generațiuni. Dupre el, Ezdra pôte să fi început și alții apoi sa fi continuat lucrul. Apoi adaoge : „Tradițiunea Iudeilor ne spune de un șir de doctori sub nume de *Marea Sinagogă*; dar nimică absolut nu garantéză infailibilitatea lor.

Pentru a răsturna aceste socotinți greșite, care tind a înșinua că mai multe cărți s'ar fi strecurat în canon într'un mod illicit, după captivitate, saũ, că aceste cărți merită puțină credință, fiind păstrate într'o stare rea, noi statornicim următoarea propozițiune :

II.

Origina și încheierea canonului Iudeilor se sue la timpul lui Ezdra.

1. Și în adevăr, timpul care a urmat nemijlocit după întorcerea din captivitate, era fără îndoelă cel mai potrivit pentru formarea și încheierea canonului cărților sante. Căci anii de nenorociri făcuse pe Israilteni să se întorcă din toate puterile cătra religia părinților lor. Ei căuta cu cea mai mare îngrijire tot ceea ce istoria timpurilor fericite putea să le înfașoșaze glorios și mângâitor. Acésta crisa politică fu data unei noua epoce religiose, care dadu naștere la nouă așezeminte eclesiastice. Așa dar și canonul cărților sante a nației n'a putut să fie neglijat în aceste timpuri de restaurație generală.

2. Parcurând istoria Iudeilor pe la timpurile lui Ezdra și a lui Neemia, noi aflam cărțile lor tratate de pe atuncea cu cel mai profund respect și privite ca formând un întreg (Comparéza 1 Mac. 12, 9; 2 Mac. 8, 23; 6, 23; Ințelep. 7 27; 11, 9; Bar. 4, 1). Dar acésta manieră de a le privi nu s'ar putea esplica dacă canonul n'ar fi fost deja terminat și prezentat poporului ca sancționat de D-zeu.

3. Tradiția Iudeilor ne trimite pentru colecția canonului la aceiași epohă a lui Ezdra și a lui Neemia. Marturia cea mai

curioasă în această privire se află în Talmud, în partea cea mai antică, carea se numește *Pirke Avôth* (Capetele părinților).

Acastă carte, care cuprinde sentinții, începe așa: „Moisi primi legea la Sinai; o dădu lui Iosua, Iosua bătrânilor, bătrânii profetilor, și profetii membrilor sinagogei ceî mari.“ Acești mai de pe urmă sînt priviți așa dar ca corpul statului, cariî au păstrat cu credincoșie religia părinților. Dar cine era acești ómeni? Talmudul îi caracteriséză duple maniera sa ordinară, adăogând: „Acești oameni au ȓis trei cuvinte: *Fii liniștit în judecătî, fă un mare număr de discipuli și pune o barieră în jurul legei.* Cea mai din urmă sentință împrumutată din ceea ce se petrecea la Sinai (Eș. 19; 12, 13) însamnă, că precum Moisi prin o barieră a păzit legea de orî ce atingere, asemenea și sinagoga cea mare vegheză la ecsacta ei observare. Dar duple Mișna bariera din jurul legei este *Masora*, și *Masora*, în *Pirke Avot*, însamnă tot-deuna lucrările și tradițiile ce privesc tecstul canonului. In fine, duple aceeași carte, cel mai de pe urmă membru al sinagogei ceî mari a fost Simon dreptul, carele, duple socotința comună, a fost succesorul lui Ezdra. Mai însamnă încă că autoriî *Talmudului de Babilon* ȓic fórte lámurit că sinagoga cea mare a încheiat canonul cărților sante a Iudeilor.

4. Iosif-Flavie, amintind de cele 22 cărți, ȓice că cinci dintre dênsele sînt compuse de Moisi; și conțin origina lumei și genealogiile vechilor Ebrei; că dela mórtea lui Moisi până la împărățirea lui Artacsercs, profetii au scris istoria timpului lor în 13 cărți, și că cele-lalte patru cărți cuprind cântări adresate lui D-zeu și regule de purtare; că în fine, de la Artacsercs și până la timpul seü totul se află scris în cărți, dar că aceste cărți nu sînt privitye tot așa de vrednice de credință ca cele precedente, fiind că pe la timpul scrierii lor nu era o succesiune neînterruptedă de profeti.

Acastă succesiune de profeti a durat la Ebrei de la timpul lui Moisi și până la Artacsercs; prin urmare canonul cuprindënd acest spațiu de timp n'a putut să trecă peste el. Pe de altă-parte este dovedit că Malahia, cel mai de pe urmă dintre profeti, esersa servirea sa profetică pe la finitul regirei acestui principe.

5. Cartea lui Iisus fiul lui Sirah, compusă în evreește, cam pela trei sute de ani înainte de Is. Chs., după ce face amintire de oameniî illustri, și de scriitoriî Iudeilor, numind pe Isaia, Ierimia, Iezechiil, adaoge pe cei 12 profeti, fără a-i însira. A-

césta pe de o parte dovedește că scrierile celor 12 profeți erau acum reculese într'o singură carte; érá pe de alta că canonul Iudeilor era deja format, fiind că în acest canon cei 12 profeți vinú nemijlocit după Isaia, Ierimia și Ezechiil. Pe de altă parte dacă se observă că între fiul lui Sirah și Neemia n'a fost de cât o distanță de o sută de ani, cineva firește póte să întrebe, pentru ce cartea acestui scriitorii n'a putut să fie introdusă în canonú? Intrebarea se va deslega lesne în opinia nóstră, dar pentru criticií care susțin că în timpul lui Ezdra și a lui Neemia canonul Iudeilor nu era încă complectat și închis, ea rămâne ne deslegată.

In fine, tradiția bisericilor creștine face să se sue formarea canonului cărților sacre a Iudeilor, tot la timpurile lui Ezdra și a lui Neemia.

III.

Cine este autorul canonului Iudaic?

1. Dacă autorul canonului Iudeilor nu póte fi determinat într'un chip hotărît, trebuie a conveni cel puțin că mai multe circumstanțe vin a indica că însuși Ezdra a recules tóte cărțile care, de și cunoscute până la el ca inspirate, nu formaú încă un singur corp. Dar numind pe Ezdra, noi nu pretindem că El singur ar fi săvêrșit tot lucrul; căci profetii Aggeú și Zaharia încă trăiaú, și după puțin timp se arătară și Malahia și Neemia, a căruia carte fu înșirată în canon după cea a lui Ezdra. In acest chip Ezdra a început canonul și Neemia 'l a terminat; și fiind că autoritatea sinogogeí se afla reunită cu aceea a profetilor, nimic nu lipsea din ceea ce se cerea spre a obliga pe tótă nația să priméscă canonul investit cu acéstă duplá autoritate.

1. Dupre cărțile lui Ezdra și a lui Neemia, mai su sémă Ezdra a fost însărcinat cu ceea ce privește religia; el întrebuințéază zelul cel mai înfocat și stáruința cea mai admirabilă pentru păzirea legei și pentru restatornicirea cultului divin. El este reprezentat cu legea în mână esplicându-o celor înțelepți; misiunea lui specială este de a scrie cuvintele, preceptele și decretetele lui D-zeú, care privesc pe Israil. De aceea i se dá necontentit epitetul de *Hassofer* sau *scriitorii* (Scrib). Decí cum un asemenea om să nu fi fost

autoriul canonului, sau cel puțin să nu fi luat partea cea mai mare la compunerea lui?

3. Mărturia Iudeilor în această privire a fost tot deuna statornică și unanimă, nu mai puțin și tradiția creștinilor.

In ce constă totă osteneala lui Ezdra în privirea Scripturei?

Pentru a ni forma o idee exactă despre această chestiune trebuie a înlătura mai întâi două pedici ce ni se par periculoase: aceea de a presupune împreună cu orice-care părinți și cu mai mulți autori moderni, că toate cărțile sante a Iudeilor fiind arse în timpul incendiului Ierusalimului și a templului, Ezdra le ar fi dictat din memorie; și a doua socotință greșită a lui Richard Simon, că osteneala lui Ezdra s'ar mărgini la o simplă prescurtare a memoriilor, cu mult mai pe larg în vechile scrieri originale, a scriitorilor sântiți, la care el adăuga, scurta și schimba ceea ce i se părea necesar, în calitate de profet sau scriitor public. Trebuie a ne feri încă să nu confundăm opiniile părinților în acest punct; dacă sunt câți-va cari au pretins că Ezdra ar fi dictat din memorie toate cărțile sante, cea mai mare parte din ei n'au adoptat această socotință.

Ezdra așa dar n'a dictat din nou cărțile sante după incendiul Ierusalimului.

1. Pentru a admite acesta ar trebui să presupunem că toate cărțile sante s'au pierdut în timpul captivității. Dar această supoziție este lipsită de orice fel de temei și este în opoziție chiar cu starea lucrurilor. Căci după cum cu dreptul observă abatele de Vans, Ezdra zice singur despre sine că era un *doctor capabil* în legea lui Moisi (Ezdr. 7, 6). Și cum s'a făcut el capabil în legea lui Moisi? Fără îndoială pentru că a studiat-o și meditat-o în timpul captivității, dimpreună cu alții. Mai multe locuri în care Daniil face o evidentă aluzie la cărțile lui Moisi, încă dovedesc existența acestor cărți în timpul captivității.

2. Contrarii noștri presupun că nu era alte exemplare de lege de cât numai acele din Ierusalim. Dar această socotință este ne'ntemeiată; căci când cele zece triburi fură duse în captivitate de către Salmanasar, cu o sută trei zeci ani mai înainte de asedia Ierusalimului prin Nabodonosor, era printre Israilteni mai multe persoane care nu consimțise la shisma lui Ieroboam, dar care făcuseră studii în legea lui Dumnezeu. Tobit cel puțin a păstrat un esem-

plar, căci autorul cărței aceștia zice de dânsul: „Că el ș'a adus aminte de acel cuvânt a lui Dumnezeu rostit prin gura profetului Amos: *Dilele vóstre de sêrbători vor fi schimbate în dîle de doliu* [Tob. 2, 6]. De aice se vede că nu tóte esemplarele cărților sânte erau închise în Ierusalim. Afară de aceea, în timpul lui Darie să zice că s'a statornicit preoți și leviți, spre a esersa funcțiunile lor potrivit legii lui Moisi (Ezdr. 6, 18; comp. cu 7, 9, etc.), ceea ce n'ar fi putut a se face fără a avea în mîni măcar un exemplar a acestei legi. În acest chip când Ezdra a sosit în Ierusalim în al 7-lea an al lui Artacsercs, a aflat aice Pentatevcul, și prin urmare n'a avut nevoie să-l recompuie din memorie.

Adevêrat că câți-va părinți aũ pretins că Ezdra ar fi dictat din memorie tóte cărțile sânte; dar părinții cei mai învêțați în acéstă materie, precum Chrisostom, Ieronim, Ilarie, nu sunt de socotința acésta.

Ostenéla lui Ezdra stă în aceea că el a făcut o revizie cărților sânte, a cores greșalele ce se alunecase în ele și a compus catalogul acelora ce trebuesc privite ca sacre.

1. Dacă s'a dovedit *pe deoparte* că în timpul lui Ezdra s'a făcut reculegerea cărților sânte, și că el însuși ca restaurator zelos al religiei și preot versat în cunoștința legii Domnului, a trebuit să ia cel puțin cea mai mare parte la formarea canonului, și *pe de altă parte* că el n'a recompus din nou cărțile sânte, apoi chiar prin acésta să videréză că tréba lui nu era de cât să adune cel mai mare numer de esemplare ce s'ar fi putut afla, să alégă pe cele mai bune, să înlătore greșalele care s'ar fi putut furișa în ele din neîngrijirea copiștilor, și să formeze un corp de Scriptură corect, care căpătând aprobarea sinagogei, să devină codul sacru al nației Iudaice.

2. Afară de acéstă dovadă noi mai avem și o alta, împrumutată de la statornica mărturie a tradiției Iudeilor și a creștinilor, care atribue lui Ezdra numai și numai acéstă ostenélă.

Dicênd în propunerea noastră că ostenéla lui Ezdra pentru Scriptură a constat mai cu sémă în revisia și formarea completectului canon, noi am dat a înțelege în deajuns că el a mai făcut ceva.

Se crede, în general, că acest om învêțat a putut încă să

adaogă óre-care esplicații necesare pentru înțelegerea tectului și să înlocuésă prin niște numiri nouă vechile denumiri ale locurilor, care póte căđuse din întrebuințare.

Să crede încă, dar cu o mare diferință de opinii, pentru și contra, că Ezdra a scris cărțile sante în caractere haldaice, pe care Iudeii, la întórcerea în Palestina, le adoptară dimpreună cu limba haldaică, care le devenisă familiară în timpul captivităței.

IV.

Canonul Bisericei Creștine.

Biserica Romană se diferește de a noastră în privirea canonului s-telor cărți. Acéstă diferință stă în aceea că cărțile pe care Biserica nóstră le privește *necanonice*, în Biserica Romei s'aú canonisat la Sinodul de Trident, în 1545, și se numesc *devero-canonice*, spre deosebire de cele canonisate de Biserica vechiului Aședemânt, pe care catolicii le numesc *Proto-canonice*.

Așa dar cărțile pe care Biserica Romană le recunósce de canonice sunt :

1. In vechiul Testament, cele cincă cărți ale lui Moisi ; Iosua, Judecătoriú, Rut, cele 4 a împér, două Paralipomene, ântâea a Ezdreii și adoúa sub titlu de a Neemieii ; Tobie, Iudita, Estira, Iov, o sută cincă-deci Psalmi, Proverbiile, Eclesiastul, Cântarea Cântărilor, Înțelepciunea, Eclisiasticulú (Sirah) ; Isaia, Ierimia și Baruh ; Ezechiil, Daniil, cei doi-spre-dece Profeți mici ; două cărți a Macabeilor, ântâea și a doúa.

2. Cărțile Proto-canonice a Noului Testament sunt acele care tot-déuna și de tótă Biserica Creștină aú fost privite ca *fară îndoéală canonice* ; iar devtero-canonicele, sunt acele care fiind odată sub îndoéală, s'aú recunoscut mai pe urmă ca făcând parte esențială a Santei Scripturii. Iată dar canonul N. Testament, dupre Biserica Romană : Cele patru Evangelii, faptele Apostolilor, 14 Epistole ale S-lui apostol Pavel ; două epistole a S-lui Petru, una a S-lui Iacob, trei a S. Ioan, una a S. Iuda, și Apocalipsul.

Cea mai mare parte din cărțile noului Testament sunt canonice ; nu sunt devtero-canonice de cât cel de pe urmă capitul din S. Marcu, dela versul 9 — sfârșit ; versurile 43 și 44

ale capitolului 22 din *Lucea*, în care loc se descrie sudórea de sânge. Capitolul 8 al S-lui Ión, carele cuprinde istoria femeii adultere; Epistola S-lui Pavel către Evrei; aceea a S-lui Iacov, a doúa a S-lui Petru, a doúa și a treia a S. Ioan; aceea a S-lui Iuda și înfine Apocalipsul S-lui Ioan.

Biserica ortodoxă recunósce de cărți canonice ale vechiului Aședemênt numai pe acele pe care Biserica veche Iudaică le-a cunoscut ast-fel; iar pe acele ce nu se cuprindú în canonul Ezdreí, ea le numește și le recunósce de *necanonice*.

Eca cărțile canonice ale vechiului Testament, dupre sânta nóstră biserică ortodoxă :

- 1 Cartea Facerei,
- 2 „ Eșirei,
- 3 „ Leviților,
- 4 „ Numerilor,
- 5 „ A doa lege,
- 6 „ lui Iisus Navi,
- 7 „ Judecătorilor cu a Rutei,
- 8 „ 1-a și 2-a a Impăraților,
- 9 „ 3-a și 4-a a Impăraților,
- 10 „ 1-a și doa Paralipomene,
- 11 „ 1-a și 2-a a Ezdreí și Neemieí,
- 12 „ Estirei,
- 13 „ Isaiei,
- 14 „ Ieremieí, cu plângerea lui,
- 15 „ Iezechiil,
- 16 „ Daniil,
- 17 „ celor 12 profeți mici,
- 18 „ lui Iov,
- 19 „ Psalmilor,
- 20 „ Pildelor lui Solomon,
- 21 „ Eclesiastului,
- 22 „ Cântarea cântărilor.

Cărțile necanonice ale Vechiului Testament, sunt : 1) Cartea lui Tobit, 2) a Iuditei, 3) a Profetului Varuh, 4) a 3-a a lui Ezdra, 5) Ințelepciunea lui Solomon, 6) Ințelepciunea lui Sirah, 7) Trei cărți a Macabeilor, 8) Psalmul 151, 9) Rugăciunea lui Manasi, 10) Cântarea celor trei cuconí, 11) istoria Susanei, 12) Istoria despre Bel și omorírea draconului, 13) Epistola lui Ieremia. 14) Din Cartea Estirei, visul lui Mardoheú [cap. I], manifestul lui Artaxerxú pentru perderea Iudeilor [cap. III, între versurile 13 și 14], rugăciunea lui Mardoheú și a Estirei [cap. IV, dela vers 16 până la fine], și manifestul

lui Artaxerxă pentru cruțarea Iudeilor și răsbunarea asupra inamicilor lor [cap. VIII, între versurile 13 și 14].

În ceea ce privește cărțile noului Testament, Biserica ortodoxă nu mai puțin se diferțește de Biserica Romei; căci ea recunoște de *canonice* toate cărțile ce compun N. Testament, fără deosebire.

Protestanții de-asemenea n'ați toți același canon. Luter a lepădat toate devtero-canonicele vechiului Testament și mai pe toate ale celui nou.

Calvin de asemenea a lepădat din Canon toate devtero-canonicele vechiului Testament, dar el a conservat pe cele ale celui nou.

Pentru ce cărțile necanonice n'ați fost înșirate în canon ?

Trebue a însemna mai întâi că cărțile necanonice n'ați fost compuse toate tot într'un timp; se pot chiar forma din ele două clase diferite; căci unele, precum a lui Varuh și fragmentele Estirei, erau compuse pe la timpul în care trăia Ezdra și Neemia; și altele precum Eclisiasticul, Înțelepciunea și Macaveii, nu era încă compuse.

După această observație noi vom răspunde la întrebare :

1. Adoa clasă a cărților necanonice n'a putut fi înșirată în canonul lui Ezdra, fiind că ele încă nu ecsistați.

2. Cât pentru întâea clasă nu este ușor de a esplica într'un chip sigur pentru ce ea n'a fost cuprinsă în canonul Iudaic. Cu toate aceste noi ne vom mărgini de ocamdată a înlătura greutatea prin o ipoteză. Să presupunem, spre exemplu, că cărțile aceste erau perdute și că nu s'ați reafat de cât după închierea canonului lui Ezdra; și această presupunere este cu atât mai naturală cu cât se știe că cărțile acelor timpuri vechi nu se păstrați așa de ușor ca aceste din timpul de față. Ele consta din niste simple buciume formate din file deslipite, care chiar pentru aceasta putéu să fie perdute tare lesne. În acest chip cărțile aceste fiind rătăcite și ne aflându-se în mâna lui Ezdra, pe când se forma canonul, el nu putu ale înșira în el.

Tradiția Iudeilor este óre favorabilă cărților necanonice ?

1. Iudeii Eleniști privea aceste cărți ca având o mare autoritate; căci ei se servéu de traducerea celor șapte-deci pentru a ceti Scriptura în sinagogele lor. Ei erau siliți să priméscă dar toate scripturile ce se aflați în această traducere; dar această traducere cuprindea și toate cărțile *necanonice*; de unde urméză, că dacă acești Iudei nu acorda în totul aceiași

autoritate tuturor cărților cuprinse în traducerea grăcă, le privea cel puțin ca sacre și divine. R. Simon zice :

„Iudeii Eleniști cetă de o potrivă pe toate cărțile și le considera ca divine. De la dênșii ele aũ trecut în Biserica creștină încă din timpul Apostolilor, care s'aũ servit cu acest corp de biblie Grăcă pentru a predica Evangelia la tótă lumea, și nu cu biblia ebraică, care nu era întrebuintată de cât de un mic număr de Iudei.

2. Iudeii din Palestina acorda o destul de mare autoritate cărților necanonice. Acésta se vede din mărturia Fer. Ieronim, carele vorbind de Tobie și Iudita, zice : că aceste două cărți erau înșirate de către Iudei între agiografi. Origen ne asigură că Iudeii fără a primi în canonul lor cărțile lui Tobie și a Iuditei, nu le punéu însă în clasa celor apocrife ; ceea ce însamnă că le da destulă autoritate.

3. Chiar rabinii aũ dat cărților necanonice mărturiile cele mai onorabile ; așa un rabin zice în hronologia sa că Iisus ben Sira a compus o carte ce pörtă numele de Ecclesiasticul ; că acésta carte este plină de cuvinte învățătore, de lecții de înțelepciune, ș. a., că talmudul îl pune între agiografi, și că rabinii citéză în multe locuri mai multe din sentințele sale.

Cartea înțelepciunei pe carea rabinii o atribuesc lui Solomon, nu este tratată cu mai puțină considerație.

Iosif Flavie zice că evinemintele întâmplăte după captivitate aũ fost scrise de către autori a căroră opere n'avea o mare autoritate, din causă că nu era o succesiune întreruptă de profeti. Cu toate aceste Iudeii le respecta fórte mult.

Aceste mărturii sunt în deajunse pentru demonstra : 1) că Iudeii din Palestina deși n'aũ înșirat aceste cărți în canon, le da însă o mare autoritate și respect ; 2) că Iudeii eleniști le privea ca sante și Dumnezești, deși nu le înălța la trépta celor canonice.

V.

Cărțile apocrife.

Inainte de seculul al patrulea cuvântul *apocrif* [de la grecul ἀποκρύπτειν, a ascunde, a ținea secret] se aplica în genere la cărțile care nu era în obicei să se cetască în public ; dar dela acel timp se întrebuintéză pentru a denumi cărțile

care nu sunt cuprinse în canonul Scripturilor. Aceste se despart în două clase. *Clasa întâia* cuprinde cărțile care, deși compuse de scriitori neșciuți, necunoscuți și fără autoritate, pot fi însă cetite cu óre-care folos. Aceste sunt : a patra carte a Ezdrei, a patra a Macabeilor, prologul cărții înțelepciunii lui Sirach, o mică prefață a plângerilor lui Ierimia, un discurs a femeii lui Iob, scris în grecește și adaos la finele capitolului al doilea a acestei cărți, și genealogia lui Iob, asemenea scrisă în grecește, și care este anexată la capitolul 42 a aceiași cărți.

A doua clasă cuprinde toate acele cărți care, fiind compuse de rabinii, de eretici, de necredincioși sau și de creștini ignoranți, sunt pline de istorii fabuloase, de erori și chiar de minciuni. De felul acestora sunt : Psalmii lui Adam și a Evei, Cartea generațiilor lui Adam, Evangelia Evei, Înălțarea și adormirea lui Moisi, Genesa mică, Testamentul celor doispre-dece Patriarhi. Și mai multe Evangelii false, precum : Evangelia Ebreilor, a Egiptenilor, a celor doispre-dece apostoli, a lui Petru și Pavel, a lui Vartolomei, a lui Matei, a lui Toma, Andrei, Filip, Tadeu, Varnava, Nicodim, Evangelia Siriacă și Evangeliile : a lui Vasilid, a lui Apell și a lui Tațian ; Faptele lui Andrei, a lui Filip, a lui Toma ; faptele sau călătoriile S-lui Petru, faptele S-lui Ioan Evangelistul, a S-lui Filip, a S-lui Matei ; mai multe apocalipse, precum : a lui Toma, a lui Stetan, și altele [Vezi Codex pseudoepigraphus vet. Test. și Codex Apocryphus nov. Test. ale lui Fabricius].

Criticii nu se unesc asupra cestiunei de trebuie sau nu a raporta la clasa cărților apocrife : Epistola lui Iisus Christos către Abgar Domnul Edesei, Faptele S-lui Pavel și a Sântei Tecla, Epistola S-lui Varnava, Cartea păstoriului, canónele numite *a Apostolilor*, *Constituțiile apostolice*.

Se citéză încă mai multe diferite epistole ale Sântului Pavel, adresate Laodicienilor și lui Seneca, precum și a lui Seneca către Sântul apostol Pavel.

VI.

Cărțile perdute.

Din mai multe locuri ale Sântei Scripturi ne încredințăm că a mai fost și alte cărți care nu se vedú cuprinse în canonul s-lor Scripturi. Aceste negreșit sunt perdute.

Aşa de exemplu, se face menţiune, în cartea Numerilor [21, 14] de *Cartea războierilor Domnului*, la Iisus Navi, [10, 13] de *Cartea dreptului*, în a 3-a a Impăraţilor [11, 41] de *Cartea cuvintelor lui Solomon*. Este citată adeseori în cărţile împăraţilor *Cartea analelor regilor lui Iuda şi a lui Israil*. În cărţile Paralipomene [29, 29 ; 9, 29 ; 12, 15] se citează *cartea lui Samuil vădătorului*, a lui *Natan Profetul*, a lui *Gad vădătorul*, a lui *Ahia Siloniteanu*, a lui *Addo vădătorul*. În cartea 3-a a Impăraţilor [4 ; 32, 33] se vorbeşte de *trei mii de pilde a lui Solomon*, de *descrierile lui Solomon despre vegetale*. În noul Testament [Epist. Iuda, 1 Cor. 5, 9 ; Colos. 4, 16] se citează *profeţiile lui Enoh*, o *epistolă către Corinteni* ce a preces actualei ântăia; asemenea epistola către *Laodicieni*. În genere, se pot număra cam 22 de cărţi pe care le citează Scriptura şi care nu se află în Biblia actuală.

Despre aceste cărţi putem dice numai atâta, că unele pôte n'aũ meritat să figureze între cărţile santei Scripturi, altele s'aũ perdut încă din timpurile vechi, şi altele aũ dispărut mai târziu, din cauză pôte că nu li s'a dat consideraţiune, pentru cuprinsul lor puţin interesant. Aceea că Scriptura citează nişte asemenea cărţi nu trebuie să neliniştească pe nimene, mai ales când şcim că S. Apostol Pavel în Epistola către Tit [1, 12] citează chiar un autor păgân.

† Innocent M. Ploestenu.

DISCURS APOLOGETIC

A S-LUI GREGORIE NAZIANZANUL, SUPRANUMIT TEOLOGUL.

(Urmare, veđi No. 5, pag. 364).

In acest discurs se cuprinde : escusațiunea pentru fuga din Pont, și reîntorcerea de acolo după hirotonirea de preot ; se mai pertractează : și ce este profesiunea preoției, și cum se cade a fi episcopul.

XXV. A îndrăsnit ceva și mai mare pentru frații seî ceî dupre corp (ca să îndrăsnesc ceva și eū însumi, așa dicea) : din iubire se rógă ca aceștia să fie introduși la Christos în locul seū (1). O marimie ! O ardóre de spirit ! Imitéză pre Christos, carele pentru noi s'a făcut blestem. a reluat neputințele nóstre și a purtat slăbiciunile nóstre ; orî spre a dice ceva mai moderat, primește ântěiū el de la Christos a pătimi ceva pentru dênșii, chiar ca un impios, numai ca aceia să se mântuiască. Și ce dic eū de fie-care în parte ? Paul nu viețuia pentru sine, ci pentru Christos și predica sa. Și restignindu'si șie lumea și el restignindu-se (2) pentru lume și cele vędute, tóte le crede mici și mai inferióre dorinței sale, chiar de ar plini Evangelia de la Ierusalim împregiur până la Iliric, chiar de ar ajunge prin răpire la al treilea cer, chiar de s'ar face privitor paradisului, și auditor de cuvinte pentru noi neesprimabile. Aceste face Paul, și dacă mai este cine-va ca dênșul cu Spiritul.

XXVI. Érá noi în comparațiune cu aceia, mă tem să nu fim ca niște domni nebuni dela Tanos (3), seū ca niște agenți, cari spiculesc, orî fericesc fals poporul ; ba voiū adăugi, că se și fericesc de lingușitori, și turbură calea piciórelor vóstre. Séū ca niște batjocuritori ce sunt la putere ; orî ca niște preșidenți tineri și nematurî la

(1) Romani, IX, 2 : M'am rugat ca însumi să fiū anatema de la Christos pentru frații și rudele mele dupre corp.

(2) Sensul : considerând ale luměi ca mórte pentru dênșul, și el considerându-se ca mort pentru lume.

(3) Tóte cele ce urméză sunt luate din profet. Isaia III, 4, 6, 8, 12 și se adreséză la conducători bisericeî, caracterisându'i în tot chipul ca nedemni de dregătoria ce ocupă. Isaia XIX, 11 ; XXX, 4.

minte, cariî nu sunt înlesniți nici măcar de pâne seú vestmânt pentru guvernarea altora; seú ca niște profeti, ce învață nelegiuite. Seú ca niște principî nesubordinați, demni pentru asprimea fómetei a fi grăiți de reú împreună cu părinții lor; seú ca niște preoți, ce sunt departe de a grăi la inima Ierusalimului. Decî, tóte aceste Isaia, cel purificat de Serafim prin cărbune, bine le denunța și protestéză contra lor (1).

XXVII. Decî opera cultivărei sufletelor fiind atât de mare, și așa de grea pentru o inimă simțitoare și supărăciósă, și ca un adevărat verme de óse pentru cel ce înțelege (2), óre pericolul este mic și căderea ușor de desprețuit? Dar mie mult îmi mărește frica, pe de o parte fericitul Osie dîcînd că judecata va fi cu noi preoții și principîi (3); că ne-am făcut ca o cursă în loc înalt de privighere (4) și ca o mreją întinsă pe Itaviriú (5), care s'a înfipt de cei ce vénézá sufletele omenești; și amenință că va secera pre profeti și cei rei, și cu foc va consuma pre judecătórii lor, și că se va abșține pentru un timp de a unge împărat și principî, fiind-că aú împărățit pentru dênșii, érá nu pentru D-deú. Érá pe de alta, divinul Michea, nesuferind a se construi Sionul cu sângiuri, orî-cum ai voi, trupesti seú sufletești și Ierusalimul în nedreptăți, pentru că principî lui judecă pentru daruri, și preoții dau respunsuri pentru plată, și profeti profetisază pentru bani (6). Pentru care ce se va întempla? Sionul se va ara ca o țérină, și Ierusalimul va fi ca o colibă de pândar (7) și muntele casei templului se va socoti ca o dumberavă de pădure (8). Deplânge lipsa celor virtuoși că vor remânea abia ca paiul după secerișú seú ca cărcelul de pómă (9). Altă-dată dîce că și principele cere, și judecătórul vorbește cuvinte spre plăcere; și se pronunță maî tot ca și marele David, ce dîcea: „Mântuește-mă, Dómne, că a lipsit cel cuvios“. (10) Din care causă pređice că vor lipsi dela dênșii cele bune, consumate ca de verme. Maî departe, Ioil ne poruncește chiar plângere și voește ca servitorii altarului să se sfășie, întru

(1) Isaia VI.

(2) Proverb. Solomon XIV, 30; XXV, 20—.

(3) V, 1. 2. VI și VII. 7 și VIII, 4. 10. —.

(4) Grecește σκοπιá cu alusiune la Επίσκοπος: voește a dîce că locul înalt de privighere seú Episcopia aú făcut-o ca o cursă de perđare, érá nu loc de salvare.

(5) Munte înalt al Iudeei de unde se observa inimiciî. Aici înse voește a dîce că din poziția cea înaltă a creștinismului se întind mreje credincioșilor.

(6) Michea III, 10 —.

(7) Ce este părăsită după culegerea fructelor.

(8) Templul Ierusalimului era construit pe muntele Moria. Va deveni pădure din lipsa celor ce se sue la templu.

(9) Rari ca spicele orî cărcii de pómă după cules.

(10) Psalmul XI.

cât apasă fometea (atâta este departe de a permite a se resfața în relele altora); să se adune bătrânii și copiii, vrîste de miluit, spre a se consacra post și a se predica cultul lui D-deu. Apoi și însuși preoții să intre în templu în cenușă și în sac, și să se prosternă la pământ foarte umilit spre a atrage prin umilință mila: „pentru că s'au secătuit prin nerodire câmpiele, și s'a redicat din casa Domnului libațiunea și sacrificiul“ (1).

Dar Avacum? Acesta se apucă de cuvinte și mai ferbinți, și se indignază chiar contra lui D-deu, și ore-cum strigă contra bunului stăpân, pentru nedreptatea judecătorilor dicînd: „Până când, Dóme, voi striga și nu me vei auzi? Striga-voiu către tine fiind nedreptătit, și nu mă vei mântui? Pentru ce mi-ai arătat ostenele și dureri: de a privi la miserie și impietate? În fața mea s'a făcut judecată, și judecătorul iea; pentru acesta s'a risipit legea și judecata nu se scóte în capet“. Apoi vine amenințarea și cele următoare: „Vedeți desprețuitorilor, minunați-vă, vedeți admirabile și vă nimiciți; că eu lucru lucrez“ (2). Și ce trebuie a adăugi tóte ale amenințării. Cu puțin înse mai 'nainte rechiámându'si în minte și deplângînd pre mulți din cei nedrepti și vicleni în ceva (că acesta mi se pare a fi mai bine de adăugit la cele sus díse), în fine își amintește și de principii și dascălii reutăței numind reutatea drojdiî turbure, beție a minței și retăcire; dicînd că cu aceste se adapă de dênșii cei de aprópe ca să nu privéscă la întunerecul sufletului lor, și la peșterile tărítórelor și a férelor, adică la locuințele cugetelor celor viclene. Decî ast-feliu sunt profeții aceștia, și ast-feliu de învățăminte ne propun.

XXVIII. Érá pre Malahia cum voi trece cu vederea, când, pe de o parte, amar acasă și muștră pre preoți că înjosesc numele Domnului, adăugînd anume: prin aducerea la altar de până necurate, mîncări érá nu premiții, care nu s'ar putea aduce nici chiar unuia din principii, orî cei ce le-ar aduce s'ar desonora; érá ei rugându-se rugăciune Impăratului a tóte aduc aceste, schiópe și nesănătóse, stricate, cu totul pângărite și desprețuite (3). Érá pe de alta, când își amintește de aședemîntul lui D-deu către Leviți; érá acesta era cel al vieței și al păcei, și a se teme cu frică de Domnul și a se sfi de fața numelui lui. Că díce: „Lege de adevăr era în gura lui, și reutate nu s'a aflat în buzele lui; guvernând în pace a mers cu mine, și pre mulți a întors de la nedreptate; că buzele preotului vor păzi sciința,

(1) Ioil I. 8.

(2) Avacum I. 2.

(3) Malah. I. 6, 7,

și lege vor cere din gura lui". Și cauza cât este de onorabilă tot-o-dată și înfricoșată! „Pentru că este Ingerul Domnului celui a tot-puternic. “ (1) Las la o parte defaima blestemurilor pentru aceste, dar mă tem de adevărul lor; voiți dice însă ceea ce este moderat și tot-o-dată de folos: „ore mai este cuviincios, dice (2), a se uita la sacrificiul vostru, și a lua ceva plăcut din mânele vóstre?“ In cât se indignéză fórté, și respinge, din cauza reutáței, servirea preoților cea sântită.

XXIX. Când îmi amintesc de Zaharia, tremur de secerea lui precum și de cele ce el protestéză contra preoților (3). Dar cele ce arată despre Iesus arhierul cel mare, pre carele desbrăcându'l cu cuvântul de vestmântul cel necurat și nedemn, îl îmbracă în cel sântit și strălucit, și câte se spun de profet, că Ingerul dicea și ordona lui Iesus, tóte aceste, că póte mai marí și mai înalte' de cât a se referi la preoții cei mulți prin tăcere să fie onorate (4). Voiți aminti numai că diavolul și acestuia îi stătu în drépta spre a i se opune. Lucru, pentru mine cel puțin, nu neînsemnat și vrednic nu de puțină frică și pază. Érá în cele ce cu stăruință acuză și muștră pre cei-l-alti păstorí, cine este așa de cutezător și tare la suflet, în cât auđindu-le să nu tremure, și să nu devie însuși mai modest în sine? „Vóce, dice, de păstorí ce plâng: că s'a ticăloșit măreția lor. “ (5) Voce de lei ce răcnesc: că aceste aũ pățit (6). Profetul pare a auđi plângerile, ca cum ar fi presente, plânge împreună cu cei ce sufer. Érá puțin mai 'nainte este încă și mai atacător și mai aspru: „Pașteți, dice (7), oi de junghiere, pre care cumpărătorii le junghiaũ și nu se căiaũ; și vândătorii lor diceaũ: bine-cuvântat Domnul, că ne am înavuțit; și păstorii lor nu suferiaũ nimic pentru dênsele. Pentru acésta nu voiți mai cruța nici cum pre cei ce locuesc pământul, dice Domnul a tot-puternicul. “ Și éráși: „Cu sabie sculați-vă asupra păstorilor, și loviți pre păstorí și smulgeți oile, și voiți aduce mâna mea asupra păstorilor, că s'a iritat mânia mea asupra păstorilor, și voiți face cercetare preste mei (8); “ adăugând aici la amenințare și pre capii poporului. Așa de cu stăruință insistă cu cuvântul, și nu póte

(1) Cap II, 6.

(2) Malah. II, 13.

(3) Zaharia, V. VII. 5.

(4) Cap. III; VI, 11.

(5) Cap. XI, 3.

(6) Câte adică refera Zaharia în profetia lui.

(7) Zaharia XI, 4.

(8) Aici prin mei, cari de ordinar ca și berbecii merg în fruntea turmei, înțelege pre prin. ipii și conducătorii poporului.

cu uşurinţă a se abate dela ameninţări! In cât mă tem ca să nu devin şi însumi supărăcios amintind de toate pe rînd. Zaharia însă așa este.

XXX. Ca să trecem preste bătrîni de la Daniel ⁽¹⁾, ar trebui a trece şi preste ceea ce Domnul bine a ȳis şi prespus despre dênşii. „ Că a eşit nelegiuire din Vavilon de la bătrîni judecători, cari se păreaŭ că guvernă poporul.“ Cum înse vom suferi pre Iezechiil, pre privitorul celor mari, pre esplicatorul misterielor şi al spectaculelor? Cum vom tăcea cele ce porunceşte veghiătorilor ⁽²⁾ de a nu tăinuĳ reutatea şi sabia ce vine după dênşa, fiind că acésta nu este folositor nicĳ pentru dênşii, nicĳ pentru cei ce pécătuesc. Pre când prevederea şi prespunerea ei pre amândoi va folosi : pre uniĳ de vor 'spune-o, érá pre alĳii de vor aŭdi-o, dar mai ales va folosi pre cei ce ar denunţa-o.

Cum încă voiŭ trece ceea-l-altă încriminare, ce face contra păstorilor? Acum cu aceste cuvinte : „ Vaĳ preste vaĳ şi veste preste veste va fi ; şi se va cere visiune de la profet, şi legea va peri dela preot şi sfatul de la bătrîni. “ ⁽³⁾. Acum éráşii cu aceste vorbe : „ Fiule al omului, ȳi Ierusalemului : Tu eşti pămênt neploa, şi plóe n'a venit preste tine în ȳiua urgiei, a căruia conducători sunt în mijlocul téeu ca nişte lei ce răcnesc, răpind răpiri şi consumând suflete cu puterea ⁽⁴⁾. “ Şi după puţine adauge : „ Preoţiĳ Ierusalemului lepădaŭ legea mea, şi pângăriaŭ cele sante ale mele ; nu făceaŭ deosebire, ȳice, între cele pângărite şi cele sante, ci toate eraŭ lor una. Şi de la Sâmbetele mele îşi acopereaŭ ochii lor ; şi eram în miȳilocol lor ⁽⁵⁾. “ Ameninţa că va surpa zidiul şi pre cei ce'l tencuesc, adică pre cei ce pécătuesc şi pre cei ce'i acoper, care lucru se referă la principĳi şi preoţi şi la cei ce plécă casa lui Israel dupre inimete lor cele înstrăinate la poftete lor.

Tac a ȳice câte vorbeşte despre cei ce se pasc pre sine, cariĳ mănâncă laptele, şi se îmbracă cu lâna şi junghie pre cea grasă ; dar nu pasc cile, nu întăresc pre cea slabă, nu légă pre cea frântă, nu întorc pre cea retăcită, nu caută pre cea perdută şi nu păzesc pre cea tare, ci o horopsesc cu ostenéla şi în curênd o perd ⁽⁶⁾. In cât oile, pentru că n'aŭ păstorĳ, s'aŭ împrăştiat preste tot câmpul şi muntele, şi s'aŭ făcut de mâncare tuturor paserilor şi férelor, ne fiind cine să le caute şi să le întórcă. Apoi ce ȳice? „ Viŭ sum eŭ, ȳice Domnul

⁽¹⁾ Daniel, Sosan. I, 2.

⁽²⁾ Iez. III, 17 : veghiato te-am pus casei lui Israel ; veghiator—σχοπός, de unde 'Επίσκοπος.

⁽³⁾ Iez. VII, 26.

⁽⁴⁾ Iez. XXII 21.

⁽⁵⁾ Tot acolo 29.

⁽⁶⁾ Iezk. XXXIV, 2, 3.

pentru că aceste sunt așa, și oile mele s'au făcut de pradă; étă eū contra păstorilor și voiū cere oile mele din mânele lor. " (1). Și pre aceste le voiū aduna și îngriji; érá aceia vor păți aceste și acele (2) ce se cuvine păstorilor reī.

XXXI. Dar ca să nu întind lung cuvântul enumerând pre toți profetii și acușatiunile tuturor, amintind de unul încă, de Ieremia cel cunoscut înainte de concepțiune și sântit din pântecele mamei sale (3), voiū trece preste cei-l-alți. Acesta cere preste capul seū apă și ochilor seī isvor de lacrimi, ca să plângă dupre vrednicie pre Israel; se tânguește numai puțin și de înreutățirea celor mai mari. Érá D-deū dice lui muștrând pre preoți: „Preoții n'au dis, unde este Domnul; și cei ce se țin de legea mea, nu m'au cunoscut; și păstorii nu m'au venerat“. Tot el dice éráși: „Păstorii au nebunit, și n'au căutat pre Domnul, și pentru acésta tótă turma nu i a înțeleș și s'a împrăștiat. Mulți păstori, dice, au destrus viea mea, au pângărit partea mea, ce era dorită, spre a fi dată la pustiire neumblată (4). „Apoi éráși se adresază tot către păstori: „O păstorilor, cari perdeti și împrăștiați oile pășuneī mele! Pentru aceia aceste dice Domnul către cei ce păstoreșc poporul meū: Voi ați împrăștiat oile mele, le-ați alungat și nu le-ați cercetat. Étă eū imi voiū resbuna asupra vóstră dupre întreprinderile vóstre cele rele (5). „Voește încă ca păstorii să se vaete, și berbecii oilor să se sfășie, că s'au plinit dīlele lor pentru junghiare.

XXXII. Și ce să mai spun cele vechi? Că cine măsurându-se cu canónele și regulele, ce Paul pune pentru Episcopii și preuți,—de a fi treji, cumpetați, nebețivi, nebătăuși, învățători, în tóte nebănuiți și neatinși de rele,—nu se va afla óre pre sine departe abătut dela dreptatea canónelor (6)? Dar încă cele ce Iisus legisleză discipulilor trimițindu'i la predică (7)? A căror resumare, ca să nu le dic pre fiecare, este ca ei să fie așa de mari în virtute, așa de restrinși și modești și, spre a dice într'un cuvânt, cerești, în cât Evangeliul să progreseză numai puțin pentru conduita lor, de cât pentru cuvântul lor.

Pre mine înse me înspăimântă și Fariseii cei muștrați și cărturarii cei desapobați (8); de cât cari,—dacă avem vre-o trebuință de împărăția cerurilor, și, dupre cum suntem porunciți, se cuvine a fi mult

(1) Ibidem 8.

(2) Câte dice profetul în profetie, ibidem 13.

(3) Ierim. I. 4, 5.

(4) Ierim. II, 8, X, 21. XII, 10.

(5) Prin berbeci înțelege pre capiū poporului, principii, boeri. Ierim XXV, 34.

(6). Paul, I Timot. III. Tit, I, 5.

(7). Mat. X, 5.

(8) Mat. XXIII. 13 etc. etc.

mai superiori în virtute,—ar fi rușinos să ne arătăm și mai rei în reutate. In cât cu dreptul am fi numiți șerpî, puî de năpêrce, conducători orbî, cariî strecură țînțarul și înghit cămila, morminte necurate pe din năuntru și mărețe pe din afară, și blide curate la arătare, și cele-l-alte câte aceia sunt și se numesc.

XXXIII. Cu aceste cugetări mă frămênt nóptea și ziua. Aceste 'mî topesc măduva, aceste 'mî consumă carnea, și nu mă lasă a fi sumeț, nici a merge sus uîtându-mă. Aceste 'mî umilesc sufletul, îmi apasă mintea, și 'mî pun nod pe limbă, și mă fac a nu cuvênta despre preșidenție, nici de a îndrepta și governa pre alții; care lucru ar apărținea unei mari capacități; ci cuget cum ași putea însumî scăpa de urgia viitoare, și cum m'ași curăți puțin de veninul reutăței. Se cade cui-va mai ântăiî a se curăți și apoi a curăți; a se înțelepți și așa a înțelepți; a se face lumină, și a lumina; a se apropia de D-đeū, și apoi a apropia pre alții; a se sânti, și a sânti; a conduce cu mânelei a sfătui cu înțelepciune. Decî când vor fi aceste? Dic cei iuți la tóte șinesiguri; cei ce ușor edifică și dărimă. Și când óre făclia se va pune în sfeșnic? Și unde'î óre talentul? Așa numesc ei darul (1). Aceste dic cei ferbinți în iubire orî pietate. Când vor fi aceste, și care este cuvêntul meu, o generoșilor? Nici bêtrâneța cea extremă nu este un termin departe; căci mai bună este o cărunteță cu prudentă de cât o tinereță neînvețată, și o întărdiere premeditată, de cât o grăbire neprecugetată, și o împêrăție de puțin timp, de cât o tirănie îndelun'gată; asemenea și puțină pãrticică onorată, de cât multă avere desonorată și nesigură, și aur puțin de cât plumb nemăsurat, și puțină lumină de cât mult întunec. Pe când, grăbirea acésta, nesigurătatea și prea marea silință să nu se asemine cu acele semințe, care cădênd pre petre, pentru că n'aū avut adâncime în pãmânt, îndată aū și resărit, dar n'aū suferit nici cea dintăiî ferbințelă a sórelui, orî cu temelia pusă în nășip, care nici cât de puțin n'a resistat contra ploei și a vânturilor (2). Vai ție cetate, a căreea rege este prea tēnēr, dice Solomon (3). Și tot a lui Solomon vóce este: să nu fii iute în cuvinte; că iuțimea în cuvênt este un lucru mai inferior, de cât înferbêntarea la faptă.

XXXIV. Considerând aceste, cine este óre cel ce ar cere grăbirea înaintea siguranței și a folosului? Cine este cel ce ar fabrica, ca pe statuetele de lut într'o đî, pre protectorul (4) adevêrului, pre cel ce are

(1) Mat V, 15. Darul păstoriei seū al eloquenței.

(2). Mat. XIII, 5; VII, 26.

(3). Ecclesiast. X, 16. V, 1.

(4) . Protectorul seū președintele, adecă Episcopul să fie la moment fabricat, cum se fabrică statuetele de arhierei și împêrați, ce se vindéu în piața publică, ca astăđi fotografiile.

a ședea cu îngerii, a glorifica cu arhangheli, a înălța sacrificiul la altarul cel de sus, și a sacrifica împreună cu Christos? Cel ce are a re-plăsmui făptura omenescă (1), a restabili icóna, a edifica pentru lumea cea de sus, și, ca să ție ceva mai mare, are a fi D-șe, și va îndumneșei? Șeiu a cui liturgisitorii suntem, unde stăm și unde trimitem rugii. Șeiu înălțimea lui D-șe și neputința omenescă, precum și puterea. „Cerul este înalt, pământul adânc (2);“ Cine se va sui din cei aruncați în păcat? Cine investit încă cu întunerecul cest de jos și cu grăsimea cărnei, cu totă mintea curat va contempla pre întréga minte, și se va amesteca cu cele stabile și nevédute aflându-se în cele nestabile și védute? Căci ch ar dintre cei fórte purificați abia ar putea privi cine-va aici numai o închipuire a frumosului, precum cei ce véd sórele în apă. „Cine a măsurat cu mâna apa, și cerul cu palma, și tot pământul cu latul palmei (3)? Cine a pus munții cu măsură, și văele cu cumpene? Care este locul repausului lui, și cu cine din tóte se va asemăna?“ Cine a făcut tóte cu rațiune, și cu înțelepciune a construit pre om, și a adus într'una cele deosebite, și a amestecat țerîna cu spiritul, și a compus viețuitor védut și nevédut, temporal și nemuritor, pământesc și ceresc, atingându-se de D-șe și necuprinđându'l, apropiindu'l și îndepărtându-se? „Dis-am, înțelepți-mė-voiu, țice Solomon (4), și ea s'a îndepărtat dela mine mai departe de cum era“, voind a grăi de înțelepciune. Și în adevăr „cel ce adauge cunoscința, adauge durere (5);“ că nu înveselește atâta ceea ce s'a aflat, pe cât superă ceea ce scapă cunoștinței. Care lucru, mi se pare, de ordinar se întemplă mai ales celor respinși de la apă, pre când încă însetéză, ori celor ce cred că au ceva, neputând înse a o ținea, ori celor luminați de un fulger, ce îndată a și dispărut.

XXXV. Acestea mă țineaă jos și mă făceaă umilit, și mă înduplecaă că este mai bine a asculta vóce de admonestare de cât a fi esplicător a celor preste puterea mea. Măreția, înălțimea, demnitatea și firele curate abia încap strălucirea lui D-șe, pre carele abisul îl acopere, a căruia ascundere este întunerecul, fiind lumina cea mai curată și neapropiată celor mulți; carele este în acest univers și afară de univers; carele tot este frumsețe, și mai sus de totă frumsețea; carele luminéză mintea, și evită iușimea și înălțimea minței; îndepărtându-se pururea atâta, pre cât se cuprinde; și, fugind și óre-cum furișindu-se de cel ce 'l ține, trage pe amatorul seă la cele de sus. Deci atâta de mare și

(1). Prin boteză restabilind în om chipul primitiv cel perdut.

(2). Proverbiu XXV, 3.

(3). Isaia XL, 12.

(4). Ecclesiast, VII. 23.

(5). Ibidem I, 18.

ast-feliu fiind ceea ce se dorește și se studiază de noi! Ast-feliu dară se cade a fi pețitorul și măritătorul sufletelor noastre (1).

XXXVI. Mie însă mi-e frică să nu fiu aruncat afară și din camera nuntală, legat de mâni și de picior, ca neîmbrăcat cu vestmânt de nuntă, dar cu cutezanță fiind introdus printre cei ce ospăteză acolo (2). Cu toate că, ca să țin ceva și din cele necunoscute de mulți, am fost chemat din tinerețe, și din pânțelece m'am aruncat spre dânsul, și am fost dat dar din promisiunea mamei (3), și după aceea prin pericole m'am întărit (4); și dorul cu vrâsta a crescut și cugetul meu confăptui la acesta. Și în fine, toate le-am dat celui ce fui sortit și carele m'a mântuit: avere, renume, bun trai, chiar studiile mele, în locul căror acesta am câștigat numai, că posedându-le le-am desprețuit și am preferat pre Christos. Era cuvintele lui D-zeu mi-a plăcut ca fagurii de miere, am învocat înțelepțire (5) și am dat vocea mea la înțelepciune. Și la cele-lalte de aceste, precum a modera mânia, a înfrâna limba, a înțelepți ochiul, a disciplina pânțelece și a călca gloria ce rămâne jos. Ca un smintit grăesc, dar totuși voi spune (6); în aceste poate nu m'am făcut inferior celor mulți. Dar în aceea, de a primi guvernarea și protecția sufletelor întru cât n'am învățat încă a ne paște pre noi bine, nici nu ne am curățit cum se cuvine sufletul, am judecat filosoficește că ar fi lucru superior nouă. Mai ales a fi însărcinați cu președinția turmei în niște ast-feliu de timpuri, în care, vedând pre cei-lalți purtați în sus și în jos și turburați, ar fi cine-va mulțămît ca, fugind cu fuga din mijloc și retrăgându-se sub un acoperământ, să scape de furtuna și întunericimea celui rău. Când membrele bisericei se luptă între sine, și ori-ce rămășiță de iubire a dispărut. De alt-feliu preotul este un nume deșert, că, dupre cum se dice desprețul s'a revărsat preste cei mari. Și de ar fi numai deșert! dar acum (7), întorcă-se înjuria în capetele ateilor! Totă frica a lipsit din suflete, și s'a introdus nerușinarea. Pare că știința și adâncurile spiritului ar aparține oricărui le-ar voi. Toți suntem pioși numai prin aceea că condamnăm impietatea altora; în judecări ne servim de ate (8), aruncăm cele sante cânilor, și asvêrlim mărgăritari

(1) Preotul și Episcopul se consideră ca un pețitor și mijlocitor de însoțirea sufletelor cu Christos.

(2) Mat. XXII, 12, 13.

(3) Mama lui Grigorie voind să nască masculin, a promis, decă D-zeu ar asculta-o, să-i consacreze pre născutul său, pre cum Ana pre Samuel.

(4) Când se întorcea din Alexandria pre Mediterana fiind în pericol de a se îneca, s'a promis a se afierosi lui D-zeu, de va fi salvat.

(5) Solomon. Proverbi XVI, 24. Psalm CVIII, 11; CXVIII, 103.

(6) Espresiune a apost. Paul II, Corint. XI, 22, 23.

(7) Se servește de reticență pentru a nu pronunța un cuvânt blestemător.

(8) Mulți din preoți și creștini apelați la tribunalele civile, în care pe atunci se

înaintea porcilor (1) manifestând cele divine în urechi și suflete pângărite, și noi, miseri, împlinim cu îngrijire dorințele inamicilor, și nu ne rușinăm a ne întina în întreprinderile noastre. Moabiții și Amaniții, căroră nu era permis a intra în biserica (2) Domnului, pătrund în cele mai sante ale noastre. Am deschis tuturor nu porțile dreptăței, ci ușile batjocurei și ale sumeției unor contra altora; și cel mai eminent între noi este nu cel ce nu pronunță nici o vorbă deșertă de frica lui D-deu, ci cel ce s'ar întempla să verbescă cât mai rău de vecinul său, pre față ori în pilde; și cel ce sub limba sa frământă ostenelă și durere, ori venin de aspidă, spre a dice mai exact (3), observăm peccatele noastre între sine, nu ca să le deplângem, ci să ne înjurăm; nu să le vindecăm, ci să ne atacăm; și ca desculpăre a relelor noastre avem ranele vecinilor; érá pre reși și pre bunii îi caracterisază nu conduita, ci desbinarea și amicitia; și cele ce astădi lăudăm, mâine le vorbim de rău. Și cele ce în alții se acasă, aceste în noi se admiră. Și tóte cu ușurință se értă din causa impietăței (4). Așa de generoși suntem cătră răutate!

XXXVII. Tóte aũ ajuns ca la început (5), când nu era ordine, nici buna regulă și forma de acum, ci totul era confus și neregulat, având trebuință de o mână și o putere dătătoare de forme. Ori de voești mai bine, ne aflăm ca într'o luptă de nópte sub rațele abia lucinde ale lunei, când nu se disting fețele amicilor de ale inamicilor; ori ca într'o bătae pe mare și furtună, și de repeciunile vânturilor, de vorburele terbătore, de lovirele valurilor, de spargerile corăbiilor, de îndesuiturile véslelor, de răcnitele cîrmacilor și de vaetele celor ce cad, ametiți și nedomeriți și ne având timp a ne arăta bărbăția (6), cădem uni preste alții (vai ce struncin!), și ne strivim uni pre alții.

G. Erbicénu.

aflău judecătóri păgâni, cunoscători de dreptul roman.

(1) Mat. VII, 6.

(2) Ca uni ce erau id. lolatri.

(3) Espresiuni psalmice.

(4) Ce arătăm cătră toți și cătră tóte.

(5) Inceputul lunei, ori ca la începutul creștinismului.

(6) Noi preoții și episcopi n'avem timp a ne arăta bărbăția în lupta contra inamicilor creștinismului și a sufletelor ce se perd, precum n'aũ timp soldații într'o bătae de nópte ori naufrăngerii.

ERATĂ

La No. 5 (luna Maiu).

pag.	rând.	ERORI	CORESURI
366	17	pentru orî-cine natură	pentru orî-ce natură
367	21	celor morți	celor mulți
"	32	un exemplu	nu exemplu
"	33	contral	controlu
368	11	căci privirea	căci în privirea
370	1	să nu ne îndepărtăm	să nu ne apropiem
373	7	devenisă d'aceləsi arme ca și noi	servindu-se de noi ca de niș e arme în contra noastră
"	21	d' sonorurile	negloriele
376	6	nu se pot governa	nu se pot ușor governa
377	23	păstorului, ca drepte	păstoralei cei drepte
"	29	inteligența. E. admir	inteligență, eă admir
378	4	timpuři	tipuri
"	12	acrede toți	a crede tot
"	14	între ipostase	în trei ipostase
"	34	Părinte a ume D-deu	Părinte al unui D-deu
379	20	de cât cel pentru	de cât pentru timpul present séu cel
381	23	Ast-feliu caligraf	Alt-feliu, caligraf
"		ωροσλατία	προσστασία
383	28	cărora se propune	și se propune acelora
"	39	în cărțile divine	în curțile divine
384	16	Dacă ore	Dar' ore
"	18	plécă scuiându-și	plécă scuiând și
385	11	nsumi adecă	însumi adesa
"	13	predică la virtute	pedică la virtute
386	3	pe deltă parte	pe de altă parte

CONSTRUCȚIUNEA OMILETICEI

SAU

Momentele, de la cari depind în genere efectele salutare ale predicământului bisericesc.

Spiritul Domnului preste mine, pentru aceea m'a uns și m'a trimis să aduc săracilor veste bună (1).

A). Primul moment deci, dela care depinde tot efectul predicământului bisericesc, este spiritul lui D-zeu. Fără de el este și rămâne totă predica fără efect. „Medicamentele pentru corp, dice părintele Augustin, (2) cari le dau ómenii ómenilor folosesc numai acelora, căroră le dăruiesce D-zeu sănătate. D-zeu póte vindeca și fără ele, dară ele fără el nu fac nici un efect și totuși se întrebuintează. Tot așa și mijlocele învățaturii, care se dau de ómeni sufletului, folosesc numai atuncea, dacă sevêrșesce folosul lor D-zeu, carele nu putu da evangeliul seú unui om prin ómeni, nici pintr'un om.“ 1]. Darul lui D-zeu, carele a inspirat deci în tóte timpurile pre predicatoriú, a fost și este încă și astă-đi în biserica

(1) Luca 4, 18; comp. Is. 61, 1.

(2) Augustin, de doctr. christ. IV, 16: Sicut enim corporis medicamenta, quae hominibus ab hominibus adhibentur, non nisi eis prosunt quibus Deus operatur salutem, qui et sine illis mederi potest cum sine ipso illa non possint et tamen adhibentur: ita et adjumenta doctrinae tunc prosunt animae adhibita per hominem, cum Deus operatur ut prosint, qui potuit Evangelium dare homini, etiam non ab hominibus, neque per hominem; — și Ps. 142, 10: „Învățã-mă să fac voea ta, că tu ești D-zeul meú.“

ortodoxă-orientală singurul și cel mai însemnat temelie pentru astă chemare sântă ! Numai cu darul și prin darul D-șeesc primesce cuvântul omiletic puterea și sântenia sa suprafiréscă, care fiind grațială trebuie să sântéscă și viéța omiletului. Astfeli, precum se desvălesce din sîmburele unui pom pomul întreg întră tótă frumuseța sa, ast-feliu trebuie și viéța predicatoriului desvălită și basată pe grația internă a lui D-șeș. (1)

Cuvântul trebuie să consune aevea cu consciința religiósă și să ivoréscă neînterrupted din adâncul inimii sale, dacă'î să fie viéța sa altora spre pildă (2). Și fiind preutul încă și păzitoriul și învățatoriul credinței sante, (3) trebuie negreșit și viéța lui să fie sântă. (4) „Căci cel ce vorbesce elocent și cu înțelepciune, dară duce o viéța pécătósă, drept că învață pre mulți însetați de învățatură, dară acésta este pentru sufletul seú fără folos. Așa stă scris : Pe scaunul lui Moisi sed cărturarii și fariseii ; decî tóte câte vė vor șice vouė să le țineți, țineți-le și le faceți ; dară după faptele lor să nu vė luați, că ei șic și nu fac. — 2]. Érá viéța sântă, adecă deplin religiósă-morală, este cu deosebire al doilea moment, dela carele depinde în genere tot efectul salutar al predicămêntului bisericesc. Ea este de o însemnătate fórte mare în istoria omileticeî. Pe ea, adecă pe viéța cea practică și teoretică a predicatoriului, se baséză tótă activitatea sa salutară și de multe ori decide numai ea singură, ori de face predicămêntul bisericesc efect, séú ba. Decî ușor se póte înțelege, cum că predicatoriul — dacă'î să fie viéța lui cu adevérat religiósă — morală și sântă — trebuie numai de cât să cunóscă și isvorul sântenieî acesteia ; érá acesta este cu deosebire conținut în reve-

(1) Galat. 3, 27 ; și Rom. 13, 14.

(2) I. Tim. 4, 12.

(3) Ciril Alesandrinul coment. la Ioan. 1, 12.

(4) Augustin, de doctr. christ. IV, 27, 1 : Nam qui sapienter et eloquenter dicit, vivit autem nequiter, erudit quidem multos discendi studiosos, quamvis animae suae sit inutilis. Sicut scriptum est : Scribae et Pharisei in cathedra Moysi sederunt ; quae dicunt, facite ; quae autem faciunt, facere nolite : dicunt enim, et non faciunt (Mat. 23, 2—3).

lațimea D-đească, séu în înțeles mai larg al cuvântului în teologia ortodoxă-orientală.

a]. Cu acéstă însă nu s'a încheiat, el pôte și trebuie să cerce și să examineze încă și cele-lalte isvóre ce sunt cunoscute în direcția acésta și sunt obiecte de predelecțiune ale sciinței profane. Căci fără de sciință pozitivă în teologie și cele-lalte doctrine, fie afine séu chiar contrare, nu voesce nimene, nici D-đeū, nici biserica să oblige pe cine-va la chemarea omiletică (1). Cine voesce să învețe pre alții, trebuie să învețe mai întéiū însuși, căci numai atunci va produce cuvântul lui D-đeū, pre care 'l vestesce altora, efecte multe și salutare. Numele unor bărbați, precum Vasilie cel Mare, Grigoriu Nazianzanul, Grigoriu Nisanul, Ión Chrisostom, Leo cel Mare și Augustin întăresc aserțiunea acésta.

b]. Dară în care ram special al sciinței bisericesci să se perfecționeze predicatoriul, acésta se ține de sciința omiletice. Amintim aici numai în trecăt, că pe lângă o cunoșcință clară și exactă a teologiei ortodoxe în genere, și cu deosebire a celei sistematice, (2) a istoriei biblice (3), a literaturii patristice (4) și a doctrinei liturgice și celei ermineu-

(1) Hos. 4, 6: „Pentru că ai lepădat sciința, te voiū lepăda și eū, ca să nu'mi fi preut.“

(2) Mat. 28, 19—20: Drept aceea mergând învățați tóte némurile, botezându-le pre ele în numele tatălui și al fiului și al duchului sânt; învățându-le să păzescă tóte câte v'am poruncit. — Comp. și Relique, v. Möhler și N. Sion 1845. n. 138.

(3) Augustin, de Doctr. christ. IV. 5: Sapienter dicit homo tanto magis vel minus, quanto in Scripturis sanctis magis minusve profecit. Non dico în eis multum legendis memoriaeque mandandis, sed bene intelligendis et diligenter earum sensibus indagandis. Sunt enim qui eas legunt et negligunt; legunt ut teneant, negligunt ne intellingant. Quibus longe sine dubio praeferendi sunt qui verba earum minus tenent, et cor earum sui cordis oculis vident. Sed utrisque ille melior, qui et cum volet eas dicit, et sicut oportet intelligit.

[1] Nic Schleiniger, die bildung des iungen Predigers 1864, p. 162: Ausser dem Momente der Reinheit und Kirchlichkeit des Lehrbegriffes hat das patristische Studium für den Prediger auch hinsichtlich der Fülle, Schönheit u. Salbung der Lehre seine hohe Bedeutung. In der Vaetern ist der Quell der heilig. Schriften gewissermassen zum Strome geworden. Der Beruf, den sie vom Himmel empfangen halten, nach den Erschütterungen der Christen verfolgungen den Trost u. die Herrlichkeit der Offenbarung vor den Augen der Glau-

tice (1), se cere încă și o cunoștință bună de predicatori renumiți mai noi (2), ca întregire la momentul înviorător al predicământului bisericesc. Numele unui Bossuet, Segneri, Vieira, Ión de Avila, Berthold de Regensburg, Filaret și Petru Maior nu ar avea să fie numai cunoscuți după numele, ci și după opurile sale. Dară precum țice proverbul: „Timeo hominem unius libri“ este și aici mai bine a se mulțami cu un studiu relativ restrâns dară exact, de cât cu o cunoștință estinsă dară superficială.

c). Cât despre știința profană, se înțelege de sine că acésta

bigen zu entfalten und in dem Reihe des Fridens nunmehr die Kostbaren Früchte des Friedens aufsprossen zu lassen, zu gleich aber diese zu verwalten vor dem giftigen Hauche auftauchender Irrlehren; die Fülle göttlicher Erleuchtungen, die ihnen deshalb zu Theil geworden war u. ihre volle hingebende Liebe für Offenbarung u. Kirche: dies Alles machten die h. Vaeter zu eben so fruchtbaren u. gehaltreichen als zu verlässigen Organen u. Dolmetschern der göttl. Lehre.— Sie haben nicht nur für sich selbst in den reichen Gefilden der Schrift geistige Weide gefunden, sondern diese auch für die gesamte Kirche Gottes erschlossen und das Ihrige zur Erfüllung der herrlichen Verheissungen von dem Segensreichthume beigetragen.

[1] Schleiniger p. 151: dem Prediger ist nicht nur gediegene Kenntniss der h. Liturgie, sondern auch die Durchdringung seines Innersten mit der erhebenden Fülle ihres herrlichen Inhaltes nothwendig; și Ambrosiu. l. 2. de Abel c 6: Coelestium scripturarum eloquia diu terere et polire debemus toto animo et corde versantes, ut succus ille spiritualis cibi in omnes se venas animae diffundat; și 2. Petru 1, 20: „Acésta înainte știind, că fie-care prorocie a scripturii nu se face după a sa tălmăcire;“ și 2. Tim. 3, 16: „Tótă scriptura este de D. deũ însuflată și de folos spre învățatură, spre mustrare, spre îndreptare și spre deprindere, care este întru dreptate.

[2] Schleiniger p. 181: der iunge Redner wird sich ein classisches Vorbild wählen, das seiner eigenen Individualität möglichst entspricht u. von diesem nur dasjenige aneignen, was ersich naturgemäss assimiliren u. zu wahrem geistigen Gewinne machen kann. Und da selten ein einziges Wahl der Biene auch noch aus andern dasjenige zu schöpfen, was er besonders bedarf, oder was diese zunächst auszeichnet. So kann er von einem Bourdaloue lernen mit Grundlichkeit, von einem Bossuet mit Schärfe, von einem Massillon mit Rührung, oder von einem Franz von Sales u. Alphons von Liguori mit Einfachheit u. Saubung zu sprechen. Aus einem u. demselben fruchtbareren Erdreiche zieht jede Blume das, was ihrem Wesen entspricht, u. erhöht dies durch die Einflüsse die ihr Klima u. Jahreszeit, Sonnenschein u. Regen bieten.

So muss es auch der Prediger machen.

trebuie să fie subordonată celei bisericesci. Însă a o negriji cu totul nu se poate admite. Dară și în privința acestora trebuie să facem deosebire între cele mai necesare și între acele cari cunoscându-le predicatoriul, îi sunt de folos. [1] Așa b. o. trebuie mai întâi predicatoriul să se intereseze de filosofie [2] și retorică [3] și apoi abia în linia a doua de istoria universală, istoria naturală și de cele-lalte doctrini ajutoriale. „Tot ce spune așa numita știință a istoriei despre însemnătatea

[1] Augustin de doctr. christ. II. [39] 40: Quamobrem videtur mihi studiosis et ingeniosis adolescentibus, et timentibus Deum, beatamque vitam quaerentibus, salubriter praecipitur ut nullas doctrinas quae praeter Ecclesiam Christi exercentur, tanquam ad beatam vitam capessendam secure sequi audeant, sed eas sobrie diligenterque dejudicent.

[2] Augustin ibid. II. [31] 32: Restant ea quae non ad corporis sensus, sed ad rationem animi pertinent, ubi disciplina regnat disputationis et numeri. Sed disputationis disciplina ad omnia genera quaestionum, quae in Litteris sanctis sunt penetranda et dissolvenda, plurimum valet: tantum ibi cavenda est libido rixandi, et puerilis quaedam ostentatio decipiendi adversarium. Sunt enim multa quae appellantur sophismata falsae conclusiones rationum, et plerumque ita veras imitantes, ut non solum tardos, sed ingeniosos etiam minus diligenter attentos decipiant. Proposuit enim quidam, dicens ei cumquo loquebatur: Quod ego sum, tu non es. At ille simplex erat. Tunc iste addidit: Ego autem homo sum. Hoc quoque cum ab illo accepisset, conclusit dicens: Tu igitur non es homo.

[3] Augustin ibid. IV. 2: Nam cum per artem rhetoricam et vera suadeantur et falsa, quis audeat dicere, adversus mendacium in defensoribus suis inermem debere consistere veritatem, ut videlicet illi qui res falsas persuadere conantur, noverint auditorem vel benevolum, vel intentum, vel docilem proaemio facere; isti autem non noverint? illi falsa breviter, aperte, verisimiliter; et isti vera sic narrent, ut audire taedeat, intelligere non pateat, credere postremo non libeat? illi fallacibus argumentis veritatem oppugnent asserant falsitatem; isti nec vera defendere, nec falsa valeant refutare? illi animos audientium in errorem moventes impellentesque dicendo terreant, contristent exhitarent, exhortentur ardentem; isti pro veritate, lenti frigidique dormitent? Quis ita desipiat, ut hoc sapiat? Cum ergo sit in medis posita facultas eloquii, quae ad persuadenda seu prava seu recta valet plurimum; cur non bonorum studio comparatur, ut militet veritati, si eam mali ad obtinendas perversas vanasque causas in usus iniquitatis et erroris usurpant? Și Grigoriu Nazianzanul, or. 3, 12: Nu'mi pare reu de a fi cumparat darul cuvintului cu pretul atator ostenele și încordări; din contra ași mai dori să am acest dar în gradul său cel mai înalt. . . . De dragul lui D-zeu toate le-am părăsit. Unica avere ce mi-a rămas este elocința. La această artă mă dedic cu totul, pre ea o privesc ca partea mea de moștenire și nu mă voi lepăda de ea nici când.

timpurilor trecute, dice părintele Augustin, este un mijloc foarte efectiv pentru înțelesul cărților sante, dacă se învață chiar și afară de biserică la instrucțiunea băeților.. etc.. și în cap. următor vorbește de folosul istoriei naturale că cunoștința ei contribuie mult la deslegarea enigmelor santei scripturii etc.“ [1]

B]. Să trecem acuma la cela-lalt factor al predicământului bisericesc, la instrumentul seŭ, seŭ la cuvântarea, seŭ predica însași. Cum că acésta trebuie încă să depindă dela unele momente, cari fac efectul ei, este clar. Eră momentele principale, dela cari depind în genere efectele salutare ale unei cuvântări bisericesci sunt:

1) Invențiunea (inventio), 2) dispozițiunea (dispositio), 3) înfațișarea limbistică (elocutio) și 4) propunerea (pronuntiatio) materiei omiletice.

I). Vestea cea bună pre care are să o afle predicatoriul și să o aducă altora, este evangeliul lui Christos! Mergeți în tótă lumea și vestiți evangeliul la tótă făptura, (2) dice Mântuitoriul, și în alt loc deosebind chiar la acéstă veste două elemente, le îmbină apoi la un loc, dicând: Invęțați să păzescă tóte câte v'am poruncit (3).

1). Evangeliul lui Christos este decı materia cuvântării bisericesci, érá cele două elemente ale sale — dogmatica și morala. Și precum nu se pot aceste două despărți în religione, așa nu se pot ele desbina nici în predică. Amëndoué trebuie legate la un loc și primite ca punct de plecare la fiecare predică creștină. Si mai ales în timpul de față, când dușmanii religiunii ortodoxe se încercă a atăca și a resturna chiar și adevărurile cele sante ale ei, este de neapărată lipsă să fie învățătura predicei dogmatică și morală; seŭ dogmatica și morala lui Christos trebuie să fie centrul fie-cărei predice bisericesci.

[1] Augustin de doct. christ. II. [28] 29: Quidquid igitur de ordine temporum transactorum indicat ea quae appellatur historia, plurimum nos adjuvat ad sanctos Libros intelligendos, etiamsi praeter Ecclesiam puerili eruditione discatur; comp. și cap. următor.

(2) Marco 16, 15.

(3) Mateiŭ 28, 20.

Materia dogmatică a fost momentul decisiv în cuvântările st. apostoli. Cu învățături dogmatice și morale au făcut st. părinți să triumfeze ortodoxia bisericeii noastre. Și tot cu învățături dogmatice și morale au sguiduit mulți predicatori órecând lumea și o mișcă încă și astă-đi. Apostolul Paul đice în privința acésta: Adevărat este cuvântul; decı pre acesta trebuie să'l întipărescı în aceia, ce au cređut în D-đeu, ca ei să se nevoéscă la fapte bune, căci aceste sunt bune ómenilor și de folos. (1) Ba, grăuntele credinței trebuie numai de cât să producă o ast-feliu de înflorire a vieței morale, ca biserica lui D-đeu care n'are întinăciune, nici sbărcire séu alt-ceva de acest feliu, să fie sântă și fără prihană (2) acuma aici pe pámênt.

2). Ast-feliu au înțeles toți apostoliı chemarea lor de predicatoriu. Dară deși dogmatica și morala, precum am đis mai sus, nu se pot despărți una de alta, totuși se întêmplă că în una séu alta din cuvântările bisericescı prevaléză séu momentul dogmatic séu cel moral. Și pentru aceea se đice atunci, că cuvântarea cutare este dogmatică séu morală. Une-orı chiar póte fi de un ast-feliu de cuprins, că să póte numi istorică séu liturgică; căci și istoria sântă și doctrina liturgică sunt încă materia potrivită pentru cuvântarea bisericescă.

Liturgia bisericeii ortodoxe împreunând dogma și moralul, le individualiséză prin cultul și ceremoniile sale, și oferă ast-feliu spiritului credincios, o mulțime de motive pentru nutrirea credinței sale. Érá anul bisericesc cu înfățișierea sa dramatică séu cu serbarea sa cea externă apare ca o lume misterióasă și face impresiune adânc religiósă chiar și asupra celui necredincios.

Acésta este aplicabil și la istoria bisericescă și la vieța sântilor.

3). Mântuitoriul însuși a voit ca tot ce a învățat el, să se învețe și de apostoli (3), așa dară și de urmașiı acestora, de

(1) Titu 3, 8.

(2) Efes. 5, 27.

(3) Mat. 28, 20; Marco 16, 15; Luca 13, 22.

episcopii și preuți. (1) Conform cu această voință mărturisește apostolul Paul, că el a vestit tot sfatul lui D-zeu. (2) Deci nu încapă îndoelă, că și astăzi spre a corespunde îndatoririi predicatoriale trebuie a învăța totă învățătura lui Christos. Dară fiind ea în present atât de ramificată, se cere mai înainte să fie ordonată, adusă într'un nex causal și apoi propusă. Ca să ajungă predicatoriul scopul acesta 'i sunt două căi deschise: seú că desfășură el organismul bisericeii în mod genetic seú istoric.

4). Era la alegerea temei însăși, trebuie el să considere mai înainte cultura, trebuințele, dorințele și așteptările auditorilor seii, ținându-se strâns de sfatul, carele dice că tot cuvântul ȃis la timp și la loc este cel mai bun. (3) Apoi va ține cont de capabilitatea sa și va considera referința sa către auditori, vârsta, demnitatea și puterile sale fizice. Și în urmă va lua în privire caracterul timpural seú indemnul extern al prediceii, ce de regulă este arătat prin anul bisericesc (prin pericopele ȃilelor), seú prin întâmplări extra-ordinare de natură îmbucurătoare seú întristătoare.

5). Fiind materia prediceii o dată aleasă va trece la desfășurarea ei. Aici se va feri el de toate acele lucruri, cari ar aduce la îndoelă adevărurile bisericeii ortodoxe, chiar și numai în aparență, și se va păzi de tot ce 'i profan, prin care ar putea vătăma simțul seú sântenia religiósă. Sunt dară cuvintele Domnului cuvinte curate și argint lămurit în foc. (4) Deci să nu se uite la basme și la numerile némurilor celor fără de sfârșit, cari causéză numai certe și nu zidirea lui D-zeu, care este în credință. Ci din contra lucrul încredințat

(1) I. Tim. 5, 17: Preuți cei ce și țin bine dirigētoria, cu îndoită cinste să se onoreze: mai ales cei ce se ostinesc în cuvânt și întru învățatură; și can. 58 al st. apostoli: Επίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἀμελῶν τοῦ κλήρου, ἢ τοῦ λαοῦ καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς τὴν εὐσεβειαν. ἀφοριζέσθω ἐπιμένων δὲ τῇ ἀμελείᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ, καθαιρείσθω; și can. 19. al sinod. VI. ecum: "Ὅτι δεῖ τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτας, ἐν πάσῃ μὲν ἡμέρᾳ ἐξαιρέτως δὲ ἐν ταῖς κυριακαῖς πάντα τὸν κλῆρον καὶ τὸν ἐκδιδάσκειν τοὺς τῆς εὐσεβείας λόγους. . .

(2) Act. ap. 20, 27.

(3) Proverb. 15, 23.

(4) Ps. 11, 6.

să'l păzescă depărtându-se de glasurile cele deșerte și de vorbele cele protivnice ale științei celei cu nume mincinos : cu care unii laudându-se au rătăcit în credință. ⁽¹⁾ Asemenea unui marinar, carele plutesce neprecurmat către ținta sa, va pluti și predicatoriul în desfășurarea materiei neobosită către scopul ce și l-a propus, și carele în genere trebuie să fie practic. — Dară până ce va ajunge el ținta fixată, va trebui să descalice de trei ori în călătoria acésta. O dată, după ce va fi convis pre auditoriul său, altă dată, după ce li va fi mișcat inima, și a treia oară, după ce li va fi înduplicat voea, spre executarea învățaturii sale.

a). Mijlocele convingerii despre învățatura sa sunt : explicarea, argumentarea și înfrângerea. —

α). Ori ce lucru ce nu se înțelege bine, trebuie explicat. Chiar și lucruri ce în sine sunt clare, trebuie încă explicate, pentru că la obiecte spirituale poate lesne afla loc câte o dată o neînțelegere. În de comun poate predicatoriul prin o explicare simplă să delature tot felul de neînțelegeri și obiecțiuni.

β). Dară precum nu cere biserica credința mórta, așa nu se mulțemește ea nici cu credința órbă. Sunt lucruri, cari cu tótă explicarea lor seú că nu se pot înțelege, fiind prea grele ⁽²⁾, seú că se pot altmintrelea explica și atăca; deci trebuie dovedite, ca înțelesul lor să se priméscă așa, precum s'a dat el de biserică. Biserica așa dară ca interpret înfalibil al învățaturii lui Christos este primul isvor a tótă argumentăciunea. Pentru aceea vor trebui să premérgă în fiecare predică mai întâi dovedile din autoritate, seú dovedile luate din st. scriptură și tradițiune, și apoi abia în linia a doua dovedile din rațiune și din experiență, precum și mărturiile istorice, proverbe și altele de asemenea.

γ). De argumentăciunea omiletică este legată înfrângerea. Ea este necesară, pentru că prin înfrângerea socotinelor contrare se delatură adese ori și împotivirea cea de pe urmă

⁽¹⁾ I. Tim. 1, 4; 6, 20—21 și Ión gură de aur adaoge la locul acesta următoarele : „Unde'î credință nu'î de trebuință cercetare. La ce cercetare, unde nu's cu cale întrebările ale curiosității. Cercetarea este mórtea credinței.“

⁽²⁾ Ión 6, 60.

a auditorilor în contra adevărului predicat. Mijlocul ei cel mai efectiv este logica și elocința. — Și cu acesta se încheie procesul convingerii în predică.

b). Acuma trebuie să urmeze ceea ce dice apostolul (1). Predicatoriul trebuie de o parte să placă tuturor într-o tôte, érá de altă parte să nu urmeze după placul ómenilor. Cu alte cuvinte, având predicatoriul să intre până în cele mai adânci ascunsuri ale inimii ominești și să céră dela ei multe și mari sacrificii, trebuie el une-orî să'i cruțe, alte-orî să'i mustre. Și de aceea nu se cere dela cei-lalți cuvântători atâta iubire, moderațiune și prudentă, ca dela cuvântătoriul bisericesc. Cu tótă cruțarea și iubirea fiéscă — și numai în trecăt trebuie el să amintéscă despre evlavie și vieța cea bună a auditorilor sei, și apoi éráși numai în trecăt și nu în adins să descopere viciile lor. Ast-feliu va căștiga el inima auditorilor sei și li va putea mișca tot lăuntrul lor. Spiritul se va mulțami cu convingerea, érá inima cu iubirea.

c). Inșă până n'a consimțit inima și nu s'a unit cu un lucru, până atuncea aștéptă în regulă și spiritul séu rațiunea cu verdictul séu. — Decî cu mișcarea inimii nu se ajunge scopul prediceii, ci după ea trebuie să se influințeze încă asupra voei, ca omul să puie și în lucrare ceea ce a cunoscut de bine și adevărat. Dacă la mișcarea inimii nu se va adaoge înduplecarea voei, atunci ea se va stinge ca o flacără de pae și nu se va aduce fructe de mântuire. (2) Érá mijlócele de cari să se foloséscă cuvântătoriul spre a îndupleca voea auditorilor sei sunt motivele și exemplele. Motivele sunt ast-feliu de idei, prin cari se deștéptă în om un sentiment și prin acesta se înduplecă voea lui de a pune în lucrare ceea ce se pretinde dela dēnsul. (3) Érá prin exmeples, atât prin bune, cât și rele, se deștéptă impulsul imitativ la împlinirea séu neîmplinirea lucrurilor arētate. Motivele se împărțesc în teologice, bisericesci, raționale, curat dogmatice și morale, în motive ale fericirii eterne, ale fericirii timpurale séu curat

(1) I. Cor. 10, 33 și Galat. 1, 10.

[2] Comp. Omiletica lui Mitrofanovicî, p. 438.

[3] Comp. Maly, Die Kunst auf der Langel die Menschen zurühren und zu bewegen. p. 153.

simțuale și în motive simpatetice. Prin toate acestea are predicatoriul să deștepte și să susție sentimente habituale ale evlaviei, pe cari să se razime viața cea creștină, crescută întru frica adevărată a lui Dumnezeu și întărită prin credința, speranța și amoroarea teologică.

Cu acesta am îndegetat momentele cu privire la desfășurarea materiei omiletice, ca adevărul să învețe, să placă și să înduplece. (1)

II Al doilea moment dela care depinde claritatea și efectul prediceii este dispozițiunea omiletică. Sub dispozițiune omiletică se înțelege ordinea în materie, și ea constă întru aceea, că împreună toate cele-lalte materii ale cuvântării ce au să fie împărțite după felii se desfăcute după gen la un loc și le reduce la tesa principală, care este tema prediceii. Cum că acesta este basa cuvântării se înțelege ușor. În natură nu lipsesc chipuri și forme frumoase, dară forme solide și linii drepte și bune sunt făcute în regulă numai pentru ființa lucrului. Deci cine nu poate face dispozițiune, acela nici nu poate învăța, era cine nu poate învăța, dela acela nici nu se poate învăța. La o predică bună nu este așa dară de ajuns să fie numai materia potrivită, ci ea trebuie și înșirată cum se cuvine, trebuie adusă într'o formă corespunzătoare, întregul trebuie pus în armonie și uniformitate, era părțile către o laltă în proporțiune cuviincioasă. (2)

Principiul suprem a totă ordinea în predică este deci unitate. Unitate în materie și unitate în plan, sevă tesa principală a cuvântării este cuvântarea prescurtată, era cuvântarea tesa desfășurată. Tema prediceii este centrul și punctul de atracțiune pe lângă care și de care se țin cele-lalte elemente, ca în desfășurarea lor să tindă la întregul și să semene, ca când ar fi cunoscute cu el.

Éra cu privire la forma cuvântării să se pórte cuvântătoriul bisericesc în dispozițiunea materiei sale ca și un architect, carele voind să rădice un edificiu, nu se mulțemește numai cu materialul adunat, ci'l pune și la locul merit pen-

[1] Cicero, orator. c. 21, comp. Augustin de doctrina christiana. IV, 12.

[2] Comp. Omiletica lui Mitrofanovic, p. 491.

tru el și cauta și la felul și simetria părților edificiului. Astfel și predicatoriul. Edificiul prediceii seî forma ei tehnică trebuie să o desemne el înainte de ce începe a construi predica. Érá un desemn de acest felú ar fi șema următoare :

Întroducerea :	{	<ol style="list-style-type: none"> 1. Textul 2. Avorbirea 3. Intrarea 4. Trecere la temă 5. Pronunțarea și împărțirea temeii 6. Rugăciunea seî îndemnarea la atențiune 				
Partea I.	{	<ol style="list-style-type: none"> 1. Explicarea lucrului 2. Argumentațiunea <ol style="list-style-type: none"> a). Doveđile din autoritate <table border="0" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">{</td> <td> <ol style="list-style-type: none"> α]. St. Scriptură β]. Tradițiune γ]. Biserică </td> </tr> </table> b). Doveđile din rațiune, experiență etc.. 3. Infrângerea <table border="0" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">{</td> <td> <ol style="list-style-type: none"> a]. din rațiune b]. din autoritate </td> </tr> </table> 4. Mișcarea inimei [aplicarea ideilor și deșteptarea sentimentilor] 5. Induplecarea voei [înșirarea motivelor] 6. Scurtă repețiune și trecere la ceea-laltă parte [la a II, seî și a III.] 	{	<ol style="list-style-type: none"> α]. St. Scriptură β]. Tradițiune γ]. Biserică 	{	<ol style="list-style-type: none"> a]. din rațiune b]. din autoritate
{	<ol style="list-style-type: none"> α]. St. Scriptură β]. Tradițiune γ]. Biserică 					
{	<ol style="list-style-type: none"> a]. din rațiune b]. din autoritate 					
Pertractarea :	{	<ol style="list-style-type: none"> 1. Explicarea lucrului 2. Argumentațiunea <ol style="list-style-type: none"> a). Doveđile din autoritate <table border="0" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">{</td> <td> <ol style="list-style-type: none"> α]. St. Scriptură β]. Tradițiune γ]. Biserică </td> </tr> </table> b). Doveđile din rațiune, experiență etc.. 3. Infrângerea <table border="0" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">{</td> <td> <ol style="list-style-type: none"> a]. din rațiune b]. din autoritate </td> </tr> </table> 4. Mișcarea inimei [aplicarea ideilor și deșteptarea sentimentilor] 5. Induplecarea voei [înșirarea motivelor] 6. Scurtă repețiune și trecere la ceea-laltă parte [la a II, seî și a III.] 	{	<ol style="list-style-type: none"> α]. St. Scriptură β]. Tradițiune γ]. Biserică 	{	<ol style="list-style-type: none"> a]. din rațiune b]. din autoritate
{	<ol style="list-style-type: none"> α]. St. Scriptură β]. Tradițiune γ]. Biserică 					
{	<ol style="list-style-type: none"> a]. din rațiune b]. din autoritate 					
Partea II.	{	[Ca și la partea I.]				

Incheierea : Repețiune, îndemnare, rugăciune etc.

Se înțelege de sine, că șema acésta nu va fi aplicabilă la orí și ce predică. Modul înșirării materiei într'o predică atárnă dela forma cuvântării bisericescii ; érá acésta este felurită. Așa se destinge cuvântarea bisericescă în cuvântarea bis., seî predica în înțelesul strîns al cuvântului, în omelie și în cuvântarea simplă seî paranesă. Decí tóte aceste trei forme de cuvântare cer și o dispozițiune deosebită a materiei. Érá regulele dupre care are cuvântătoriul să dispue în special materia cuvântării la formele acestea, le resolvește teoria despre dispozițiunea materiei prediceii, de și în general se póte admite, că cursul logic al șemeii sus arătate are valóre pentru orí și ce cuvântare bisericescă.

Cât despre părțile singurite ale cuvântării bisericescii însemnám :

1. Textul carele de regulă se ia din pericopa dîlei seî în

de comun din st. scriptură și stă în legătură strânsă cu tema, trebuie să fie bine ales, clar și deplin. — Avorbirea auditorilor ce urmăzează dupăre acesta, trebuie să fie simplă și cuviincioasă. — Intrarea în predică este orî instructivă, orî deșeptătore, și lucrul principal ⁽¹⁾ la ea este trecerea firéscă dela text la temă. De aceea trebuie explicarea textului, precum și tótă întrarea să fie firéscă, clară, modestă, scurtă, însă vióie, și atrăgătore. În urmă pronunțarea și împărțirea temeî, care se face cătră finea întrării și dupăre care urmăzează rugăciunea séu îndemnarea la atențiune are să fie de tot simplă și determinată.

2. Pertractarea este partea cea mai principală a prediceî. Aici are să se desfășure materia cuvântării într'un mod sistematic și clar, și fiind ca ținută dupăre principiile sus arătate în mod logic și firesc, va trebui să producă și rezultatul dorit. Deci explicarea va ocupa locul cel dinteiú; érá trecénd la argumentațiune se va observa în privința doveđilor o ordine logică și ușoră de priceput. Doveđile mai tari vor premerge celor slabe, și propunéndu-se ⁽²⁾ singurite vor forma verigele lanțului, ce le cere calitatea temeî. — Infrângerea este încheierea argumentațiunii, și dacă se întrebuintéze ea în predică, atunci trebuie ca făcută la locul cuviincios, căci de altmintrelea nu produce nici un efect. — Mișcarea inimii și înduplecarea voei va tinde la scopul prediceî și se va aréta de odată și folosul practic, carele resultă din pertractarea acésta. — Cu acésta se finește de regulă și pertractarea și se trece la încheiere séu epilog.

3. Pentru epilog, carele trebuie să fie firesc și fórte vioiú, să se reseve tot-déuna ceva interesant și pătrundétoriú. În predică decid mai ales impresiunile cele dinteiú și cele de pe urmă. Deci fiind lucrurile desfășurate în epilog, ce aú să steie în referința directă cu pertractarea, sarbede și neinteresante, se vor pierde ușor din minte, și predica va rămânea fără efect.

[1] Comp. Omiletica lui Mitrofanovicî, p. 506, § 85.

[2] Cicero, de orat. 1, 2, n. 313: In oratione firmissimum quodque sit primum: dum illud tamen in utroque teneatur, ut ea quae excelent, serventur etc. . p. 59.

III. Al treilea moment de la care depinde efectul predicii este înfașurarea ei limbistică și elocuțiunea. Acest moment rezultă din porunca Mântuitorului, care ȳice, cã apostoliĩ în cuvântãrile lor sã se acomodeze la priceperea și inima poporului, învãțãndu'ĩ sã pãzescã tóte cãte li-a poruncit. Decĩ acuma din meniciunea acestei învãțãturi, care în timpurile cele dinteu se lãșia mãi ales prin predicã, urmãzã cã și firea limbei omiletice în ființa ei sã fie popularã ; popularã în privința cuprinsului, a expresiunii și a propunerei sale. (1) Popularitatea cuprinsului pretinde, ca tóte ideile cuvântãrii sã se înțelegã în mod ușor de toți auditoriĩ, așa darã, ca predicatoriul sã ia tot-déuna aminte la modul cugetãrii și la trebuințele și referințele auditorilor sei și sã nu intre în cercãri subtile, ci din contra presupunând în regulã mãi bine mãi pușinã științã la auditoriĩ sei, de cãt mãi multã, sã propuie numai lucruri practice ce aduc folos real pentru vieța astã pãmânténã și cea eternã. — Érà popularitatea expresiunii cere, ca limba predicatoriului sã fie curatã, clarã și simplã, așa darã liberã de erori gramaticale și sintactice, de cuvinte streine, de archaisme, de provincialisme, de neologisme, de digresiuni late, de disordine logicã în privința legãturiĩ interne și naturale a ideilor, și în urmã liberã de stilul științial, încurcat și de cel bombastic. Se înțelege însă cã dela acéstã regulã va trebui sã se facã une-orĩ abatere, așa b. o. atunci, când nu se va putea înlocui un cuvânt prin un alt cuvânt potrivit și propriũ, și se va întrebuința un cuvânt strein, sãu când un cuvânt întrebuințat de bisericã ce în sine e contrar geniului limbei nóstre, se va putea înlocui prin un alt cuvânt propriũ și înțelegibil, etc. — Érà stilul predicatorial sã fie simplu, darã energic. Acésta se va ajunge prin înșirare alésã, darã precisã a cuvintelor și prin întrebuințare amésuratã a tropilor și figurilor ritorice. Numãĩ acésta întrebuințare, și mãi cu sémã cea a tropilor și figurelor sã nu fie prea désã și pe séma claritãții, și sã nu fie prea cãutată și prea îndrãsnétã. In de comun trebuie predicatoriul, dacã

[1] Amberger, Pastoral theologie p. 172.

voește să placă, să corespundă și gustului estetic al auditorilor săi, făcând cuvântarea sa frumoasă și armonioasă în privința limbei, demnă în privința obiectului D-zeesc, blândă în privința dragostei sante și vióie în privința clarității sale.

IV. Fiind predicatoriul ast-feliu pregătit și știind cuvântarea sa de a rostul — și anume duple concept, va trece la propunerea ei, care este al patrulea și cel de pe urmă moment, dela care depinde tot efectul unei predice în genere. Noi ducem tot efectul, pentru că adese-oră se întâmplă că și cea mai bună și mai alésă cuvântare perde mult din valoarea sa, dacă se propune în mod monoton și sarbed. (1) Érá la propunerea unei predice este cu deosebire a se căuta la declamațiunea și acțiunea ei. Declamațiunea pretinde, ca predica să fie rostită în mod respicat, înțeligibil și cu în-tonare variată și armonică; érá acțiunea cere, ca gesticulațiunea să fie simplă, demnă și pătrundătoare.

O voce puternică, dară temperată, o pronunțare curată și ritmică și un glas sonor și accentuat vor spori scopul cel dintăi; érá prin o gesticulațiune naturală, dar vióie, prin niște schime seriose și tot-odată voióse și prin o atitudine modestă, liberă și nobilă din partea predicatoriului se va ajunge scopul cel din urmă.—In de comun însă este aici de a se potrivi ca regulă, că propunerea va fi numai atunci bună, dacă cuvântătoriul va fi cu adevărat pătruns și entusiasmat despre adevărul, despre carele voește să cuvinteze, și dacă va fi învăpăiat și de un zel curat pentru mântuirea ómenilor, care face, ca fie-care ton și fiecare mișcare să purcédă din internul inimii sale. Și tocmai în momentul decisiv se va împreună blândețea cu puterea, naturalitatea cu afectiunea, naivitatea cu varietatea și mișcarea cu focul seú, carele va produce și la auditorii săi o mișcare adâncă și puternică.

Dr. Emilian Wojuski.

(1) Quintilian, inst. or. I. 11, c. 3 : Afectus omnis languescat necesse est, nisi voce, vultu, totius prope habitu corporis inardescat.

ISUS CHRISTOS

„Dacă Iisus Christos n'a fost D-zeu, lucrările sale omenești sunt neexplicabile ; dacă însă a fost D-zeu, totul se explică. Trebuie un misteriu cel puțin dintr'o parte, orî dintr'alta.—“

I.

„Roma impuse-se lumii Cesariî și deiî sei ; Iupiter și August Cesar își împărțise între dênșii marele imperiû al lucrurilor divine și umane.

Tôte națiunile erau supuse jugului seû ; cele mai vênjose și mai selbatice își plecase capul ; universul depuse armele ; pămêntul era în liniște.

În acel timp se născu din părinți seraci și neînsemnați, într'o simplă iesle, în țera minunilor, un copil miraculos.

Se dicea despre dênșul că în momentul când s'a arêtat în lume, o nouă stea strălucise pe cer ; că, îndată după naștere, a fost adorat de păstorî și de regi ; că îngerî vorbise ómenilor și apoi se înălțase la ceruri ; că patriarhiî mult aû fost dorit venirea lui ; că profetiî anunțase împêrația lui, și că sibilele însăși cântase învingerele lui.

II.

„Aceste vuete straniî aû fost ajuns până la urechele servitorilor lui Cesar, și li-aû inspirat o spaimă vagă, și o neliniște neașteptată.

Spaima înse și neliniștea acêsta trecu fórte curênd, când ei vêdură că zilele și noptile se succedéză cu regularitatea lor ordinară, și că sórele continuă a lumina orizontul roman ca și mai 'nainte ; și guvernatoriî imperialî își diseră în sineși : Cesar este nemuritor, și vuetele ce am aúdit sunt faime de ómenî speriați și de gură-cască.

Și trei-deci de anî trecură : contra ocupațiunelor vulgului este un singur remediû, desprețul și uitarea.

III.

„Dar  ta că, după trei-deci de ani, nemulţemiţi şi leneşii aflare, în nişte faime nouă şi mai minunate, o nouă hrană pentru lenea lor.

Copilul devenise bărbat; şi, spunea  unii, că, cînd el primi pe capul se  apa Iordanului, un spirit, sub formă de porumb, se pogorise preste d nsul; cerurile s'au fost deschis  i s'a au it o vóce, ce  icea: *Acesta este Fiul meu cel iubit.*

Intre acestea, Botezătorul lui, un om aschet, locuitor al deşertului  i retras dintre ómeni, nu înceta a striga ómenilor: *poc iţi-v !*...

 i ar t nd cu degetul pe copilul devenit bărbat, făcea despre d nsul ac st  mărturisire: * ta Mielul lui D- eu, carele r dic  p catele lum i.*

IV.

„Cum că t te acestea ar fi fost o înscenare neseri s , făcută de nişte ómeni puţin serioşi, t te spiritele a a  ise luminate  i necred tore ale timpului nu se  ndoia  de loc:

Poporul Iude  n'a fost el  re tot-déuna f rte dedat farmecelor  i superstiţiunelor?

 n timpurile trecute, când captiv la Babilon îşi întorcea ochii plini de lacrimi cătră templul se  p r sit  i cătră patria perdut , un mare cuceritor, anunţat de profeţi, l-a liberat din captivitate,  i i-a redat în acelaşi timp templul  i patria.

Prin urmare, nu era ceva minunat, ci f rte natural a se a tepta la o nouă rescumpărare  i la un nou liberator, carele să des rcineze pentru tot-déuna cerbicea lor de lanţul cel greu al Romei.

V.

„Dacă n'ar fi fost de c t ac sta,  nţeleptii  i pricepuţii din acea epoch  ar fi lăsat de sigur să cadă aceste vuet , a tept nd, dupre buna lor deprindere, ca timpul,—acest mare factor al raţiunei omeneşti,—să le spulbere în aer. Dar nu sci  ce destin contrar nu voi ac sta. Iisus (acesta era numele bărbatului de care se istorisia  at tea lucruri)  ncepu a  nv ta o  nv ţatur  nouă  i a face lucrări minunate.

VI.

„Indr sn la ori nebunia sa (că ambele i se atribuia  de unii) ajunse la punctul de a numi ipocriţi  i  ng mfaţi pre cei ipocriţi  i aroganţi,  i morminte văruite pre cei ce erau numai nişte morminte văruite.

Nepăsarea inimei sale era at t de mare, în c t îndemna pre s raci la r bdare,  i apoi r d ndu'şi de d nşii, celebra fericirea lor-

Pentru a'şi r sbuna asupra bogaţilor, care de apururea îl despreţuia , li  icea: *fiţi miluitori  i  ndur tori.*

Condemna curvia  i precurvia, dar m nca din p nea curvarilor  i a precurvarilor,

Așa de mare era jalusia sa, în cât desprețuia pre învățați și pre înțelepți; și așa de jos ideele sale, în cât vorbea cu lumea cea próstă și de rând.

El dădu avânt mândriei sale până a se numi Domn al pământului, al mării, și al cerurilor, și arătă atâta măestrie în actele sale de ipocrisie, în cât spală piceórele unor sërmanî pescari.

VII.

„Cu tótă asprimea sa meditată, el dicea că învățătura sa este dragostea.

Condemnă munca în Marta, și sânti nelucrarea în Maria.

El avu, dupre spusa unora, relațiuni secrete cu spiretele infernale, și cu prețul sufletului seú, primi darul minunelor.

Mulțimea îl urma, poporul îl adora. Se respândise vestea chiar că poporul era plecat spre a'l proclama rege al Iudeilor.

De altă parte, el se numise pre sine Fiiú al lui D-deú, și ős încercase a resvréti pre concetățeni seí de a nu plăti tribut.

VIII.

„Cum se vede, cu tótă buna lor voință, păzitorii legei sânte și cei ai prerogativelor împărătești nu puteau mai mult timp a rămânea surđi și neînteressați, mai ales că erau și responsabili, conform însercinării lor, despre conservarea maiestăței religiunei, și a păcei imperiului.

Eră cel ce pronunțase niște ast-feliú de vorbe și făcuse așa lucruri trebuia din necesitate să fie dat la mórte de popor.

Chestiunea era numai a justifica acușațiunile contra lui și de a termina în regulă procesul.

În ce privește tributul, când fu întrebat, el făcu acest răspuns celebru ce confundă pre cei curioși: *dați Cesarului ceea ce este a Cesarului, și lui D-deú, ce este a lui D-deú.*

Intrebat de Pilat și de preotul cel mare, el confirmă cuvântul seú, afirmând despre dênsul că el este Fiiul lui D-deú; dar observa tot.o-dată că împărăția sa nu era din lumea acésta.

Caiafa dise atunci: acest om este culpabil, și trebuie să móră.

Pilat, din contra, dise: liberați pre acest om, că este innocent.

IX.

„Pilat, simplu laic, nu putea înțelege ca statul să aibă de cercetat ceva în comun cu religiunea.

Caiafa, marele preot, cugeta din contra că o nouă religiune ar resturna statul.

Mulțimea cugeta instinctiv ca și Caiafa, și, prin răcnitele sale cele răgușite, numia pre Pilat dușman Cesarului Tiberiú.

Pilat, tip nemuritor de judecător corupt, de frică sacrifică pre cel drept, dând pre Iisus furorilor populației, și cređu a'și spála conștiința spalându'si mânele.

Fiiul lui D-deu se sui pe cruce, adăpat de injurii și insulte. De la piceórele crucei se ridicău contra lui strigătele și mânele avuților și ale sêracilor, ale fățarnicilor și ale aroganților, ale preoților și ale cărturarilor, ale temeelor de rea conduită și ale ómenilor de rea consciință, ale curvarilor și ale adulterilor.

Fiiul lui D-deu espiră spânzurat pe lemnul de rușine, rugându-se pentru calăii seși și recomandându'si sufletul Părintelui seșu.

X.

„Totul rămase în repaus pentru un timp, dar în urmă s'aú vėdú lucruri, ce ochiul omului nu le-a mai fost vėdú nici-o-dată.

Meșterul din Nazaret într'o ȓi, cu lacrimile în ochi, făcuse niște preȓiceri înspăimântătoare: plânse-se pentru capitala țerei sale; voise să învețe pre ficele Ierusalimului, care vėrsaú lacrimi; el li ȓise să plângă nu pentru dênsul, ci pentru ele și fii lor.

Și s'a vėdú uriciunea pustiirei în templul Domnului:

Mamele Sionului blestemându'si rodi ea pântecelui lor;

Mormintele versându'si victimele lor;

Ierusalimul fără popor, muri seși la pământ și locuitorii seși îm-prăștiați prin lume.

O Ierimie, unde ești tu, tu carele singur poți egala plânsetele cu durerile!

(Va urma).

G Erbicénn

BISERICA ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

APARE O DATĂ PE LUNĂ

„Predică Cuvântul“
II. Tim. IV. 2.

DIN ISTORIA BISERICEI ROMÂNILOR

MITROPOLIA UNGRO-VALACHIEI

CONDICA SÂNTĂ

(Urmare, Vești No. 6, anul IX-lea, pag. 412).

LXXXIX.

Ἴσον ἀπαράλλακτον τοῦ πατρι-
αρχικοῦ συνοδικοῦ ἐκδοθέντος ἐπὶ
τοῦ πανιερωτάτου καὶ θεοπροβλή-
του μητροπολίτου οὐγγροβλαχίας
κυρίου κυρίου Γρηγορίου, ἐπὶ τὸ ἀβ-
τὸν τε καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν διαδεξο-
μένους τὸν θρόνον τῆς μῦσπόλεως
ταύτης οὐγγροβλαχίας, διαφημίζεσ-
θαι ἐν ταῖς ἱεροτελεστίαις, καὶ τὸν
τόπον ἀπέχοντες τοῦ καισαρίας,
οὐχὶ δὲ τοῦ ἀγκύρας, ὡς πρότερον.

Copie ecsactă de pre ecdosul
patriarchal sinodal către înalt prea
sânțitul și de D-zeu iubitorul Mi-
tropolit al Ungro-Valachiei D. D.
Grigorie, către dânsul și către cei,
ce după dânsul vor primi tronul
acestei Mitropolii a Ungro-Vala-
chiei să se țină la serviciile divine,
și loco-țitiunii Cesariei, iar nu ca
mai înainte ai Anghirei.

NOTE :

³³⁸ Aici urmăzează actul, care ocupă ambele pagine ale foilor 60 și 61,
și pre care noi l'am reprodus mai sus sub No. LXXVIII.

³³⁹ Cu această ocaziune observăm, că la nota 305 să se cetescă 1778
în loc de 1786.

XC.

ΓΑΒΡΙΗΛ ἘΛΕΩ ΘΕΟΥ ἈΡ-
ΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙ-
ΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑ-
ΤΡΙΑΡΧΗΣ.

GAVRIIL CU MILA LUI
D-ZEU ARCHIEPISCOP
CONSTANTINUPOLEI
ROMEI NOUE SI PATRI-
ARCH ECUMENIC.

Ἱερώτατε μητροπολίτα οὐγγρο-
βλαχίας, καὶ ἐπέχων τόπον και-

Inalt Prea Sântite Mitropo-
lite al Ungro-Valachiei și loco-

σαρίας Καπαδοκίας, ὑπέριμε, καὶ ἔξαρχε πλαγηνῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητέ ἀδελφέ καὶ συλλειτουργέ τῆς ἡμῶν μετριότητος κυρ χάρις εἶη σου τῇ ἱερότητι καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ. Διὰ τῆς παρούσης ἡμετέρας πατριαρχικῆς, καὶ συνοδικῆς ἐπιστολῆς ἐπιτρέπομεν καὶ ἄδειαν διδομεν τῇ ἱερότητί σου, ὅπως ἔχων συλλειτουργοὺς, οὓς ἂν βούλη τῶν ἁγίων ἀρχιερέων, καὶ ἐκτέλεσας τὴν θείαν λειτουργίαν ἀρχιερατικῶς μετὰ πάσης ἀκριβοῦς παρατιρήσεως κατὰ τὴν κανονικὴν διατύπωσιν, χειροτονήσης τὸν ὀσιώτατον ἀρχιμανδρίτην τῆς μονῆς τῶν ἁγίων ἀποστόλων κυρ Γρηγόριον εἰς ἀρχιερέα, ἐπὶ ψιλῶ μόνῳ ὀνόματι τῆς πάλαι ποτε διαλαμψάσης μητροπόλεως σταυρουπόλεως, ἥδη δὲ μὴ δὲ ἔχνος ἐχούσης, καὶ ἄνευ ποιμνίου. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ ἡ παρούσα ἐπιστολή, ὡς ἐν εἶδει ἐκδόσεως ἀπεστάλη τῇ ἱερότητί σου. Οὕτω γενέσθω, ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις μετ' αὐτῆς. αψπγ~οκτ. ι'ξ.

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΚΑΙ ἘΝ ΧΡΙΣΤῶ Ἀδελφός.

† Ο Ἐφέσου Σαμουήλ ἐν χῶ ἀδελφός.

NOTE :

³⁴⁰. Acésta epistolă este scrisă pre pagina întâia a fôiei 62.

³⁴¹. Scrisórea este cea grécă rondă cu multe abreviațiuni și cu o limbă puțin mai îngrijită, de cât a actelor de mai sus.

³⁴². Titlul acestei Mitropolii a Stavrupoliei a fost acordat de către patriarhie multor archierei titulari din Țêrile române. In genere a se crea episcopî fôre eparchii reale este o necanonicitate, dar a se mai spune că episcopul este chirotonisit fôre turmă?....

tiitorule al Cesariei Capadochiei, preonorate și ecsarchule al laturilor, în S. Duch prea iubit frate și coliturgisitorule al modestiei nóstre D. . . . char să fie prea Sântiei tale și pace dela D-deu. Prin presenta nóstră epistolă patriarchală și sinodală permitem și dăm voie prea Sântiei tale, ca, avênd de coliturgisitorî pre cine vei voi din sântii archierei și efectuând sânta liturgie, archieresce, cu tótă acurateța cerută de dispozițiunea canonică, să chirotonisesci pre prea cuviosul archimandrit al mônăstirei s-lor apostoli, D. Grigorie, archiereu, cu numele simplu al Mitrop. Stavrupoleos, ce a strălucit odată, astădi însē nu are nici umbra ei, și este fôre de turmă. Pentru acésta decî acésta epistolă, în loc de ecdos, s'a trimis prea sântiei tale. Așa să se facă, iar darul lui D-deu să fie cu tine. 1783 Octomvrie 17.

† AL CONSTANTINUPOLEI ȘI IN CHRISTOS FRATE.

† Al Efesului Samuil în Christos frate.

XCI.

Ἐπειδὴ ἐκλείποντος προστάτου καὶ ἀρχιερέως γνησίου διὰ τὰς καιρικὰς περιστάσεις ἀπὸ τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως σταυρουπόλεως, ἐδέησεν ἤδη, εὐδοκούντος θεοῦ, χειροτονηθῆναι μητροπολίτην κανονικὸν ἐπ' ὀνοματι ταύτης, ἡμεῖς οἱ παρευρεθέντες ἐν Βουκουρεστίῳ ἀρχιερεῖς, προτροπῇ τοῦ παναγιωτάτου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Γαβριήλ, συναινέσει τοῦ ὑψηλοτάτου ἡμῶν ἀδθέντου κυρίου κυρίου Ἰωάννου Μηχαήλ Κωνσταντίνου Σούτζου ὁδοῦ. εἰδήσει τε τοῦ ἐν ταῦτα ἀρχιερατεύοντος πανιερωτάτου καὶ θεοπροδλήτου μητροπολίτου ἁγίου οὐγγροβλαχίας κυρίου κυρίου Γρηγορίου, συνελθόντες ἐν τῷ κατὰ τὴν ἀγιωτάτην αὐτοῦ μητρόπολιν πανσέπτῳ ναῶ τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων Βασιλέων καὶ ἰσαποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης καὶ ψήφους προβαλλόμενοι εἰς εὐρεσιν τοῦ ἀρμοδίου προσώπου τοῦ ἀναδεξαμένου τὴν ἀρχιερατικὴν ἐπωνυμίαν τῆς ῥηθείσης μητροπόλεως, πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν ἡγούμενον τῆς πλουμποῖτος, Μακάριος, καὶ δεῦτερον τὸν ἡγούμενον τοῦ ἁγίου Σπυρίδονος, Κωνσταντίον, καὶ τρίτον τὸν πανοσιώτατον ἡγούμενον καὶ ἀρχιμανδρίτην κὺρ Γρηγόριον, ὅστις καὶ τῶν ἄλλων ἀξιώτερος καὶ δοκιμώτερος ἐκρίθη τοῦ τοιοῦτου ἀξιωματος τῆς ἀρχιερωσύνης. Ὅθεν κατεστρώθησαν καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷ δετῷ ἱερῷ κώδικι τῆς αὐτῆς μητροπόλεως, ἐν ἔτει σωτηρίῳ τοῦ ραφπῶδ Ιαννουαρίου δ̄.

Fiind că lipsește stăpânul și archiereul propriu pentru împrejurări importante dela prea sânta Mitropolie a Stavrupoliei, a trebuit în fine, bine-voind D-zeu, ca să se chirotonisiască Mitropolit canonic pre numele ei; și noi archiereii, cariî ne aflăm în București, cu învoirea Santității Sale Patriarchului icumenic, D. Gavriil, cu consimțimântul prea înălțatului nostru Domnitor, D. D. Ioan Michail Constantin Suțu voevodă și cu cunoștința archiereului locului Inalt Prea Sântitul și de D-zeu înălțatului Mitropolit al Ungro-Valachiei, D. D. Grigorie, întrunindu-ne în prea strălucitul templu din Mitropolia lui a sântilor, prea mărișilor împerați și întocmai cu apostoliî Constantin și Elena și trăgând sortiî pentru aflarea persoanei proprii de a primi numirea archierescă a citatei Mitropolii, întâi am pus pre igumenul Plumbuitei, Macarie, al doilea pre igumenul S. Spiridon, Constantie și al treilea pre prea cuviosul igumen și archimandrit, D. Grigorie, care s'a judecat de cât ceia-lalți mai vrednic și mai probat pentru acés-tă demnitate a archieriei. Pentru care s'a și aședat numele lor în acéstă sântă condică a acesteî Mitropolii în anul mântuirei 1784 Ianuarie 4.

= † Al Ungro-Valachiei Grigorie.

= † Al Dristei Calinic.

= † Fost al Ioanei Antim.

= † Al Tebaidei Meletie.

= † Al Iordanului Metodie.

= † Al Achridei Daniil.

= † Fost al Nisei Serafim.

= † Al Sidei Grigorie.

NOTE :

³⁴³ Actul acesta este scris pe pagina a doua a foiei 62.

³⁴⁴ Scrisoarea actului este cea rondă grăcă cu toate trăsurile unei caligrafii îngrijite.

³⁴⁵ Comparându-se actul alegerii lui Grigorie cu ecdosul patriarhal, se va constata mai multă canonicitate în cel dintâi.

XCII.

<p>ΥΠΟΨΗΦΙΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΟΤΑΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΣΤΑΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΙΔΙΑ ΧΕΙΡΙ ΥΠΕΓΡΑΨΑ ΚΑΙ ΠΡΟΕΤΑΞΑ.</p>	<p>CU MILA LUI D-DEU ALESUL PREA SANTEI MITROPOLII ASTAVRUPOLIEI GRIGORIE CU MANA PROPRIE AM SUB- SEM NAT ŞI AM PROPUS.</p>
--	---

(Urmăză apoi simbolul credinţei în limba grăcă şi confesiunea tradiţiunei bisericesci, din carea noi reproducem partea de pe urmă cu iscălitura în facsimile):

... Πρὸς τούτοις καὶ ἅ κέκτηται
 προνόμια ὁ πατριαρχικὸς καὶ οἰκου-
 μενικὸς θρόνος καθομολογῶ διαφυ-
 λάττειν κατὰ πάντα τρόπον ἀπαρεγ-
 χείρητα ἐν τ' ἂν τὸ περίγειον τοῦτον
 πνύην ἀέρα,, ἀφπ̃δ Ιαννουαρίου δ̃.

..Lôngă aceste și câte pre-
 rogative are câscigate tronul icu-
 menic mărturisesc, că le voiŭ păzi
 neatînse în tot modul și în cât
 voiŭ răspara acest aer pămēntesc.
 1784 Ianuarie 4.

Ἐγὼ Θεὸς γεννηθεὶς ὑποστῆθαι
 τῆς ἀσκητικῆς μετριοφάνειας
 πανεπισκόπου ἰσθμιαρχαίου ἐπιγραφεῖα

NOTE:

³⁴⁶ Amēndoē aceste acte sūnt scrise pre pagina întâia a foiei 63.

³⁴⁷ Scrisórea actelor este cea rondă grécă.

XCIII.

ΚΟΜΑ Ἰ δ̃.

Ἐπειδὴ ὁ ἀρχιερατεύσας ἐπίσ-
 κοπος Κύριος Κοσμᾶς ἐν τῇ ἐπίσ-
 κοπῇ Μπουζαίου τῆς οὐγγροβλα-
 χίας μετετέθη εἰς τὸν θρόνον τῆς
 ἀγιωτάτης μητροπόλεως οὐγγρο-
 βλαχίας. Τῆς ἐπισκοπῆς ἐκείνης
 χηρεύουσης ἀρχιερέως, καὶ ἀπροσ-
 τατεύτου μεινάσης νομίμου ποιμ-
 νίου. Ἡμεῖς οἱ παρευρεθέντες ἀρ-
 χιερεῖς ἀδεία τοῦ πανιερωτάτου
 ἀγίου οὐγγροβλαχίας κυρίου κυ-
 ρίου Κοσμᾶς καὶ προτροπῇ, εἰδήσει
 τε καὶ βουλῇ τοῦ ὑψηλοτάτου αὐ-
 θέντου κυρίου κυρίου Ἰωάννου Νι-
 κολάου Πετρού Μαυρογένη βοε-
 βόδα, συνελθέντες ἐν τῷ πανσέπ-
 τῳ ναῶ τῆς μητροπόλεως Βου-
 κουρεστίου, τῷ ἐπ' ὀνόματι τῶν
 ἀγίων ἐνδόξων καὶ θεοστέπτων

Fiind că episcopul, cel ce
 era archiereŭ în episcopia Bu-
 zeului a Ungro-Valachiei, D.
 Cosma, s'a strămutat la tro-
 nul prea santei Mitropoliŭ a
 Ungro-Valachiei. Iar episco-
 pia aceia a vēduvit de archi-
 ereŭ, și a rămas fōrē de stă-
 pân și păstor legitim. Noi ar-
 chiereiŭ, ce ne aflăm aici, cu
 învoirea Inalt Prea Sântitului
 Mitropolit al Ungro-Valachiei
 D. D. Cosma, și cu permi-
 siunea, sciința și voia prea
 Înălțatului Domnitor Ioan Ni-
 colaï Petru Mavrogeni Voe-
 vod întrunindu-ne în prea
 strălucitul templu al Mitropo-
 liei din București, cel onorat
 cu numele sântilor mărișilor

βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης τιμωμένω, εἰς τὸ ἐκλέξαι καὶ ψηφίσασθαι τὸν ἄξιον εὐρεθέντα πρὸς τὴν ποιμαντικὴν ἐπιστάσιαν τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης. Πρῶτον μὲν ἐδέμεθα τὸν πανοσιώτατον πρωτοσίγγελον τῆς μητροπόλεως κὺρ Γερμανὸν, ὅν ἐδέμεθα τὸν πανοσιώτατον οἰκονόμον τῆς Μητροπόλεως κὺρ Ιερεμίαν, καὶ γῶν τὸν πανοσιώτατον ἀρχιμανδρίτην τοῦ ἁγίου Ἰωάννου κὺρ Δοσίθεον· ὅστις καὶ ἀξιώτερος τῶν ἄλλων ἐκρίθη. Ὅθεν καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐγράφησαν ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς μητροπόλεως. ραψπζ δατωμβρίου ιᾱ.

și încununăților de D-deu împărați Constantin și Elena, pentru ca să alegem și prin sorți să găsim pe cel mai vrednic pentru administrațiunea păstorală a acelei episcopii. Și întâi am pus pe prea cuviosul protosingel al Mitropoliei, D. German, al doilea am pus pe prea cuviosul iconom al Mitropoliei, D. Ieremia și al treilea pe prea cuviosul Archimandrit al S. Ión, D. Dositei, care s'a judecat și mai vrednic, de cât ceilalți. Pentru acesta și numele lor s'a scris în sânta condică a Mitropoliei. 1787 Octom. 11.

= † Al Dristei Calinic.

= Al Rômnicului Filaret.

= † Fost al Ioaninei Antim.

= † Al Tebaidei Meletie.

= † Al Amasiei Kiril.

= Ioan Văcărescul avocatul Bisericeii celei mari și mare spătar.

NOTE:

³⁴⁸ Actul alegerii lui Dositei este scris pe pagina a doua a foiei 63, în óre-ce aici trebuia să fie un alt act, care s'a scris pe pagina întâia a foiei 67. Se vede, că foile 64 și 65 cu pag. a doua dela fóia 63 din condică au fost rezervate pentru scrierea altor acte, dar nescrindu-se și rămânând hârtie albă, logofetii dela 1787 și de mai pre urmă au cređut de cuviință să întrebuinteze și acéstă chârtie albă. Fóia 66, am vėđut mai sus este intercalată între foile 57 și 58.

³⁴⁹ Scrisórea actului este cea grécă roadá.

³⁵⁰ Pentru prima dată întâlnim o persoană civilă, iscălită sub actul de alegere al unul episcop. Acésta, provine din causă, că în Těrá se începuse o reacțiune sub influința politiceii rusesci contra elementului grec. Iar iscălitura lui Ioan Văcărescul atestă consimțimântul patriarchieii pentru ales.

³⁵¹ Dositei, suit pre tronul episcopiei de Buzeu la 1787, Octombrie 11, a rămas aici pënë la 1793, Septemvrie 25, când după demisionarea lui Filaret, a ajuns Mitropolit al Ungro-Valachiei.

³⁵² Dositei a înlocuit în tronul episcopiei de Buzeu pre Cosma, care s'a rădicat la Mitropolia Ungro-Valachiei în anul 1787, Octombrie 9. În cât alegerea lui Dositei, ca episcop al Buzeului, s'a făcut la doă dle după rămânerea în vacanță a episcopiei.

³⁵³ Despre Dositei scim să afirmăm, că, deși el era din familia Filitis, adecă grec de origine, se născuse în Téra și avea totă simpatia pentru patria sa. El încă, ca episcop de Buzeu, intrase în partida de reacțiune contra Grecilor și avea simpatiile boerilor reacționari. Despre aceste în mod special mai jos.

XCIV.

ΔΟΣΙΘΕΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΥΠΟ-
ΨΗΦΙΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΩΤΑΤΗΣ Ε-
ΠΙΣΚΟΠΗΣ ΜΠΟΥΖΑΙΟΥ ΙΔΙΑ
ΧΕΙΡΙ ΠΡΟΕΤΑΞΑ.

DOSITEI CU MILA LUI
D-DEU ALESUL PREA SAN-
TEI EPISCOPII A BUZEULUI
CU MANA PROPRIE AM PRO-
PUS.

(Urmézá începutul simbolului credinței în limba grécă și confesiunea tradițiunei bisericesci, din carea noi reproducem aici partea de pe urmă cu iscălitura în facsimile):

... Πρὸς τούτοις καὶ ἅ κέκτηται
προνόμια ὁ θρόνος τῆς μητροπόλεως
οὐγγροβλαχίας καθομολογῶ διαφυ-
λάττειν κατὰ πάντα τρόπον ἀπαρεγ-
χείρητα, ἐν ὅλη μου τῇ ἐπαρχίᾳ
μέχρι τούτου τὸν ὑπὲρ γῆς πνέω
ἀέρα.

... Lângă aceste și câte pre-
rogative are câscigate tronul Mi-
tropoliei Ungro-Valachiei mărtu-
risesc, că le voi păstra în tot
modul neatinse, pene când răs-
pir aerul acesta de pre pământ.

NOTE.

³⁵⁴ Amândoă actele chirotoniei lui Dositei sunt scrise pre pagina întâia a foiei 64.

³⁵⁵ Scrisórea este cea obicínuită grécă.

XCV.

Μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ μακαρίτου Μητροπολίτου Κοσμά ἐγένεν ὁ μακαρίτης Φιλάρετος ὁ ῥιμνίκου ἐπίσκοπος μητροπολίτης, οὗ παρετησαμένου ἐπὶ τῆς αὐθεντίας τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ εὐσεβεστάτου αὐθέντου Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου Κωνσταντίνου Μουρούζη βοεβόδα, ἀπὸ τῆς ἐπίσκοπῆς Μπουζαίου μετατέθη εἰς τὸν θρόνον τῆς οὐγγροβλαχίας ὁ Μπουζαίου Δοσίθεος, χρηματήσας ἀρχιμανδρίτης τοῦ ἁγίου Ἰωάννου καὶ γραφεὺς τῆς Μητροπόλεως ἕνδεκα ἔτη (ὅστις εἶλκε τὸ γένος ἐκ τῆς ἐπαρχίας τῶν Ἰωαννίνων) καὶ ἐκλογῆ καὶ βουλῆ καὶ αὐθεντέτω οὔτε πολιτικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ συστήματος.

(93 φ Σεπτ.)

După mórtea fericitului Mitropolit Cosma, a devenit Mitropolit fericitul Filaret, episcopul Rômnicului, care dându-și demisunea pre timpul domniei întaia a prea înălțatului și prea piosului Domnitor Ioan Alecsandru Constantin Muruz voevod, s'a strămutat dela episcopia de Buzeu la tronul Mitropoliei Ungro-Valachiei Dositei, episcopul Buzeului, cel ce a fost archimandrit la S. Ioan și logofet al Mitropoliei un spre-dece ani, (el își trăgea némul din eparchia Ioaniților [insulele Ionice]. prin alegerea și voia și liber de totă sistema politică și bisericească.

1793 Septemvrie.

NOTE:

³⁵⁶ Acéstă notă este scrisă tot pre pagina a doa a foiei 64 și ea trebue să fie combinată kiar de Mitropolitul Dositei, care s'a suit pre tronul Mitropoliei la 1793 Septemvrie 25.

³⁵⁷ Scrisórea actului este cea grécă rondă cu multe abreviațiuni; așa că îngreuiază fórte mult cetirea actului.

³⁵⁸ Acéstă notă, cum vedem, limpedesce originea Mitropolitului Dositei Filitis, arătându-ne tot-odată și ocupațiunea lui, pre când se afla în Bucuresti, ca egumen la mônăstirea S. Ioan, în care timp el era și logofet al Mitropoliei; adecă persónă bine vădută de Mitropolitul Grigorie.

(Va urma).

Genadie Craiovénu.

SANTA SCRIPTURA

Cheea spre înțelegerea vechiului Testament (1).

Cărțile canonice care formază corpul dumnezeștilor scripturi a vechiului și a noului Testament se rapórtă tóte la marele obiect al credinței nóstre, la misterul lui Iisus Christos, carele a fost promis patriarhilor, vestit de profeti, descris sub ochii nóstri de evangeliști, predicat în tot pământul prin apostoli. *Iisus Christos este finitul legei*, dice sântul apostol Pavel (2). *Despre mine a scris Moisi*, dice însuși Mântuitorul (3). *Trebuia să se împlinescă*, adauge El, *tot ce s'a scris de mine în legea lui Moisi, în profeti și în psalmi* (4). Tótă tradițiunea a recunoscut că cărțile vechiului Testament se rapórtă mai mult s'aui mai puțin direct la Iisus Christos și biserica sa, care este corpul seú.

Cărțile noului Testament vorbesc fórté lámurit de liberatorul, care ni s'a dat în persóna lui Iisus Christos ; cărțile vechiului Testament 'l predic și 'l vestesc sub umbre și închipuirí. In el numai 'și găsesc împlinirea lor tóte figurile, tóte jertvele și tóte profetiile, așa că vechiul Testament se póte

1) Dăm acest articol, cu deosebire pentru a satisface dorinței ce aui mulți dintre creștini și mai-cu-sémă dintre preuți, de a studia sânta Scripturá în mod comparativ, spre a se simți mai bine cum se referá noul Testament la vechiul Testament, și vice-versa ; a se vedea cum tóte profetiile și preînchipuirile vechiului Testament s'aui împlinit în persóna lui Iisus Christos, și cum biserica veche cu tóte ale ei a reprezentat pe Biserica nóstră creștină. Lucrarea acésta nu este destul de completă ; căci texturile din vechiul Testament nu sunt citate dupre capitule și versete. Comparația însă se va putea avea deplină când cu acest *articol chee* în mână, se va ceti bucățile din vechiul Testament și cele corespundétóre lor din noul Testament, pe o Biblie nouă, care are tóte notele de concordanță.

2) Rom. 10, 4.

3) Ioan 5, 46.

4) Luca, 24, 44.

numi *predicare* și *figură* a misteriiilor cuprinse în cel nou, și noul Testament este împlinirea și dezvoltarea misteriiilor anunțate saū figurate în cel vechiū ; și unul și altul se rapórtă la Iisus Christos : *Christos este finitul legei*.

Se cuvine așa dar să stabilim aice, mai ântăiū probele, care confirmă acest adevăr că *Iisus Christos este finitul legei*, al doile să expunem principiile, care trebuie să ne conducă spre încredințarea în acest adevăr, și al treile să expunem regulile, dupre care trebuie să ne povēțuim în aplicarea acestor principii.

Iisus Christos este finitul legei. Cum este Iisus Christos finitul legei ? Dupre ce anume semne putem recunóște noi pre Iisus Christos în lege, a căria el este finitul ?

Eca trei puncte principale, care ne propunem a trata aice, pentru a ușura înțelegerea misteriiilor cuprinse în cărțile vechiului Testament.

PRIMUL PUNCT

Iisus Christos este finitul legei ; cătră El și biserica sa ne conduc tóte cărțile vechiului Testament.

Mai ântăiū trebuie să recunóștem împreună cu sântul apostol Petru (1), că *nică o profetie a scripturei nu se esplică pintr' o interpretare particulară ; căci, nu prin voea óminiilor s'a făcut când va profetia, ci purtați de sântul Duh aū vorbit óminiū ceī sânti aī lui Dumneđeū*. Nu dar prin propriul nostru spirit trebuie să judecăm noi despre înțelesul dumneđeestelor scripturī ; ci dela Duhul lui Dumneđeū să cuvine să primim acéstă înțelegere, și El ne învață întru acéstă earășī prin *scriptură* și prin *sânta tradițiune*. Eca dupla lumină de care trebuie să ne mano-ducem în studiul acestor cărți inspirate de Dumneđeū.

Scriptura și tradiția se unesc întru a proba acest mare adevăr că *Iisus Christos este finitul legei*, că *Iisus Christos și biserica sa sunt marele obiect* cătră care ne conduc tóte cărțile vechiului Testament. Dar pentru a ne mărgini în limitele ce ne-am tras, noi ne vom opri mai-cu-sémă la *probele* trase din însași scriptura ; fiind că sunt basa și a tuturor acelora care am putea să culegem din tradițiune. Ne vom mărgini a cita pe acele trase din sântele evangeliū, din faptele apostolilor, din epistolile lor și din apocalipsū.

1) .2 Petru, 1 ; 20, 21.

I. In Evangelie, însuși Iisus Christos are grijă a aminti adese-orî de vechile scripturi și a arăta că obiectul lor este el. Chiar la începutul predicării sale vorbind cu Nicodim ⁽¹⁾, se compară cu *șerpele cel de aramă* înălțat de Moisi în pustie; în sinagoga Nazaretului declară Iudeilor ⁽²⁾, că el însuși este acel liberator anunțat de *Isaia* și în numele căruia vorbise acest profet. In altă ocasiune el dîce Iudeilor: „Voi cercați scripturile, pentru că credeți că veți afla în ele viața vecinică; și ele sunt care mărturisesc de mine ⁽³⁾.” Apoi conchide dîcînd; „Dacă ați crede lui Moisi, ați crede și mie, că de mine a scris el ⁽⁴⁾.” El probéază misiunea sa sub ochii discipulilor lui Ión botezătorul ⁽⁵⁾ prin aceleși minuni care trebuia să o caracterizeze dupre *Isaia*; declară poporului ⁽⁶⁾ că Ioan botezătorul, înainte-mergătorul seú, este acel anunțat prin *profetul Malahia*, și că este, într'un feliú, acest Elie de care vorbește profetul ⁽⁷⁾. Declară carturarilor și fariseilor ⁽⁸⁾ că el însuși a fost reprezentat în persóna și împrejurarea lui *Iona*; descopere discipulilor seí ⁽⁹⁾ în orbirea și împetrirea Iudeilor, împlinirea celor pređise de *Isaia*. Spune poporului ⁽¹⁰⁾ că Moisi dîndu-le *manna*, nu le-a dat *pânea cerească*, dar că însuși el este pânea cea vie, care s'a pogorît din ceriú. Declară Iudeilor din timpul seú ⁽¹¹⁾ că *Isaia* a profetit pentru ei descriind ipocrisia lor. El repetă discipulilor seí că, cu tóte că *Elie* are să vină când-va, totuși se póte dîce că el a și venit în persóna lui Ión botezătorul, înainte mergătorului seú ⁽¹²⁾. Comparându-se éráși cu *Iona* ⁽¹³⁾, el se compară și cu *Solomon*; declarând Iudeilor că el este *păstoriul cel bun* ⁽¹⁴⁾, li dá a înțelege că el este acel *unic păstoriú* anunțat de două orî prin Ezechiil; compara *đilele lui Noe* și *đilele lui Lot* ⁽¹⁵⁾, adecă *đilele deluviului universal* și *đilele arderei Sodomei*, cu *đilele a douei sale venirí* și a finitului lumei; aplică Iudeilor din timpul seú ⁽¹⁶⁾ înfrun-

1) Ión 3, 14,

2) Luca 4, 16 și urm.

3) Ión 5, 39.

4) Ibidem V. 46.

5) Mat. 11, 4 și 5.

6) Mat. 11, 10. Luca 7, 27.

7) Mat. 11, 14.

8) Mat. 12, 40.

9) Mat. 3, 14 și 15. Marc. 4, 22. Luca 8, 10.

10) Ión 6, 32 și urm.

11) Mat. 15; 7, 8. Marc. 7, 6.

12) Mat. 17, 1 și 12.

13) Luca 1 ; 30, 31.

14) Ión 10, 11 și urm.

15) Luca 17 și urm.

16) Mat. 21, 13; Marc. 11, 17; Luc. 19, 46.

tarea ce *Ierimia* adresază părinților lor că au prefăcut casa părintelui său în peșteră de tâlhari. Amintește mai marilor preuților ⁽¹⁾ două prediceri din *psalmi*, una pentru lauda pruncilor și alta pentru desprețul ce el avea să sufere de la mai marii poporului, fiind el-însuși *pétra cea din capul unghiului* aruncată de arhitecți. Amintește fariseilor ⁽²⁾ de mărturia ce-i face *David* când 'l numește *Domn al său*, cu toate că-i este fiu. Vestind discipulilor săi pustierea și ruina apropiată a Ierusalimului, el li arată în acest eveniment ⁽³⁾ împlinirea celebrei profeții a lui *Daniil*, privitoare la cele șapte-deci de săptămâni, care se vor termina cu mórtea sa. Compară a doua oră ⁽⁴⁾ *șilele lui Noe* cu a doua sa venire; anunță discipulilor apropierea patimei sale ⁽⁵⁾ ca fiind *preșisă de profeți*; li mai amintește încă două prediceri din *psalmi*, una pentru viclenia lui Iuda și alta pentru ura nedreptă a inamicilor săi ⁽⁶⁾; asemenea despre defăimarea sa *preșisă de Isaia*, și despre fiitorea lor împrăștiere ⁽⁷⁾ *preșisă de Zaharia*, ca urmare a chinuirei sale. Mergând spre Golgota, el vestește fetelor Ierusalimului ⁽⁸⁾ apropiata dărâmare a cetății lor, servindu-se chiar de aceiași termină a profetului *Osie*. Răstignit pe cruce, el pronunță de aci cu mare glas ⁽⁹⁾ aceste cuvinte: *Eli, Eli*, duple cum cetim în sântul Matei, sau *Eloi, Eloi*, duple cum se găsește la sântul Marcu, *lamma sabahtani*, care în siriaca sunt aceleși cuvinte, cu care se începe *psalmul 21*; și strigând pentru ultima dată, pronunță cuvintele *psalmului 30*: *Părinte, în mânele tale încredințez sufletul meu* ⁽¹⁰⁾. În fine, după învierea sa conversând cu cei doi discipuli cari mergeau la Emmaus, li înfruntă necredința în cele ce s'au șis prin profeți, ⁽¹¹⁾: „Nu trebuia, li șise el, ca *Christos* să sufere toate aceste, și ast-feliu să între în gloria sa? Apoi începând de la *Moisi* și continuând prin toți profeți, li *esplica toate scripturile ce erau pentru El*.” Cu ocasiunea unei alte arătări, șicea apostolilor ⁽¹²⁾: „Aceste sunt cuvintele care v'am vorbit încă fiind cu voi, că *trebuia să*

¹⁾ Mat. 21, 16 și 42; Marc. 12, 10; Luca 20, 17.

²⁾ Mat. 22, 42 și urm. Marc. 12, 35 și urm. Luca 20, 41 și urm.

³⁾ Mat. 24, 15; Marc. 13, 14; Luca 21, 20.

⁴⁾ Mat 24; 37, 38, 39.

⁵⁾ Mat. 26, 24, 54, 56. Marc. 14, 21. Luc. 22, 22.

⁶⁾ Ión 13, 18; 15, 25.

⁷⁾ Luc. 22, 37; Mat. 26, 31; Marc. 14, 27.

⁸⁾ Luca 23, 30.

⁹⁾ Mat. 27, 46. Marc. 15, 34.

¹⁰⁾ Luca 23, 46.

¹¹⁾ Luca 24, 25 și urm.

¹²⁾ acoloși, 44.

se împlinescă toate cele scrise pentru mine în legea lui Moisi, în profeți și în psalmi. Atuncea, adaugă Evangelistul, li s'a deschis mintea ca să înțeleagă scripturile." Căci, dumnezeștile scripturi a vechiului Testament sunt o carte misterioasă, a căroră misterii nu le poate înțelege omul trupesc; dar în care omul spiritual, instruit de Duhul lui Dumnezeu, descopere pretutindene în lege, în psalmi și în profeți, adecă în cărțile istorice și legale, morale și profetice, marele misteriu a lui Iisus Christos și a bisericei sale.

II. Afară de mărturiile ce am cules din chiar gura Mântuitorului, sântii evangeliști încă sunt cu multă îngrijire să ne facă să vedem pe Domnul nostru Iisus Christos pretutindene în vechile scripturi. Așa sântul Matheiū, chiar de la începutul evangheliei sale, 'și propune a ne arăta împlinirea în Iisus Christos a tuturor profețiilor, și repetă de mai multe ori: *Éră aceste s'aū făcut ca să se plinască ceea ce s'a dis de Domnul prin profetul...* (1). Tot el ni descopere în *Isaia* nașterea din sânta feciură; în *Michea*, locul nașterii Domnului; în *Osie* retragerea sa în Egipt, de unde 'l chēmă Dumnezeu părintele seū; în *Ieremia*, masacrul pruncilor din Betleem; în *Isaia*, predica sântului Ión botezătorul, petrecerea lui Iisus Christos în hotarele Zavulonului și ale Neftalimului, îngrijirea lui de a ne elibera de neputinți și a vindeca bólele, caracterul seū blând prin care se distinge în purtarea sa cu Iudeii inimizii seī, în tot timpul misiunei sale publice (2). El ni arată în învățătura parabolică a lui Iisus Christos (3) împlinirea a ceea ce se predisese prin gura lui David: *Deschide-voiū în pilde gura mea*; și numai prin acest cuvânt, el ni descopere că feliul lui David de a vorbi, chiar și în psalmii care se par cei mai istorici, este *parabolic* ca și acela a lui Iisus Christos în evangelic; de unde urmază că totă istoria vechiului popor este o mare parabolă care represintă pe Iisus Christos și biserica sa. Ni arată în fine (4) în *Zacharia* și în *psalmi* diferitele împrejurări ale patimei Domnului

III. Sântul Marcu ne face să observăm chiar la începutul evangheliei sale, în *Malahia* și în *Isaia*, prevestirea despre venirea și predicarea sântului Ioan botezătorul, înainte mer-

1) Mat. 1, 22 și urm.

2) Mat. 1; 22, 23. Mat. 2; 5, 6, 15, 17, 18. Mat. 3, 3. Mat. 4, 13 și urm. Mat. 8; 16, 17. Mat. 12, 17 și urm.

3) Mat. 13, 34 și 38.

4) Mat. 21; 4, 5; 27, 9, 35 și 43.

gătoriu lui Iisus Christos (1). El raportează cea mai mare parte din mărturiile ce noi am cules din gura Mântuitorului și acele care se raportase deja de sântul Matei. În fine, el ni arată în răstignirea lui Iisus Christos între doi tâlhari împlinirea profeției lui Isaia, care prevede că Mesia se va socoti cu cei fără-de-lege.

IV. Sântul Luca arată în nașterea Domnului din feciură că acesta este fiul promis lui *David*, și carele s'a născut miraculos, conform profeției lui *Isaia*. El raportează cântarea *Feciorei*, cea a lui *Zacharia*, tatăl mergătorului înainte, și cea a dreptului *Simeon* (2), în care Mântuitorul se presintă ca obiectul promisiunilor făcute *patriarhilor* și prevestirilor *profeților*. Dupre exemplul sântului *Matei* și a sântului *Marcu*, el ni arată în *Isaia* (3) predicarea sântului *Ión* botezătorului; el singur raportează acel însemnat cuvânt pe care Iisus Christos l-a pronunțat în sinagoga Nazaretului, atribuindu'și una dintre cele mai celebre profeții a lui *Isaia* (4). Raportează cea mai mare parte din cuvintele prin care dumnezeescul Mântuitoriu ne face să-l recunoștem în vechile scripturi (5), și care fusesă deja raportate și de sântii evangeliști *Matei* și *Marcu*. De la sântul Luca avem noi cea importantă conversație a lui Iisus Christos cu cei doi discipuli care mergeau la Emmaus (6).

V În evangelia sântului *Ión*, auzim mai întâiu pe sântul *Ión* botezătoriu că declară însuși ceea ce s'a spus mai în urmă de cei trei evangeliști, despre care am vorbit, că el este cea voce, care trebuia să răsună în pustie, dupre predicarea lui *Isaia*. Auzim încă pe același înainte-mergător că spune și repetă (7) că Iisus este *mielul lui Dumnezeu*, sau victima figurată prin toate jertvele ce aduceau Iudeii și mai cu seamă prin mielul pascal. Mai auzim pe *Filip* spunând lui *Natanael* ceea ce s'a confirmat nu târziu prin atâtea mărturii și autorități: „Aflat-am, dice el, pe acela despre carele a scris *Moisi în lege*, pe acela pe care l'au anunțat *profeții*, pe Iisus din Nazaret, fiul lui *Iosif* (8).“ Ni mai face atenți sântul *Ión* (9) asupra împrejurării când discipulii vedând zelul ce a-

1) Marc. 1, 2 și 3.

2) Luca 1, 31 și 32; 46 și urm.; 68 și urm.; 2, 29 și urm.

3) Luca 3, 4 și urm.

4) Luca 4, 16 și urm.

5) Luca 7, 22 și urm.

6) Luc 24, 25 și urm.

7) Ión 1, 23; 29, 36.

8) Ibid. 45.

9) 2, 17 și 22

răta Mântuitoriul pentru templul lui Dumnezeu, părintelui său, ș'a adus aminte de cele ce se scrie în *psalmă*, și că această aducere aminte 'i întări în credința dumnezeștilor scripturi, unde descoperia ei ast-feliu toate împrejurările din viața Domnului. El rapoartă ⁽¹⁾ mai multe din cuvintele lui Iisus Christos pe care nu le-a raportat ceilalți evangeliști. Ne face să observăm, că deși intrarea triumfală a lui Iisus în Ierusalim fu împlinirea evidentă a ceea ce s'a preșis prin profetul *Zacharia*, cum o spune evangelistul Matei, totuși discipulii lui Iisus Christos nu fură atunci cu atențiune la aceste circumstanțe atât de caracteristice ⁽²⁾ și că, numai când Mântuitoriul a intrat în gloria sa, ș'a adus aminte ei că aceste fusesă scrise pentru el și că ei înșii 'i-a făcut întocmai, duple cum era preșis. Mai departe, evangelistul Ión ni arată ⁽³⁾ în *Isaia* două profetii pentru necredința Iudeilor; ni spune că acest profet a vădut slava lui Iisus Christos și că anume pentru El vorbia, când descria acea vedenie dumnezească. Ni mai arată ⁽⁴⁾ în *psalmă*, nu numai împărțirea hănelor celui răstignit, dar și oțetul care 'i l-a dat, când avea sete; ne face ⁽⁵⁾ să vedem în *mielul pascal*, a cărui oșe s'a poroncit a nu se zdrobi, icóna lui Iisus Christos adevărata jertvă a păștelor noastre, a cărui oșe de asemine nu fură zdrobite. Face să vedem ⁽⁶⁾ în *Zacharia* preșicerea despre împungerea cóstei Mântuitoriului cu sulița centurionului; și cătră aceste mai din urmă două mărturii adauge observația importantă că *acésta s'a făcut ca să se împliněscă scriptura*. Și câte comori sânt cuprinse în dumnezeștile scripturi! Câte circumstanțe, care de abia se zăresc, cuprind cu toate aceste profetii esprese care însamnă până și cele mai mici lucruri și împrejurări din viața Domnului nostru Iisus Christos, și care în nici o parte alta nu și-ar putea găsi împlinirea lor.

VI Să deschidem acum cartea *Faptelor apostolilor*. Sântul Petru ni descopere în *psalmă* ⁽⁷⁾ pedépsa Iudeilor necredincioși și mai ales a perfidului Iuda; în *Ioil* ⁽⁸⁾ turnarea sântului Duh preste discipulii lui Iisus Christos; în *psalmă* ⁽⁹⁾ învierea lui Christos, înălțarea sa la ceriuri și șederea

¹⁾ Ión 3, 14 și urm.

²⁾ Ión 12, 14 și urm.

³⁾ Ión 12, 37 și urm.

⁴⁾ Ión 19, 24, 28, și 29.

⁵⁾ Ión 19, 36 și 37,

⁶⁾ Ión 19, 36.

⁷⁾ Fapte 1, 16 și urm.

⁸⁾ Fapte 2, 16 și urm.

⁹⁾ ibid 25 și urm.

de-a dreapta părintelui său ; în *A doua lege* (1) misiunea lui Iisus Christos, adevăratul profet anunțat prin Moisi ; în *psalmă* (2) slava lui Iisus Christos, care după ce a fost lepădat de capii poporului, a devenit pétra cea din capul unghiului. *Credincioșii din Ierusalim*, într'o singură voce ne arată în psalmul al doilea (3) întărătarea Iudeilor și a păgânilor contra stabilirei împărăției lui Christos. Sântul Stefan amintește Iudeilor tot ceea ce a făcut Dumnezeu părinților lor, și mai cu sémă (4) promisiunea de a li trimite pe profetul *preșis de Moisi*. Diaconul Filip găsește pe famenul reginei Etiopiei ocupat cu celebra profeție a lui Isaia privitoare la suferințele lui Mesia, și prin acest loc al scripturei el începe a'i predica pe Iisus Christos (5). *Sântul Petru* declară că toți *profeții* mărturisesc pentru Iisus Christos (6) că orî cine va crede în el va primi în numele lui ertare de păcate. *Sântul Pavel* în sinagoga Antiochiei Pisidiei, arată în făgăduința dată lui *David* (7) nașterea lui Iisus Christos ; în *psalmă*, învierea sa (8) ; în *Avacum* (9) amenințarea răsbunărilor gata a cădea asupra Iudeilor necredincioși. *Sântul Iacob* ni descopere în *Amos* (10) convertirea ginților. *Sântul Pavel* fiind prizonier la Roma și predicând Iudeilor, 'i silea să credă în Iisus (11) prin probele trase din *Moisi* și din *profeți* ; și vedënd împetrirea lor declară că în acésta se împlinește profeția din capitulul al șeselea a lui Isaia (12). In fine, *sântul Luca* ni raportéză de trei ori în acéstă carte a sa (13) cuvintele adresate de Iisus Christos sântului Pavel, pe când era persecutor bisericeii : *Saule, Saule, pentru ce mă persecuți ?* Dupre cum observă fericitul Augustin, Iisus Christos nu ăice, pentru ce persecuți tu pe discipuliî mei, pe frații mei, membrele mele ; dar, *pentru ce mă persecuți ?* Spre a ne arăta că el consideră tratamentul făcut fraților sei ca făcut lui însuși, precum o și ăice în sânta sa evanghelie, pentru că membrele sale nu fac de cât un singur corp cu el — care

1) Fapte 3, 21

2) Fapte 4, 11

3) Fapte 4, 25 și urm.

4) Fapte 7, 37.

5) 8, 35.

6) 10, 43.

7) 13, 14 și urm.

8) 13 33 și urm

9) 13, 40, 41.

10) 15, 15 și urm.

11) 28, 23.

12) 28, 25 și urm

13) 9, 4 ; 22, 7 ; 26, 14.

este capul lor. Acésta este o observație fôrte importantă pentru înțelegerea vechilor scripturi și mai cu sémă a psalmilor, în care Iisus Christos vorbește adese-orî în numele bisericeî, sau a membrilor sale, ca cum ar vorbi în numele seî propriu. Să ascultăm însă pe apostoli în epistolele lor.

VII. Dacă deschidem *epistola sântului Pavel către Romanî* găsim pe acest apostol arătând primarilor creștini pe *Avraam* ⁽¹⁾ ca părinte tuturor credincioșilor și model al credinței care justifică; în *Isaac* ⁽²⁾ icóna fiilor făgăduinței; în deosebirea ce face Dumnezeu întru Iacob și Isav ⁽³⁾ — simbolul distincțiunei ce face el între aleși și condamnați; în persóna lui Faraon ⁽⁴⁾ — figura păcătoșilor împetriți. Aice ni arată el pe *Moisi* ⁽⁵⁾ anunțând necredința și lepădarea Iudeilor, chemarea charică a gentililor la credință și substituirea lor în locul Iudeilor necredincioși. Ni arată în *psalmi* ⁽⁶⁾ corupția universală a ómenilor, dărnicia ⁽⁷⁾ darului justificărei, ocările de care a fost împovorat Iisus Christos ⁽⁸⁾, rélele la care avea să fie expuși discipuli seî ⁽⁹⁾, lepădarea Iudeilor necredincioși ⁽¹⁰⁾, chemarea ⁽¹¹⁾ gratuită a némurilor la credință. In *Isaia* ni arată el ⁽¹²⁾ necredința Iudeilor și lepădarea lor, prerogativele ⁽¹³⁾ credinței lui Iisus Christos, marele bunuri ⁽¹⁴⁾ anunțate prin evanghelie, vocațiunea gratuită ⁽¹⁵⁾ a gentililor, convertirea ⁽¹⁶⁾ fiitóre a Iudeilor, omagiul universal ⁽¹⁷⁾ care se va da lui Iisus Christos în ziua cea mare a a douëi sale venirî. In *Ierimia* ni arată ⁽¹⁸⁾ o altă profetie despre fiitóre convertire a Iudeilor; în *Osia* ⁽¹⁹⁾, chemarea némurilor, în *Ioil* ⁽²⁰⁾, prerogativele credinței; în *Naum* ⁽²¹⁾, marele bunuri ce ni s'aũ anunțat prin evanghelie.

1] Rom. 4, 1 și urm. Facere 15, 6.

2] 9, 7 și urm. . . . Facere 21, 12.

3] 9, 10, și urm. . . . Facere 25, 21—23.

4] 9, 17 și urm. . . . Eșire 9, 16.

5] 10, 19; 11, 8; 15, 10. A doa lege 29, 4; 32, 21

6] Rom. 3, 10 și urm. Ps. 14, 1—3.

7] 4, 6 și urm. . . . Ps. 32, 1, 2

8] 15, 3 Ps. 69, 9.

9] 8, 36 Ps. 44, 22.

10] 11; 9 10, 11 . . . Ps. 69; 22, 23.

11] Ro . . . 15, 9 și 11. Ps. 18, 49.

12] 9, 27 și urm. . . . Isaia 10, 22, 23.

13] Rom. 10 11 Is. 28, 16; 49, 23.

14] 10, 15; Is. 52, 7.

15] 10, 20; 15, 12 și 21 Is. 65; 1, 2, 3, 4.

16] Rom 11, 26 Is. 59, 20.

17] 14, 11 Is. 45; 23, 24 . .

18] 11, 27 Ier. 31; 31—34.

19] 9, 25 și 26 Osia 2, 23.

20] 10, 13 Ioil 2, 32.

21] 10, 15. Naum 1, 15.

VIII. *Prima sa epistolă către Corinteni* este plină de principii luminoase pentru înțelegerea vechilor scripturi. În ea ⁽¹⁾ arătându-ne în junghierea mielului pascal, junghierea chiar a lui Iisus Christos, pe care'l și numește *paștele nostru*, ne îndemnă să unim și noi cu aceste *azimile* sincerității și ale adevărului. Aici, propunându'și de a proba că servitorii evangheliei au dreptul a trăi din evanghelie, el citează această lege a lui Moisi: *Sa nu legi gura bouului ce treeră* ⁽²⁾, și de aici apostolul trage proba sa, descoperindu-ne spiritul acestei legi. Căci, *de boi ore se îngrijește Dumnezeu*, dice el? N'a făcut el pentru noi această lege? Așa, fără îndoială, *pentru noi s'a scris acesta* (adecă, pentru predicatorii evangheliei). Tot în această epistolă pune el marele princip, că noi sîntem reprezentați prin Israeliti și că ceea ce li s'a întemplat lor este figură a ceea ce se petrece cu noi ⁽³⁾; că apele mării pe care le-au trecut ei și cele a nourului sub care au mers, represintă apele în care ne-am botezat noi; că ei mîncînd manna au mîncat o mîncare duhovnicescă care represintă pâinea euharistică sub spețele căria se află însuși Iisus Christos; că, bînd din apele scose din pîtră, ei au bîut o apă spirituală scosă din *stîncă Christos*. Că idolatria lor, nerușinarea și obrăznicia cu care ei au ispitit pe Domnul și l'au întărîtat prin murmurile lor, și în fine pedepsele cu care au fost loviți, sunt pre atîtea *figurî* ⁽⁴⁾ care arătându-ne și nouă pîcatele de care trebuie să fugim și pedepsele de care trebuie să ne temem, sunt destinate a ne învăța *pe noi care trăim în acești mai de pe urmă seculi*. Ni mai previne în genere că mîrtea și învierea Domnului ⁽⁵⁾ sunt împlinirea celor pređise prin scripturi și mai ales prin cartea psalmilor, în care se expune fîrte lămurit suverana domnie a lui Iisus Christos și complecta învingere asupra tuturor neamicilor sei. El compară pe primul om *Adam*, cu Iisus Christos pe care'l numește *al doilea om și noul Adam* ⁽⁶⁾ — Ni arată în *Isaia* și în *Osia* ⁽⁷⁾ biruința lui Iisus Christos asupra morței și nemurirea aleșilor sei.

IX. *In a doua epistolă, către credincioșii același biserică,*

¹⁾ 1 Corint. 5, 7 și 8;

²⁾ 1 Cor. 9, 8 și urm;

³⁾ 1 Cor. 10, 1 și următoarele

⁴⁾ 1 Cor. 10 11;

⁵⁾ 1 Cor. 15, 3 și 4; 25 și urm.

⁶⁾ 1 Cor. 10, 4 și urm.

⁷⁾ 10, 54 și 55.

el compară ⁽¹⁾ *acoperământul* care era pe fața lui Moisi cu perdéua care astupa inimile Iudeilor. In biserica lui Iisus Christos el vede o lume nouă ⁽²⁾, un nou ordin de creaturi, anunțat prin *Isaia*; în ȃdilele evangheliei ⁽³⁾ vede acel timp favorabil, acele ȃdile de mântuire însemnate prin același profet. Ni descopere în cuvintele lui *Moisi*, a lui *Isaia* și a lui *Ieremia* ^[4] caracterele noului Testament; asemenea în ispitirea Evei ^[5] apostolul vede imaginea propriei noastre ispitiri, de care trebuie să ne temem.

X. *Epistola către Galateni* nu mai puțin ni oferă priviri foarte interesante pentru înțelegerea vechilor scripturi. Și în adevăr sântul Pavel ne asigură ^[6] că ceea ce se spune de *Avraam și de cele două femei ale sale*, este o alegorie; că *cele două femei* represintă pe cele două alianțe [testamente] ale Domnului cu ómini; că prima *alianță* care fu făcută *pe muntele Sinai*, și care prin ea însași *nu naște de cât sclavi*, se *represintă prin Agara*; că Agara este așa dar în figură aceeași ca și *Sinai, muntele Arabiei*, care în acest sens misterios răspunde Ierusalimului acestui de jos, din secolul present, care este sclav împreună cu fiu se, și că în fine, afară de Ierusalimul de aici represintat prin Agara, este un alt *Ierusalim, acel de sus*, care este *în adevăr liber*, și acesta este *muma noastră Biserica*, reprezentată prin Sarra.

Ni arată mai departe, în *Isaia* ^[7] pe aceste două soții a Domnului, dintre care una — Sarra, — după ce a părut multă vreme *stérpă*, a întrecut pe cea-laltă în *fecunditate*. Ni asigură că noi suntem *fiu promisiunei figurați prin Isaac* ^[8].

In izgonirea lui Ismail, *fiul slujnicei*, apostolul descopere escluderea Iudeilor trupești de la moștenirea *fiului liber* [a lui Isaac], de la moștenirea fiilor biserice; *căci noi nu suntem, adaoage apostolul, fiu al slujnicei, ci suntem fiu al femeii libere*. Acésta este o dovadă foarte prețioasă, că se pot descoperi în dumneȃeștile scripturi bogății pe care noi nici le-am fi presupus, dacă însuși sântul Duch, care dirigea pana apostolului, nu ni le-ar fi descoperit într'un chip destul de lămurit pentru tot sufletul care iubește și caută adevărul.

1) 2 Cor. 3, 13 și urm.

2) 2 Cor. 5, 17.

3) 2 Cor. 6, 2.

4) 6, 16 și urm.

5) 2 Cor. 11, 3.

6) Galat. 4, 22 și urm.

7) Galat. 4, 27.

8) Galat. 4, 28, 30 și 31.

XI. Am putea să expunem aci mai multe mărturii din *Epistola către Efesenă*, dar ne vom opri numai la una singură. Aceea că chiar în cuvintele lui Adam despre unirea intimă ce se contractează între *cei doi soți*, pentru ca să devină ambii *un singur corp*, sântul Pavel ne descopere intima unire ce Iisus Christos a contractat cu Biserica sa care 'i este așa de strîns unită în cât nu face împreună cu El de cât *unul și același corp* (1), de unde fericitul Augustin conchide că *Iisus Christos și biserica sa* fiind ast-feliu unite în *același corp*, noi nu trebuie să ne mirăm că în Psalmi ei au între ei *una și aceeași voce*. (Aug. Enar. in Ps. 143, n. 3).

Nu ne vom mai opri la mărturiile ce am mai putea culege din *Epistolele către Colosenă, către Filipenă*, din *cele două către Tesalonicenă*, din *cele două epistole către Timoteiū*. Să trecem mai de parte.

XII. Episolele către Titū și către Filimon nu conțin nîmica privitoriu la subiectul nostru. Dar *Epistola către Ebrei* este plină de o mulțime de dovezi care confirmă marele princip statornicit de noi. Sântul Pavel adună, la începutul acestei epistole, șese probe despre divinitatea lui Iisus Christos, trase numai din cartea *psalmilor* (2). El ni arată în aceeași carte (3) umilințile și gloria Mântuitorului. Compară apoi (4) pe Moisi cu Iisus Christos, și *răpaosul* în care au fost introduși Israeliti (5) cu acela la care suntem chemați noi. Cu această ocaziune, apostolul se urcă (6) până și la *răpaosul* în care a intrat Domnul după creațiune, și a cărui memorie o conservă ziua sâmbetei : conchide de aice că mai este *un sabbat* (7) adecă un repaos pentru poporul lui Dumnezeu, care trebuie să între o dată în *răpaosul* lui Dumnezeu. Mai departe, ne arată în Psalmi (8) *preuția* lui Iisus Christos, pe care o compară cu cea a lui Aaron și cu cea a lui Melhisedec. Ne face să observăm (9) că Melhisedec fu una din cele mai esprese figurî a lui Iisus Christos, nu numai prin *preuția* sa cu care întrece pe patriarhul Avraam, dar și cu numele seū, care însemnă : *Regele justiției*; și cu titlul seū de re-

1). Efes. 5, 31 și 32

2). Ebrei 1, 5 și urm.

3). Ebrei 2, 6 și urm.

4). Ebrei 3, 2 și urm.

5). Ibid. 7 și urm.

6). Ebrei 4, 4 și urm.

7). Ibid. 9

8). Ebrei 5, 4 și urm.

9). Ebrei 7, 1 și urm.

ge al Salimului, care însemnă împăratul păcei ; cu profunda tăcere a scripturei, care nu'i arată nici pe tatăl său, nici pe mama sa, nici genealogia, nici începutul nici sfârșitul său, și prin acésta 'l face asemenea Fiului lui Dumnezeu (1), care este preut în vécú. Compară apoi cortul pămêntesc și sanctuariul ridicate prin Moisi (2) cu sanctuariul ceresc și cu adevăratul cort ridicat de Dumnezeu însuși, și nu de om. Ni declară că cultul, căruia serviañ preuții și leviții legei vechi, (3) nu era de cât iconă și umbră celor cerești. Face o comparație (4) între vechiul Testament și între noul Testament pe care ni-l arată preșis anume de Ierimia. Ne asigură (5) că ceremoniile vechiului cult sunt ca o parabolă despre ceea ce se petrecea atunci. Repetă (6) că cortul și cu tot ce se afla în el era iconă celor cerești și că legea nu avea de cât umbra bunurilor viitoare. Mai departe, ni arată în psalmi (7) pe Iisus Christos, care se oferă însuși lui Dumnezeu, părintelui său, ca victimă pentru păcatele óminilor, și care după ce s'a sacrificat a ședut pentru tot-déuna dea-drépta lui Dumnezeu, până ce toți inimiții se vor fi puși sub picioarele sale. Ni arată în Isaac, supravetuind sacrificiului său, o parabolă despre învierea lui Iisus Christos (8) ; în lacrimile zadarnice a lui Isav (9) căința nefructuoasă a celor păcătoși. Reprezintă biserica (10) sub numirea de muntele Sionului, cetatea lui Dumnezeu celui viu, Ierusalimul ceresc. Compară (11) sângele lui Avel cu sângele lui Iisus Christos. Ni arată în Aggeu nemutabilitatea vechiului Testament (12). Compară éráși (13) jertvele vechi cu jertva lui Iisus Christos, și ne face să observăm că, precum corpurile animalelor pe al cărora sânge marele archiereu 'l introducea în sanctuariu pentru curățirea păcatelor, se ardeaă afară de lagăr (14), de asemenea și Iisus Christos având să sântéscă poporul prin propriul său sânge, a suferit afară de pórtă cetăței, și că prin urmare și noi trebuie să eșim la El afară de lagăr, purtând ocară cru-

1] Ibid. vers 3.

2] Ebrei 8, 2 și urm.

3] Ebrei 8, 5.

4] ibid. 6, și urm.

5] Ebrei 9, 9.

6] ibid. 23 ; Ebrei 10, 1.

7] Ebrei 10, 5 și urm. ; ibid. 12, 13.

8] Ebrei 11, 19.

9] Ebrei 12 ; 16, 17.

10] Ebrei 12, 22.

11] Ebrei, 12, 24.

12] Ebrei 12, 26 și urm.

13] Ebrei 13, 11 și urm.

14] Ebrei 13 ; 11, 12, 15.

cei lui. Aşa, precum vedem în vechile sacrificii, totul, până şi cele mai mici împrejurări, ni descopere misterul lui Iisus Christos şi nişte datorii care ni impune credinţa ce ne uneşte cu acest dumnezeesc Mântuitoriu.

XIII. Am putea să adunăm aci mai multe mărturii din *epistolele canonice*; dar nu vom insista de cât asupra uneia. Acésta o găsim în *prima epistolă a sântului apostol Petru*, în care acest apostol vorbind de *mântuirea sufletelor noastre, careu este finitul şi preţul credinţei noastre*, se exprimă în următorii termini: „Acéstă mântuire în cunoştarea căria aū „dorit să pătrundă *profeţi* cari aū profetit *despre charul ce „trebuia să primiţi vo*; cercetând în care şi în ce felu de „timp li arata spiritul lui Christos cel dintr'ênşii, mai 'nainte „vestind *suferinţele lui Christos şi mărirea care trebuia să „le urmeze*; căroră s'a descoperit, că nu lor însuşi, ci voue „serviaū în aceste care acum vi se vestesc, prin cei ce v'aū „predicat *evangelia prin sântul Spirit cel trimis din ceriū,* „şi în al căror secrete chiar şi îngerii din ceriū doresc să „străbată (1). Cuvânt cu totul precis care ni descopere că în adevăr marele obiect al misiunei *profeţilor* şi a *apostolilor* este acelaşi în fond; că şi unii şi alţii sunt servitorii aceleiaşi evangeliū, unii înainte de Iisus Christos şi alţii după Christos; cei-dinteiū învêluind în parabole şi enigme aceleşi adevăruri, pe care cei de al doile le-aū anunţat mai în urmă fórte lămurit.

XIV. In fine, numai singur apocalipsul adună o mulţime de trasuri din vechile scripturi, pe care le aplică lui Iisus Christos şi bisericei sale. Insuşi Iisus Christos, carele vorbeşte în acéstă carte, ni declară până în de trei ori că lui este dată *puterea de a governa naţiunile cu un sceptru de fer*, (2) dupre cum Ńice el însuşi în *cartea psalmilor*. Ni descopere (3) că el este cel ce a primit acéstă *cheie a casei lui David*, de care se vorbeşte în *Isaia*, şi care este icóna tot-puterniciei. Arătându-se sub simbolul unui *miel junghiat* (4) el se declară că este în adevăr mielul paştelor noastre. Representându-se în altă parte sub icóna unui biruitoriu, *care plécă învingétoriū spre a continua biruinţa* (5), el ni aminteşte de ceea ce aū prespus *profeţi* pentru biruinţele sale sub icóna victori-

1) 1 Petru, 1, 10—12.

2) Apoc. 2, 27; 12, 5; 19, 15.

3) Apoc. 3, 7.

4) Apoc. 5, 6 şi următoarele.

5) Apoc. 6, 2, şi 19, 11 şi urm.

ilor lui Cirus. Cele *trei mari nenorociri* pe care ni le anunță el (1), ca având să termine durata seculilor, ni aduc aminte de cele trei mari nenorociri pe care le descrie *Ioel*, și care sunt reprezentate chiar și sub aceleași figuri : plaga *locustelor*, năvălirea unei *armate înfricoșate* și înfricoșata *judecată a Domnului*. Misiunea celor doi profeți sau *marturi*, care de toți se crede a fi Elie și Enoh, însemnată anume în vechile scripturi, se găsește amintită în apocalips (2); fiitoră convertire a Iudeilor, prețisă de vechii profeți, se găsește anunțată de două ori în această carte (3). Se dice foarte lămurit că *balaurul*, care se arată aici de șapte ori (4), este vechiul șerpe, care a amăgit pe primarii noștri părinți, și care este numit *Diavol și Satana*. Sub icóna *fiarei* și a *mincinosului profet* (5) reapar cei doi monștri descriși în *Iob* sub numele de *Behemoth*, care va să dică *fiară*, și *Leviatan* ce însemnă *societatea balaurului*. Cel întâi dintre acești doi monștri, care se numește prin distincțiune *fiară*, este viderat în apocalips cea mai din urmă dintre cele patru fiare monstruoase însemnate de *Daniil*, carea represintă în același timp *imperiul roman idololatra* și *imperiul antichristian* figurat prin acel corn pe care 'l vede Daniil că se ridică pe capul acestei a patra fiară. Sub imagina *Babilonului* (6), care șede pe această fiară se represintă în primele secole a bisericei Roma păgână, persecutórea sântilor, érá în timpii mai din urmă un alt oraș (7), care va fi capitala imperiului lui Antichrist. Acastă conspirație a lui *Gog și Magog*, atât de întunecat descrisă în *Iezechiil*, ni se arată aici (8), ca având a fi conspirația ultimului Antichrist și a mulțimei de popor care 'i se va supune la finitul vécurilor. In fine, în *noul Ierusalim* care se *po-górá din ceriú* (9) se găsește cea mai din urmă împlinire a tuturor profetiilor care privesc pe această sântă cetate; căci în cea mai de pe urmă di a lumei, și la *sunetul trompetei a șep-tea* și cea mai din urmă, *se va împlini*, precum dice îngerul Domnului în această carte, *tařna lui Dumneđeú*, dupre cum a anunțat-o prin profeți—servitorií seí (10).

1) Apoc 8, 13 și urm.

2) Apoc 11, 3 și urm.

3) Apoc. 7, 4 și urm.; 14, 1 și urm.

4) Apoc. 12, 3 și urm.; 20, 2 și urm.

5) Apoc. 13, 1 și urm.

6) Apoc. 17, 1 și urm.

7) Apoc. 16, 19.

8) Apoc. 20, 7

9) Apoc. 21, 2 și urm.

10) Apoc. 10, 7.

In acest chip toate vechile scripturi răsună acest mare *mister*, care nu este alt ceva de cât marea operă a răscumpărării nămului omnesc prin Iisus Christos. Toate vechile scripturi conduc dar *la Iisus Christos și la Biserica sa*, ca la marele obiect la care se refer istoriile, legile, cântările și profețiile cuprinse în ele.

Iisus Christos este așa dar, în acest sens, *finitul legei*; dar cum este El finitul ei? Acesta o vom demonstra în alt articol, prin autoritatea dumnezeștilor scripturi și prin învățământul universal al bisericeii.

† Innocent M. Ploestenu.

NEMURIREA SUFLETULUI

DUPRE SCIINȚA ȘI RELIGIUNE

Una din chestiunile cele mai însemnate pentru om este de a ști : *de unde vine și unde merge?* Fără un răspuns precis și just la această întrebare, nu se poate da o direcțiune adevărată vieții omenești. Umanitatea, ca un vas fără busolă și fără cărmaciū, s'ar învălui duple întemplantare într'un ocean plin de stânci. Ea ar ignora atât portul de unde pleacă, cât și limanul unde voește a se adăposti. Probând înse, într'un studiu precedent, că D-zeu există, am arătat prin aceea chiar, că umanitatea are un punct de plecare, fiind-că frumoasa creațiune, preste care omul este rege, are de creator pe D-zeu. Este mare lucru de a ști de unde cine-va vine ; dar este încă și mai mare de a se ști unde merge. Christofor Columb, perdut în imensitatea mărilor, plutia curagios cătră niste țeri necunoscute ; suntem noi ore ca și densul ? Ori mai bine n'avem noi siguranța locurilor cătră care navigăm ? Despre acesta vom lua cunoștință, studiând marea problemă despre nemurirea sufletului.

Acastă problemă este una din acele ce ni se propune mai adesea spre meditare. Ea turbură spiritul nostru, de câte-ori vedem deschidându-se un mormânt, ori acompaniem un secriū. Asupra remășițelor neînsuflețite ale ființelor scumpe nouă, sufletul nostru gânditor se întrăbă cu neliniște : ore totul s'a finit ? Ori acesta nu este poate de cât o schimbare de stare, o trecere misterioasă din această lume la alta ? Spre a arăta că pentru noi nu se finește totul la mórte, voiū stabili următorele verității : 1) espunând natura spirituală a sufletului omenesc, și arătând prin acesta cum sufletul se destinge de corp ; 2) probând că sufletul vieză mai mult de cât corpul cel îmbătrânitor și stricacios ; 3) probând mai mult, că acesta supravețuire preste corp a sufletului este nu numai temporală, ci și nemuritoare.

Socrat, nu cu mult înainte de a lua veninul, fiind atăcat foarte de

unul din amicii săi în argumentarea despre nemurirea sufletului, punând mâna pe capul lui Fedon, netezia periî discipulului său, dîcînd: „mâne pôte, în semn de doliu, vei tăia acest frumos păr! — Aşa mi se pare, respuse Fedon, pentru mórtea ta.—Ei bine, nu, dise cel ânteiu dintre înţelepţiî Greciei, acésta nu va fi mâni, ci chiar din astă séră, tu şi eü, ne vom tăia periî capului, dacă este adevërat că sufletul nostru n'ar fi nemuritor, şi eü murind nu voiü putea a vë convinge despre acésta (1)“. Acest mare bărbat, înarmându-se cu tot curag ul şi cu tótă elocvenţa sa, în fine triumfă preste îndoelele discipulilor săi. Dar un creştin, adresându-se catră fraţiî săi creştiniî, óre va avea mai puţin succes? Este mare fericire a se convinge cine-va că sufletul este nemuritor; căci acésta veritate înveseleşte inima tuturor.

I

Din tóte minunele creaţiunei nicei una nu întrece pre sufletul omenesc în frumseţe, în putere şi în mărime. Acest foc ce circulă şi animézá membrile nóstre, acésta forţă, ce se mută, se mişcă, construeşte, modifică, strică; acest resort minunat ce întinde nervele braţului meu, orî arcul gândirei mele, sunt lucruri ce nu încetéză cine-va a le admira şi a le descrie. Statuele sculptorilor capabilî store admirarea nóstră. Marmura ce pare a respira sub scalpelul unui Fidia séu Canova (2) ni daü o idee sublimă despre geniul omenesc. Dar statuele, orî cât de frumoşe ar fi, óre vorbesc? Pentru ce, când mă aflu în faţa unui Apolon orî Jupiter, buzele lor remân nemişcate, şi inima lor de ghiată nu'mî spune nimic? Pentru că le lipseşte vieţa. Sufletul omenesc, din contra, este însăşi vieţa: vieţa, ce se desvëşte cu abundenţă, domină materia, o transformă, o transfiguréză şi şî-o asociază pentru nişte funcţiuni glorióse. Sensibilitatea, memoria, imaginaţiunea şi inteligenţa sunt patru mari canaluri, prin care circulă vieţa sufletului omenesc. Sensibilitatea cu vëdül, auđul, mirosul, gustul şi pipăitul ni deschid porţile creaturei fizice, ale căreea elemente ne pëtrund, se concentrá în noi, şi aici se transformă în armonii minunate: ca vëntul, carele trecënd prin tuburile cilindrice ale unui organ de cântare (orguë), se transformă aici în sunete melodióse. Memoria face ca momentele trecute ale existenţei nóstre să ni fie prezente, conservă cunoştinţele căşti-gate, ne face concetăţeni ai ómenilor mari din tóte secolele, şi permite vieţei nóstre de a fi un tot lánţuit. Imaginaţiunea împrumută dela în

(1) Platon, Fedon, § XXXVIII. Fedon este un iubit discipul al lui Socrat.

(2) Fidiás arhitect şi sculptor grec din secul. V a. Chr Canova sculptor italian din secul XIX.

mensa creatură nenumăratele colori cu care este investită, întipărește în frumoșele arte tot-ce ea a vădut ori a auđit, adaugându-le propriul seŭ ideal, dă alimente pređioșe focului sacru al entusiasmului, și se face aici pe pămēnt o putere din cele mai fecunde în serviciul binelui și al rēului. In fine, după sensibilitate, memorie și imaginațiune, facultatea cea mai gloriósă a sufletului omenesc este inteligența; ea este, propriŭ vorbind aceea ce destinge pre om de animale. De alt-feliŭ și animalele aŭ ca noi, deși într'un grad mai inferior și diferit, memorie, sensibilitate și imaginațiune : așa ele'si reamintesc locurile ce aŭ vădut, respund la desmerdările nōstre, și ni servesc cu o fidelitate simpatică. Dar nici calul, nici boul, nici leul n'aŭ într'ēnșii acea flacără divină ce se numește inteligența. Animalul nu este capabil de sine însuși de nici o perfecțiune; și pentru a eși din cercul strīmt, în care îl încātușază facultățile sale, are nevoie ca omul să se plece cătră dēnsul, să'i comunice ce-va din spiritul seŭ, să'l formeze, să'l dresaze și să'l conducă. Intre alte multe exemple ce am putea da, ni este de ajuns a đice că *vorba și focul* sunt două lucruri exclusiv rezervate inteligenței omenestī; cu tōte-că animalele domestice înțeleg vorbirea, și tōte iubesc focul. Dar ori-cât de ridicată ar fi cultura lor, nu trec nici-o-dată preste ordinea unor combinăciuni inferiōre. Sufletul omenesc, din contra, și-a înălțat până la infinit avēntul sborului seŭ audace. Nici profunditatea spațiului, nici adâncurile mărilor, nici grōsele barierī ale munților, nici cursul fluvielor, nici sinul obscur al pămēntului, nici tocul cel arđtor al sórelui, nu l-aŭ înspăimēntat. Voīagior întrepid, el pētrunde pretutindenea, studiând totul, cercând a'si da sēmă despre tōte, și terminând mai curēnd, ori mai târđiŭ prin a rumpe și viola mutismul îndērētnic al naturei. Étă mărimea sufletului omenesc.

Se întrebă acum ce este aceea ce destinge sufletul de corp, ce constituie diferențele sale esențiale de acela? Diferențele sufletului de corp se reduc la trei puncte : 1) între suflet și corp este o diferență de natură. Corpul este întins, și are dimensiuni posibile de măsurat, érá sufletul este nedivisibil, nepipăit, și nici o măsură nu i-a luat lungimea substanței sale. Corpul pōte fi câte-o-dată urīt, érá sufletul, ce'l animă, plin de frunsețe, d. ex : Socrat; din contra, sufletul pōte fi cumplit de urīt, érá corpul înzestrat cu grațiŭ, d. ex : Neron, Messalina. Corpul nu pōte fi de-odată de cât într'un loc, și ocupă numai un spațiŭ fōrte mărginit, érá sufletul se transportă unde voește și se întinde de-odată preste mai multe țeri prin gândire. Corpul se compune mai ales din oxigen, idrogen și azot; érá ideele nōstre, ca și sufletul, sunt spirituale. Credem că chiar materialistul cel mai încăpăținat nu s'ar putea ținea a nu rīde, când ar fi serios întrebat, cam

pară de el pentru un timp la mormânt. Mórtea rumpe numai lanțurile acestui captiv sublim, ce nu póte muri. Ȑic că sufletul supravetuește corpului: 1) fiind-că D-đeu este inteligent și se cade a face opere conforme cu rațiunea; 2) fiind-că D-đeu este bun, și trebuie din necesitate a satisface trebuințelor ce a pus în noi; 3) fiind-că D-đeu este just, și se cuvine a recompensa binele și a pedepsi rēul. Decī, dacā sufletul ar muri cu corpul, D-đeu n'ar fi nici inteligent, nici bun, nici just; adecā pentru noi n'ar exista; ceea ce este fals, precum s'a demonstrat mai 'nainte.

Intr'un edificiu solid construit, tóte petrele sunt strīns legate. Tot așa este cu veritāțile ce ne interesază, ele se rezimā unele pe altele. Existența lui D-đeu, ce am stabilit, arētând că natura este un mecanism, un tablou și o armonie, servește acum spre demonstrarea nemurirei sufletului. De la sine se înțelege că D-đeu dă ființelor create gradul de vieță, ce'ı place lui; dar numai puțin se constată că D-đeu nu póte face lucruri contra dreptei rațiuni. Apoi tocmai acēsta ar fi făcut-o, dacā sufletul nostru nu ar supravetui corpului. Lucru ce se va proba din contra.

In noi se află o necesitate, care este óre-cum resumatul tuturor celor-lalte, o necesitate spre satisfacerea căreia concură tóte acțiunile nóstre, o necesitate care este strigātul resunător al sufletului nostru sfāșiat, o necesitate ce nu ne părăsește nici-o-datā, și pre care nu putem a o stinge în inima nóstră cea doritoare: acēsta este necesitatea fericirei. Ómeni, ce vē isbiți ca niște valuri rēpedi, ómeni, ce vē frāmētați în muncă, comerț, studiū și în miı de griji ale acestei vieți peritoare, ce căutați óre? Fericire; adecā repausul facultăților vóstre în îndulcirea de tot-ce le convine. Sus, jos, în colibă, ca în palate, necesitatea fericirei este aceeși. Acēsta este preocupățiunea cea imperiósă și înbolditoare a omenirei. Tot-ce omul întreprinde, urmărește și realizază, are numai un scop: fericirea. Resbelul caută glorie și prăđi bogate pentru fericirea învingătorilor; industria caută în schimburile și procedările sale ingenioase fericirea societăților, făcēnd mai ușorā și mai abondentā satisfacerea trebuințelor nóstre corporale. Invēțatul, la rândul seū, ce caută în sciință? Fericirea. Apoi, acēstā necesitate de fericire, așa de crud simțită, așa de cu ardóre și statornicie urmărită, óre se împlinește aici jos? Suntem óre fericiți pe pāmēnt? Avuția este în mâna tuturor? Gloria încoronază óre cu lauriı seı pre toți cei ce o doresc? Plăcerele saturā poftele nóstre impaciente și nemēsurate? Intrebați pre cei mai favoriți dintre ómeni. Ei vē vor răspunde că bólele, mórtea, turburările domestice seū naționale, îi pun în o continuă neliniște și supērare. In fine, pentru culmea es-

tremă a nemulțămirei și a suferinței, sufletul nostru chiar este un chin propriu pentru sineși. Se întemplă câte-o-dată să nu ni lipsească nimic pentru corp: norocirea orî buna stare în deajunsă ne încungiură, amici fideli ne onorează cu afecțiunea lor, viața noastră, în aparență, este pe punctul de a atinge fericirea; cu toate acestea inima noastră suspină, ochii fără voe se împlu de lacrimi, și sufletul nostru așteptă și dorește un bine necunoscut, ce nu vine! Dacă mi-ashi reproduce în minte mărturisirele și tânguirele ómenilor celor mai norociți din acéstă lume, dela Solomon până la Napoleon, orî Neculaí I al Rusiei, și chiar până în zilele noastre, de sigur vom fi uimiți de „mulțimea lacrimilor ce coprink ochii împăraților“, dupre espresiunea lui Châteaubriand. „Nu veđi că eú mor de tristeță într'o norocire ce abia și-ar imagina-o cine-va, scria o femeie celebră; fost-am ténără, gustat-am toate plăcerile și am fost pretutindinea iubită; într'o etate mai înaintată, mi-am petrecut anii în conversațiunii studióse cu bărbați de spirit; am ajuns în fine la fericire, dar vă mărturisesc că toate stările lasă un gol înspăimântător⁽¹⁾.“ Da, toate stările lasă un gol înspăimântător! Inteligența noastră, lacomă de a cunoște, caută o veritate totală, și, acéstă veritate fuge tot-déuna; inima caută un obiect infinit de iubire, și acest obiect ideal nu se află pe pămênt. In acéstă privire, ómenii cei mai mari sunt cei-ce sufer mai mult. Rafael móre la 35 de ani, Pascal înclină capul la 42, dar Boerescu al nostru? Cel ántéiú dintre pictori, cel mai profund dintre cugetători și cel mai norocit dintre bărbații politici, aú fost niște martiri; viața lor, așa de favorisată de partea inteligenței, s'a exalat în suspine și în aspirațiunii ilusorii. Nu, nu; omenirea nu este fericită: istoria tuturor seculilor și esperiența tuturor ómenilor o proclamă. Rápidele momente de fericire apar în viața noastră numai ca niște rađe palide ale sórelui de Martie între doi nouri. Și nu dóră că exagerez lucrurile, pentru a întuneca într'adins colorurile tabloului vieței. Voiú fi moderat pentru a fi exact. Dar orî cât de moderat ași fi, vorbind de fericirea ce noi urmárim fără a o ajunge, nu pot a nu'mi aminti sentența sacră: „*deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciune.*“ Să presupunem chiar că fericirea câte-o-dată predomină în sufletul nostru, și'l face a străluci cu rađele unui frumos sóre; fericirea acésta însă se finește; și étă'i defectul seú cel nevindecabil. „O viață fericită, ce póte a se fini nu póte fi fericită,“ a đis-o Ciceron, și cu drept cuvênt⁽²⁾.

Deci, se întrébă acum, dacă fericirea, care este scopul destinului

(1) Epistole ale M-meí Maintenon.

(2) Ciceron, Tusculane: si an itti vita beata potest, beata esse non potest.

nostru, nu există în această lume, óre n'ar fi o necesitate ca ea să fie aiurea? Și, fără acesta, D-đeu fire-ar inteligența supremă? Să privim mai de aproape: inteligența consistă a proporționa mijlúcele cu scopul, așa că scopul ce și'l propune cine-va a'l atinge, să nu fie neajunsibil. Dar, vieța actuală nu are pentru om nici o concludsiune seriósă. Ea trece căutând fericirea perfectă, ce nu se póte ajunge. Care om și-a împlinit aici destinațiunea sa, séu și-a atins culmea dorințelor sale legitime? Cine se póte lăuda că este fericit? Nu cum-va vițiul? Nu; vițiul se abate din cale, se afundă în materie, în ipocrisie, în violență, și acesta nu póte fi fericirea. Óre virtutea? Nu; virtutea este calomniată, desprețuită, desonorată, câte-o-dată martirisată; în tóte aceste casuri, virtutea pentru a nu se desminți, este obligată a resista la îmboldirele naturei nóstre perverse, și a lupta contra lor. Și acesta nu este fericirea. Óre geniul? Óre puterea? Nici de cum; artiști și magistrații sunt cei mai espúși invidiei, și invidia este inimicul furios al fericirei. Decí cine este fericit? Óre agricultorul pacinic, negociantul neambițios, părintele de familie regulat în gusturile sale: nici cum mai mult. Economia, o fire blândă și pacinică sunt elementele necontestabile ale fericirei pe acest pămênt, dar nu împedică ca această fericire să fie necomplectă, momentană, peritóre, și acesta tocmai strică totul, căci noi dorim pasionat o fericire solidă, pururelnică, totală. Decí, această fericire ne fiind aici jos, se cuvine din necesitate a se afla într'o lume mai bună; fiind că D-đeu, carele este însăși inteligența, n'a putut fixa sufletului ómenesc un scop imposibil de a fi ajuns vre-o-dată. Prin urmare, sufletul supravețește corpului.

Al doilea, sufletul supraviază corpului, pentru că D-đeu este bun și iubește făpturile eșite din mânele sale, căci El „face să răsará érba vitelor, și verdéța spre trebuința ómenilor. El scóte pânea din pămênt, și vinul, ce veselește inima omului (1).“ Decí, fiind-că D-đeu este bun se cade a satisface trebuințele ce El a creat, și una din aceste trebuințe (care constituie o parte din fericire) este trebuința de a iubi. Nime dintre ómení nu și-a cerut ființa sa, dar din diua, în care venind pe scena lumei, a avut conșciința de sineși, s'a simțit mișcat de o imperiósă necesitate de iubire; și pentru a'í preînsemna óre-cum că această trebuința va fi satisfăcută, bunétatea divină s'a revêrsat cătră om în persóna sacră și zimbitóre de mamă séu soră. Dacă nenorocirea v'a despoiat de tot, și v'a lăsat orfaní, niște suflete duióse venind v'aú primit în nenorocirea vóstră și v'aú încăldit cu puțina iubire membrile fragede și infirme. Indurarea a îndeplinit pre lângă voi

(1) Psalm 103.

rolul providenței. Dar la mormânt D-zeu reia în mâni, ca să dic așa, sceptrul bunătăței, pre care, pentru un timp, îl dăduse în alte mâni. D-zeu ni-a promis-o solemn prin gura sa, dupre cum cetim în Biblie : „Nu cum va femeea va uita pruncul seŭ, seŭ nu'și va milui pre fiu pântecelui seŭ ? Și chiar dacă femeea îi va uita pre aceștia, eŭ înse nu te voiŭ uita pre tine (1).“ Mai târziu în Evangeliu D-zeu ni repetă tot aceeși, cu accente de o duioșie nespusă : „dacă vre-un fiu ar cere tatălui seŭ pâne, nu cum-va ore va da lui pétră ? Și de va cere pește, ore da-va lui șerpe ? Decî dacă voi, reî fiind, știți da daruri bune filor voștri, cu cât mai vêrtos tatăl vostru cel din ceruri va da bune celor ce cer dela dênsul (2).“ Aceste cuvinte ale lui I. Christos sunt necombătute. Cum ? Noi nutrim din masa nóstră pre cei ce ne păzesc și ne servesc cu fidelitate, și D-zeu să nu aibă nici o milă de noi, ființi flămênde de iubire cătră dênsul ? D-zeu lucrând așa, ar fi bun ; érá dacă n'ar fi bun, ar exista ore pentru noi ? Nu. Dar D-zeu există ; dacă există, el este bun ; și dacă este bun, el va satisface unde-va acéstă dorința a nóstră de iubire. Ast-feliu când suferim, când dorințele nóstre nu sunt împlinite, să nu murmurăm, ci să avem rēbdare și să așteptăm viitorul etern. Bunătatea lui D-zeu póte a se aco-peri, și obscura în acéstă lume, dar stéua sa va reaparea din colo de mormânt, mai luminósă, mai strălucitoare. Tie, frate întristat, bunătatea lui D-zeu îți va reda o soră ; tie soție neconsolată, îți va reda soțul teŭ ; érá tie, părinte mahnit, îți va reîntorce fiul teŭ. Acesta este în adevăr strigătul, ce scóse într'o di, un cultivator de pământ plin de religiune. El perduse, în mai puțin de douē ore, fiul seŭ de 20 ani. Acest tēner, de un spirit și de o inimă alésă, îmi era cunoscut ; și merseiŭ să vėd nenorociții seî părinți. După ce am plâns împreună, sermana sa mamă îmi dise cu naivitate : „Ah ! ore voiŭ mai vedea vre o-dată pre Costică al meŭ ? Părintele comunei nóstre mi-a spus că am să'l mai vėd, dar mie îmi vine fórte greŭ a crede.“ De-odată bărbatul, respundēnd femeei sale, dise cu o vóce ce mă mișcă și pre mine : „Da, vom vedea pre Costică. Eŭ, care sunt numai un serman agricultor, ași reînvia pre fiul vecinului nostru, de ași putea, căci știŭ că'i era fórte drag. Apoi se póte ca D-zeu să nu facă pentru mine, ceea ce eŭ însumi ași face pentru alții ?“

O rațiune sublimă a agricultorului ! o presimțire minunată a inimei omenești, care plécă dela bunătatea sa pentru a proclama bunătatea lui D-zeu ! Acéstă bunătate cere ca inima nóstră, care are trebunța de a iubi, și de a iubi tot-déuna pre acei ce îi sunt dragi și

(1) Isaia, c. 49, v. 15.

(2) Mateiŭ, c. VII, v. 10.

scumpi, să'i aștepte încă o dată într'altă lume ; prin urmare, sufletul su-pravețește corpului.

În fine, sufletul supraviază corpului pentru că D-zeu este just.

Este în lume un lucru ce resistă la toate atacurile fără a fi învins, voesc a dice diferența neștersă a binelui de rău. Mulți în deșert s'au forțat a apropia și a confunda acești doi termeni ; nu se poate. Resbelele mai la fie-ce de ce ani au mutat și mută confinie'e țărilor, dar pe terenul moralei divisiunea ab antiquo a rămas aceeași : binele și răul vor forma de apurarea doi termeni absoluți și neconfundați. Nu dă să că ar fi greu, prin niște jocuri ale spiritului, de a resturna, cu considerațiuni subtile, distincțiunea între bine și rău, și de a reduce totul la o orbă fatalitate. Pasiunile iubesc ast-feliu tocmai a se justifica și a se declara neresponsabile. Dar realitatea neînvincsă le resistă. Bunul simț le opune o barieră ce nu se poate păși. Chiar cel ce ar fi scris o carte, în care s'ar fi silit de a acoperi cu nouri noțiunile binelui și ale răului, ale onestității și ale neonestității, întâmplatu-s'a a fi victima vre-unei trădări ? Indată uitându'si sofismele și pana de retor tendențios, nu se mai gândește de cât la injuria ce i s'a făcut ; ⁽¹⁾ natura sa o țiea mai pe sus și sub inspirațiunea de indignare, audți'l cum strigă : „Ipocritule, false amic, insolentule,“ dând ast-feliu mărturie, fără voea sa, justiției absolute, a căreia instinct este nedestructibil în inima sa. D-zeu, ca și omul, iubeste dreptatea. Dar dreptatea există ore pe pământ ? Fie-cine are ceea ce i se cuvine ? Ori din contra, ore nu zugrumă om-nirea niște neegalități strivitoare, opresiuni scandalose și brutalități necalificabile ? Poate-se presupune că D-zeu ar vedea cu ochi buni asemenea nedreptăți ? Poate-se presupune că doi oameni, dintre cari unul muncește pentru copiii sei, era altul se trădă la desfrânări, vor avea într'o di același mormânt de refugiu, ori aceeași nimica (néant) de moștenit ? Poate-se presupune că avarul, cu măruntae de fer, va lăsa să mără lângă sine pre sëracul ce'i cere ajutor, fără ca să fie unde-va un judecător, carele să resbune nenorocirea desprețuită ? Poate-se presupune că omul jalus, carele s'ar uita cu ochi invidioși la prosperitatea vecinului seu, i-ar calomnia reputațiunea, i-ar ruina norocirea, va fi destinat în fine la aceeași sortă ce și omul darnic, a căruia mile ar împlea sânul sëracilor ? Poate-se presupune că ambițiosul, ce ar fi ucis gen rațiunii întregi, ar fi aruncat doliul în familii, și și-ar fi așternut calea cu striviri sângerose, va fi tratat într'o di ca și omul pacinic, carele și-a petrecut viața apărând și proteguind pre confrății sei ? Voi părinți, ce cetiți aceste rînduri, aveți de sigur un fiu ce vă este drag și scump. Din copilărie l-ați încungiurat cu mi de griji ; și n'ați

(1) Dovadă : Ion Nădejde cu Popescu Nec.

lăsat nimica ca fiul vostru să nu fie virtuos, laboris, ouorabil și curajos. Intr'o sēră, fiul tēu și-a întărđiat întórcerea a casă; și inima de părinte începu a suferi; te uitaī la feréstră cu neliniște durerosă; în fine, fiul tēu a venit, și tu ți-ai dis în sineți, ca altă-dată Iacob: Sum mângăet că am aflat pre Iosif. „Nenorocite tată! nu, acesta nu este Iosif, ci haina sa sângerândă. O fēră sēlbatică a sfășiat pre fiul tēu; ea i-a luat inocența, respectul, sēnătatea, onórea, și ți-a trimis cu despreț numai masca lui disfigurată. Uită-te maī bine: fisionomia lui numai este aceeși, ochiul s'a întunecat, caracterul, cel serios și liniștit s'a prefăcut într'o dispoziție furiósă; acesta numai este Iosif, o Iacóbe! O fēră sēlbatică a sângerat și sfășiat pre fiul tēu. Voi-vei óre tu, părinte nenorocit, ca corumpătorul fiului tēu, carele póte va petrece aici pe pāmēnt în obscuritatea crimei sale, să nu aibă a se teme de un tribunal, la care pēcatul seū dându-se pe față, va fi resplătit cu o sentență și o rușine solemnă? Acum primele resunete ale tunetului lui D-deū póte se aud în conșciința lui turburată, acum muștrările conșciinței aū și început cumplita resbunare a virtuței. Dar remorsurile nu sunt de ajuns pentru dreptatea divină, de nu vor fi urmate de o lungă și seriósă penitență. Sufletul decī va supravēțui corpului pentru a fi pedepsit de rēul, ce a făcut, orī recom-pensat de binele, ce ar fi semēnat pe urmele sale.

Mormēntul nu va fi ca panerul sângeros al ghilotinei de sub revoluțiunea francesă, când cădeaū la un loc capetele, și se amestecaū cadavrele de orī-ce categorie ar fi fost. Traseas nu va fi culcat ală-țura cu Neron, nicī Basta la cóstele lui Mihaiū Vitézul ⁽¹⁾. Sunt infamii secrete ce vor vedea înfricoșatul sóre al rēsbunării lui D-deū. Sunt victime inocente a căror plānsurī vor fi almate. Profetiī uciși sub muriī Ierusalimului se vor presenta înaintea ucigașilor lor pentru a'ī repune. Martiriī vor eși din catacombe pentru a acoperi cu anateme pre Eliogabalī și pre Dioclițienī. In adevēr, lucrul ar fi fórte straniū, ca o tăcere eternă să fie întinsă preste mormēntul celor bunī și acelor rēi, și cu vēlurī negre de o egalitate nedréptă să fie acoperită memoria bine-făcătorilor genului omenesc, ca și a apăsătorilor și strivitorilor lui. Istoria a scos un lung strigăt de indignare, când a vēđut pre Pilat, presentând, în balconul pretoriului seū, pre Iisus ală-țura cu Barabas. Óre D-deū va face cum a făcut Pilat? Nicī-o-dată. Acéstă idee este un blasfem, și o retrag proclamând cu voi, cetitorilor, în numele justiției divine, că sufletul supravēțuește corpului.

(1) Basta, ucigașul lui Mihaiū.

III

Creдем că veritatea : sufletul supraviază corpului, este acum în de ajuns de stabilită și confirmată prin aceea că D-zeu este inteligent și viața actuală a omului n'are o concludsiune logică ; că D-zeu este bun și nu ne va refusa nici fericirea, nici iubirea, a căreia nesățioasă necesitate a pus-o în inimile noastre ; că D-zeu este just, și crima, ce nu s'a șters prin căință, chemă o rēsbunare neevitabilă.

Aborul sângelui meu are să formeze fulgerul, a dis-o un eroū (1). Acesta este strigătul justiției apăsate și consternate. D-zeu respunde acestui strigăt și urmărește în Cain pre miserabilul ucigaș a lui Avel. Dar necesara supravețuire a sufletului preste corp, ore va dura de apururea ? Desfătările celor drepti și pedepsele celor rēi fi-vor eterne, ori vor fi numai de un timp determinat ?

Supravețuirea sufletului preste corp nu este o supravețuire emporală, care să se termine în metempsihosă seu nimicire totală, ci o supravețuire permanentă și nemuritoare. Inainte de a demonstra această propoziție, voiū observa că această supravețuire nemuritoare nu este o consecință necesară a naturei spirituale a sufletului nostru. Sufletul nostru ne avēnd viața prin esența sa, și posedându-o numai ca împrumut, ar putea prea bine să o pērdă. Nici simplicitatea, nici spiritualitatea naturei sale n'ar fi un obstacul omni-potenței lui D-zeu. Filosofii ce aū cređut a stabili nemurirea sufletului nostru pe simplicitatea și spiritualitatea naturei sale, n'aū dat, orice ar dice ei, de cât o demonstrațiune nesuficientă ; și acesta era fatal, căci este evident că, dacă D-zeu ar fi judecat cuviincios a nu acorda sufletului nostru de cât o viață limitată, nimic nu l-ar fi împedecat dela acesta. Corpurile, compuse din părți diverse, per în urmarea discompunerei părților compunetore. Sufletul însē, fiind simplu, nu pere, fără îndoire, în același chip ce și corpurile. Dar, precum o lampă, a căreia flacără o stinge o suflare a gurei noastre, așa sufletul s'ar stinge la un singur act al voei lui D-zeu. Decī nemurirea sufletului nostru este o liberă consecință a voei libere a lui D-zeu, carele l-a făcut așa, și în starea în care i-a plăcut a'l pune : stare de libertate, de merit seu de demerit, fără o sancțiune în de ajunsă aici pe pământ, stare care, în așa chip, trebuie a'si avea aiurea, ca termin final, fericirea celor bunī, și pedēpsa celor rēi.

Nu vom începe espunerea raționată a acestei chestiuni grave, dacă adecă durata fericirei bunilor și nefericirei reilo. este nemuritoare, fără a nu observa cu cei mai bunī filosofi, că această nemurire are în om un instinct, ce se arată mai cu sēmă în sufletele mari.

(1) In Corneille.

Orî-ce geniú puternic, orî-ce inimă generósă se simte la strîmt în marginile vieţii presente, şi încercă a se avênta nobil asupra viitorului.

Oraţiú îşi promite nemurirea, când dice: „Am ridicat un monument mai durabil de cât arama (1).“ Artistul móre consolat la pedestalul tabloului ce a zugrăvit; luptătorul ridică colóne şi arce de triumf spre a’şi eternisa memoria. Intr’o stare privată, părintele de familie iubeşte a testa filor sei câte ceva, care să le reamintescă memoria lui; amicul nu se crede cu totul mort, lăsând un amic în urma sa; soţia, ce espiră, se măguleşte că va supraveţui în inima soţului seú; şi strigătul fiului cătră mama sa nu este acesta: mamă, am nevoie a te iubi tot-déuna! Emoţiunile nóstre mari şi sânte sunt ca nişte luciri ce ne fac a întrevedea orizóntele radióse ale nemurirei. Acest nobil instinct este indiciul unei realităţi necontestabile, că adecă sufletul nostru este nemuritor.

Acéstă veritate este mai lesne de stabilit, avênd în vedere pre cei buni, de cât pre cei rîi.

In adevăr: ce raţiuni ar avea D-deú de a curma după un timp fericirea celor buni, făcându’i a se bucura de dênşa numai câte-va secole? Nicî una. Beatitudinea sa óre nu constă în a face pre alţii fericiţi? Apoi, spiritul omenesc nu vede nicî un motiv serios, care ar putea determina pre D-deú de a se lipsi de societatea celor drepti şi de a’i lipsi pre dênşii de prezenţa sa cea negrăită. Dar în ce priveşte prelungirea eternă a nenorocirei celor rîi, nu este tot aşa. Spiritul omenesc nu’şi póte da sémă de proporţiunea ce ar fi între o pedépsă nefinită, şi între greşelele mărginite în timp; orî mai bine, disproporţiunea unei atare pedepse cu greşelele omului, îi pare neraţionabilă, şi în numele justiţiei divine, spiritul se refusă a o admite. Tocmai pentru acéstă, spiritul omenesc nedomerindu-se, inventă ingeniósa teorie a metempsihosei şi focul purgator, care, pe de o parte, îi pare a satisface rigorile legitime ale lui D-deú ultragiat (insultat), érá pe de alta, lasă sufletului culpabil speranţa de a se ridica o-dată, după lungi munci şi o aspră espiaţiune, la înălţimele senine ale virtuţei şi ale fericirei.

Măiturisesc că acéstă doctrină admisă de Pitagora, de Platon, Virgil şi de mai multe alte faímóse inteligenţi ale anticităţii, are în favóre ei aparenţi atrăgătoare; atestez încă că, dacă D-deú n’ar fi curmat dificultatea, raţiunea omenescă ar putea, fără mare cutezanţă, a se repausa în metempsihosă (2), şi mai ales în focul purgator, ca

(1) Horaţiú, ode, cart. 3, oda 24: Exegi monumentum aere perennius.

[2] Metempsihosă este o veche doctrină încă dela Indieni, transmisă la Egipteni, de unde aú luat-o Grecii. In dílelele nóstre ea se susţine de Reynaud în Ciel et Terre, şi de Figuiet în Lendemain après la mort.

într'o doctrină de óre-care valóre. Dar Iisus Christos, ca D-đeü, pronunță aceste cuvinte înfiorátóre: „Duceți-vě dela mine, blestemaților, în focul cel vecinic, ce s'a gătit vouě dela întemeerea lumei.“ Discipulii aũ repetat cuvântul magistrului, și evangeliile aũ conservat cu acuratețã acéstã soluțiune clarã, de și înfricoșatã a problemei cei mari a destinelor nóstre.

Este óre interđis a cerceta pentru ce o așa soluțiune? Óre este oprit a căuta ce rațiuni aũ putut determina pre D-đeü de a fixa sufletelor criminale o pedepsã așa de durã și vecinicã? Nu; respectul ce datorim cuvântului divin nu merge până a ni interđice un studiũ legitim al ideilor ce el conține. Apoi imortalitatea sufletului este o chestiune lãsatã în parte la demonstrațiunea rațiunei omenești; de aceea, îndatã ce reflectãm, nu întãrđiem a descoperi rațiunile anatemei lui Iisus Christos: „mergeți blestemaților, în focul vecinic.“ Aceste rațiuni se razimã pe motivele demne de înțelepciunea cea perfectã a celui ce le-a pronunțat.

Și mai ântěiũ, justa proporțiune a unei pedepse nu se măsura cu timpul, mai mult orĩ mai puțin lung, în care s'a petrecut greșala, ci mai cu sémã cu ofensele, mai mult, orĩ mai puțin profunde, ce delictul a adus ordinului esențial al lucrurilor. Așa justiția umanã chiar pedepsește cu închisórea pe viétã, și pe aiurea cu mórte, o crimã, ce adesa n'a durat de cât un pătrar de órã. Magistratii se razimã pe principiul incontestabil cã justiția unei penalități se proporționezã cu demnitatea persónei ofensate, și a atacurilor făcute legilor. Decĩ, cine va afla terminĩ pentru a descrie demnitatea infinitã a lui D-đeü? Cine va arėta ce lovire aduce ordinului etern al lucrurilor, pécãtosul carele, liber adesa, în materii grave, calcã în picióre legea divinã? Cine va descrie mai ales, ceea ce adauge la drépta mânie divinã contra pécãtosului, idea cã D-đeü a făcut totul pentru a merita iubirea lui? Dacă problema cumplitã a eternității pedepselor revoltã cu indignare mintea omenéscã, óre crucea și sângele lui Iisus Christos, aruncate în cumpěnã, nu o vor face să încline de partea mâniei divine? Și óre nu este lesne de probat cã, dacă sufletul n'ar fi nemuritor, chiar și cel al rěilor, atunci rěul ar triumfa contra lui D-đeü, morala ar fi lipsitã de sanctiune (confirmare), și cuvântul ulterior și de învingere ar fi nu de partea sanctității infinite a creatorului, ci de partea insolentei repetate a creaturei?

Intr'adevěr, dacă supravețuirea sufletului preste corp, ar fi numai temporalã, omul pécãtuitor ar putea đice lui D-đeü: „Tu mă pedepsești, dar și eũ nu încetez de a te urĩ. Tot ce mi-ai dat, o întorc contra ta. Spiritul ce'mĩ aratã cã tu ești stěpânul totului, face să'mĩ crescã plăcerea mândrã, ce simt, când blasfemez gloria ta. Imaginațiu-

nea mea chiar și în somn nu visază alta de cât comploturi contra ta. Memoria îmi rechemă crimele, și acest suvenir mă face a tresări de veselie, că m'am luptat cumplit contra autorității tale. Inima mea iubește tot ce ți displăce. Justiția ta neputincioasă va espira în curând, căci sufletul meu nu este nemuritor. Nimicia este partea mea, acolo alerg, te insult și apoi mor!" Étă ce omul pervers ar putea dice lui D-deu. Dar D-deu n'ar putea suferi ca o creatură depravată să triumfe contra lui. Insăși această justiție, ce voește ca sufletul să supravieze corpului, cere încă ca să i supravieze într'un mod nemuritor. De nu, pe lângă că D-deu ar fi învins de cătră cel rău, dar și morala la rândul seü n'ar mai avea vre-o sancțiune (confirmare), și cei răi ar putea, fără frică de pedepsă, a se deda la multiplile capriții ale depravațiunei lor crescătore, formând ast-feliu un progres al răului.

Când cine-va móre, totul móre, ar dice impiosul; prin urmare, onórea familielor este o pradă pentru pasiunile mele sêlbaticе: voesc a mă desfăta; nu'mi pasă nici de lacrimile inocenței, nici de venerarea perilor albi, nici de suferințele unei inimă de mamă. Când cine-va móre, totul móre; această vieță este singura, ce eü trebuie să posed și de care se cuvine în tot chipul să mă bucur: îi voiü sugе dar plăcerile până la măduvă; și D-deu, dacă este unde-va, dică ce va voi; când cine-va móre, totul móre. Fără îndoire, mi se spune că am să fiü pedepsit, cât-va timp, în o altă lume, dar, fiind-că sufletul nu este nemuritor, când o-dată voiü fi mort, totul va fi mort. Prin urmare, sum Neron și mama mea mă supără: ei bine, mă voiü desbăra de dênsa. Sum nihilist și Alexandru II-lea îmi contrariază plannurile: o bombă și totul se va fini; când cine-va móre, totul móre! Sum Atila și gloria Romei mă neliniștește, voiü arunca dar asupra Capitolului o hordă de barbari! Monumentele Parisului îmi întunecă superba mea egalitate de comunard: voiü recurge la petroliul incendiar, le voiü da foc, și lumea se va înspăimênta; ce'mi pasă de ce va dice? Când cine-va móre, totul móre!

Dar nu; când cine-va móre totul nu móre; ba încă chiar din această vieță încep chinurile. Neron va aüdi, încă viü, fioróse trompete resunând la urechele lui, ale paricidului; Cain va alerga în deșert prin câmpiele Asiei pentru a'si liniști remorsurile sale de fratucid. In fine spre a mă esprima cu scriptura: „Omul cel rău în tóte dîlele este în dureri de facere; țipete de spaimă în urechile lui și când este liniște; nu crede că s'ar putea întorce din întuneric la lumină, privind împregiur preste tot locul. Sabiele când s'ar clăti, cercă până ce vede de nu s'aü gătit asupra lui. Miseria și strîmtorarea îl înspăimêntă (1).“ Toți criminalii vor încerca a scăpa de fulgerile divine, care rêsună teri-

[1] Iob, c. XV, v. 20 — 24.

bil în conștiința lor, dar acest tunet nu va tăcea nici-o-dată. Dacă ar fi cert că sufletul nu este nemuritor, și că D-deu va fi învins într-o zi de cel rău, curagiul meu ar trebui a scóte din peptu'mi un strigát de revoltă. Nu la virtute, nu la rėbdare și la îndurare ar trebui să vė îndemn, ca unele ce n'ar avea nici un sens, ci ași lăsa loc larg la tot felul de impietăți, crime și desfrnări.

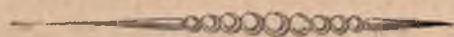
Dar bunul simț se spăimēntă și dă îndērēt în fața unei teorii așa de sinistre, și învins fiind de forța lucrurilor, recunóște că sufletul celor bunī ca și acelor rėi, este nemuritoriū. Apoi creștinismul consideră nemurirea ca o dogmă principală a sa. Cu acéstă crednță s'aū martirisat toți sântiī, și s'aū stabilit societățile actuale creștine. Acum niște materialisti și ateī estravaganți se încercă a convinge popóarele că sufletul este numai o activitate a corpului și că în realitate nu supravetuește nimic după mórte. Unul însē dintre capiī ateilor, ce a guvernat un stat, din carele se ștersese definitiv creștinismul, și se instalasă ateismul, ca un dictator suprem și puternic, din libera sa voință a proclamat: „că recunóște existența unei ființi supreme și crede în imortalitatea sufletului!“ (Maximilien Robespierre).

Prin urmare, din cele mai sus espuse conchidem, că sufletul este nemuritor, pentru esența sa diferită de corp; pentru că D-deu este înțelept, just și bun; pentru că rėul trebuie a fi învins, și morala a avea o sancțiune eficace, și pentru că dragostea unui D-deu pe cruce nu póte fi desprețuită fără pedépsă. Se cuvine dar a ne cugeta mai serios la acest suflet, și la D-deu, pentru carele este el făcut. Miile ocupațiunī ale vieței ne încungiură și ne atrag în tóte părțile, în cât câte-o-dată ne uităm pre noi însine; dar nu se cuvine a uita frumoasa idee a unui poet:

„Viéța este o luptă, a căreea premiū este în ceruri!“ (Casimir Delavigne).

Traducere în mare parte dupre o conferență a ab. Fremont cătră lucrători soburgului Saint-Antoine. Paris.

G. Erbicenu.

DUMNEZEU ⁽¹⁾

Doveđile despre existența unei ființi mai înalte sunt nenumărate; căci, fie-care ființă particulară 'l probéză în óre-care chip. Alegând însă pe cele mai principale, se pot reduce la numărul de șapte.

I Dovada trasă din sensul comun.

„Simțesc că este un Dumneđeu, ȑice Bruyére, și nu simțesc „că el n'ar fi; acésta mă-ajunge, tóte raționările lumei 'mă „sunt nefolositóre; eú conchid că Dumneđeu există. Acéstă „concluzie este în natura mea; principii despre dēnsa le-am „primit încă din copilărie, de atuncea eú le-am păstrat fórte „firește într'o vrístă mai înaintată și nu mă pot îndoi de „dēnsele; dar sunt spirite care calcă în picióre aceste prin- „cipii, și acésta nu dovedește alta, de cât că sunt și monstri.

Ceea ce dă putere acestei reflexiuni a lui Bruyére este, că aceea ce ȑice el, se póte ȑice de omenire în genere. Ateismul este contrar impresiunilor directe, ne'nlăturabile și de tóte ȑilele; este contrar strigătului universal și neschimbat al întregēi naturi. Mărturiea naturei, când este universală, numai de cât este adevărată. Trebuie dar să recunóstem că sunt *Dei*, ȑice Ciceron (De la nat. des Dieux. l. 1, c. 17). Pentru a confunda pe cel ce ȑice că nu este D-ȑeu, nu trebuie de cât a-í ȑice: *Chiar neputința în care te afli de a dovedi că nu este D-ȑeu, dovedește existența sa.*

Omenirea întrégă are idee despre D-ȑeu; dovedește tu că D-ȑeu nu este. Acest adevăr se întemeiază pe sensul comun; restórnă -l, dacă poți. Noi suntem gata să te ascultăm și să ne supunem forței argumentelor tale. Te-aí treȑit prea târȑiú; tot némul

¹⁾ Dupre Auguste Nicolas.

ominesc se ridică în contra ta; natura chiar se revoltă; universul întreg reclamă; dar nu face nimica, pentru onórea filosofiei noastre te ascultăm; vorbește!

La aceste întrebări, care sunt perfect în regulile controversei, fiți siguri că preinșii ateii nu vor putea să răspundă nimica; și tăcerea lor va fi cea mai puternică dovadă despre existența lui D-zeu. Acésta dovadă a sensului comun este de ajuns; toate cele-lalte ar fi de prisos.

Cu toate acestea este bine să le ascultăm spre edificarea și întărirea noastră.

II *Dovada trasă din necesitatea unei cause primare.*

Universul există, trebuie să existe dar și un autoriu al universului. Eū nu iaū aice de cât faptul existenței universului, și dic împreună cu sensul comun, *că nu este efect fără de causă.*

Acest principiu nu póte să fie atacat de-adreptul, nimene nu va îndrāsni să dică că universul s'a făcut singur; acésta ar fi o absurditate; dar unii filosofi aū dis că universul aū fost tot-déuna; că dacă în fie-care di se nasc ómeni în locul celor ce mor, asemenea plante, animale ș. a., n'avem temeiū să dicem că când-va aū fost altminterea, nici că acésta stare de lucruri ar putea să se schimbe vre-odinióra; că într'un cuvânt lumea este vecinică.

Acésta însă nu vra să dică a deslega greutatea, ci a o încurca mai mult.

Acei ce se țin de acest sistem nu se întemeiază de cât pe faburile Indienilor și a Kinezilor. Dar știința geologică a răsturnat totul. În timpul nostru, adevărul care circulă pretutindene este că lumea în organizarea sa actuală n'a existat, de cât de șese sau șapte mii de ani.

„Ce e sigur, dice Ciuvier, este că viața n'a existat tot-déuna pe pământ; și dacă vom observa bine, nu este greu a cunoște de când a început ea a depune productele sale“.

„Nimica nu este vecinic pe pământ, dice Nereū-Bubeū (Manual de geologie), și toate, atât cele din măruntaele pământului, cât și cele de pe suprafața lui atestă un început și arată un sfârșit“.

Cu un cuvânt, între învățații de astăzi nu este de cât o singură voce asupra acestui punct.

Eată dar sistemul eternității globului surpat cu totul. Omenii și animalele sunt așa dar próspeți pe pământ, și acés-

ta ajunge pentru a dovedi necesitatea unei cauze primare a existenței lor, în afară de natură; fiind-că în natură noi nu aflăm nici o cauză capabilă de a produce un asemenea efect, și că nu s'a audiat vre-o dată ca să se fi produs alt-feliu ómenii, de cât pe calea ordinară.

Și apoi, în cele din urmă, lăsând la o parte această nouă lumină, ce ni s'a adus prin științele fizice, cum să nu se pótă vedea prin cele mai simple noțiuni ale metafisicei, că sistema, care esclude pe Dumnezeu prin pretinsa eternitate a lumii, este neadmisibilă?

Ce face pe autorii acestui sistem să nege pe Dumnezeu? Negreșit pentru că rațiunea lor nu pótă să-l înțeleagă. Și ce este mai cu sémă neinteligibil în Dumnezeu, dacă nu această eternitate nestrăbătută, acest cerc de ființare, care este cauză și finit al lui însuși, pe care spiritul nostru, (bicinuit cum este de a vedea un început în tóte lucrurile, nu-l pótă cuprinde orî cât de mult s'ar sili.

Dar, strămutând această eternitate de la Dumnezeu la lumea materială, immensitatea nu se micșurază; ci numai ni se dă un *Dumnezeu-materie*, în locul unui *Dumnezeu-spirit*. Și această 'i confundă prin chiar propriul lor raționament; căci voind să scape de *necuprinsibil*, ei cad în *imperceptibil* (1). Și cum în adevăr, se pótă pricepe o materie dotată cu suprema prerogativă a ființei,—a ființării prin sine,—și spiritul să fie lipsit de această prerogativă? Eū dic *spiritul*, pentru că noi am recunoscut deja spiritul, cel puțin în om? Cum se pótă admite că această gândire a omului, care domină și cuprinde universul, care se cunoște și-l cunoște, care are idee de eternitate și de infinit, care este simplu — fără părți, să aibă un început, să nu pórte în sine-însuși rațiunea existenței sale; și că acest univers material, nesimțitoriū, inert, supus la descompunere, să fie Etern?! Ași pricepe un spirit mare dotat cu această prerogativă, și spiritul meu nu esită a'l admite; dar spiritul meu dispută materiei o eternitate, de care ea în sine-însași este privată. Eū ved în acest sistem o răsturnare, o contradicere, o imposibilitate.

Să urmărim mai departe sistemul eternității lumii :

1) *A percepe* sau a pricepe un lucru însemnă a avea idee de existența lui; a-l înțelege, va să dică a cunoște și modul existenței lui. Noi pricepem un lucru, avem idee de el, când spiritul nostru pótă să-l presupună esistând. Spre a-l înțelege, trebuie să-l cunoștem în fond și să'i apreciem diferitele raporturi; să știm pentru ce este așa cum este. Pentru a pricepe ajunge să nu întimpinăm o repunță, o contradicere. Așa, eū nu pricep un triunghiū cu patru laturi; pricep însă că pot fi ómeni în lună

Universul, se ȃice, este vecinic, el nu-ș̃i trage existența sa de aiurea, de cȃt de la sine, el pȃrtȃ chiar cu sine cauza existenței sale.

Dar noi avemũ un mijlocũ infailibil de a combate acȃstȃ suposiție.

Ființa carea pȃrtȃ în sine cauza existenței sale trebuie sȃ fie nemutabilȃ. Nemutabilitatea este pȃtra de cercare a independenței și a eternitȃței unei ființi.

Eũ simțesc tare bine cȃ n'am în mine *causa* existenței mele; cȃci de aș̃i avea-o, ființarea mea ar fi pentru tot-dȃuna *causată*, adecȃ vecinicȃ; atuncea în mine n'ar fi nici succesie, nici schimbare. Tȃtȃ schimbarea nefind de cȃt o adȃogare sau micșurare a ființei, nu se pȃte pricepe pentru ce sȃ se schimbe și sȃ se micșureze o ființȃ care pȃrtȃ în sine cauza existenței sale. Pe lȃngȃ acȃsta, nemutabilitatea existenței trebuie sȃ tragȃ dupȃ sine nemutabilitatea moduluĩ de a exista; și aș̃a tȃtȃ modificarea n'ar dovedi de cȃt contradicȃri într'o ființȃ.

Sȃ aplicȃm acȃstȃ regulȃ la univers. Universul nu este altȃ decȃt reunirea în gȃnd a tot ce noi vedem. Aceea ce este real în univers sunt aș̃a dar diferitele lucruri ce noi vedem. Personificarea lor sub nume de *univers* nu este de cȃt o abstracție.

Dar care este lucrul acela, din tȃte cȃte vedem, a cȃruĩ existențȃ sȃ fie necesarȃ și nemutabilȃ? Care este lucrul acela care sȃ nu se schimbe neĩncetat, sau care sȃ nu fie pe calea schimbȃrilor? Și universul întreg, ce este altȃ de cȃt o adunare de lucruri efemere; ce este altȃ de cȃt un *mergo-vin* perpetuũ de existențȃ, neĩncetat ĩmprumutȃtȃ și necontentit ĩnapoiatȃ, fȃrȃ independențȃ și fȃrȃ repaos.

Universul nu pȃrtȃ dar cauza sa în sine; aș̃a dar afarȃ de el trebuie a cȃuta acȃstȃ *causȃ primarȃ și creatrice*, acȃstȃ *ființȃ supremȃ*, în carea reșede plenitudinea, nemutabilitatea, independențȃ, eternitatea, — Dumneȃeũ.

III *Dovada trasȃ din existențȃ mișcȃrei.*

Noi vom ajunge și mai rȃpede la acelaș̃i rezultat, cȃnd vom privi un fenomen particularũ care se petrece în universul acest material, și carele singur de sine ne conduce la un princip primar,—la *ĩntȃiul mișcȃtor* inteligent: acesta este fenomenul *mișcȃrei*.

Nimicȃ nu este *mișcare proprie* în materie, și cu tȃte aceste totul se mișcȃ în univers. Cine este dar cel ce a pus a-

céstă mişcare? Fiind-că ea nu vine de la materie, din carea se compune tot universul, trebuie fără îndoélă să vie de la un princip nematerial. Tótă mişcarea vădeşte un *mişcator*, care nu póte fi de cât o voinţă.

Să ne esplicăm şi mai lămurit.

Materia este inertă; acésta este o aksiomă a ştiinţelor fizice. Mişcarea nu-î vine de cât prin comunicare; şi dovada cea mai mare despre inertia materiei este că, o dată ce se află pusă în mişcare, ea merge necontenit tot într'un chip, fără a se abate, numai dacă nu este oprită sau respinsă de o pedică óre-care. Dacă ea singură ş'ar da mişcarea, atuncea fără îndoélă că ar putea să o şi opréscă, să o modereze, sau chiar să o înlătore; dar nu așa: ea este şerbă *mişcatoriului*, carele o împinge sau o opreşte; şi inertia sa se arată óre-cum şi mai mult când se mişcă, de cât când este în repaos. Căci, fiind lipsită de propria ei mişcare, cât de órbă şi inertă trebuie să fie ea, pentru ca să esecute mişcări atât de întinse şi atât de complicate în univers, cu atâta punctualitate!

Este dar un *princip* afară de materie, o voinţă afară de univers, carea 'i imprimă şi 'i măsura aceste mişcări; duple cum şi în mica mea sferă eú sînt acela carele dau mişcare trupului meu şi obiectelor ce-lú încungiură; şi acéstă idee ce am despre propria mea voinţă mă face să gândesc la fiinţarea unei voinţi mai înalte, carea mişcă universul.

Fără îndoélă, că diferitele părţi ale universului se mişcă prin influenţa relativă ce aú unele asupra altora; dar principul acestei mişcări nu mai este în ele, duple cum nu este nici în diferitele roţi ale unei maşini întórsă de mâna omului.

Autoriul frumóseí descoperiri a legilor atracţiei, marele Nevton, se pázia fórte de a pretinde să esplice atracţia prin proprietăţi materiale; el s'a mărginit a posa numai faptul puterei atractive; ba încă dicea numai atâta: că lucrurile se petrec, ca cum ar esista o atracţie; fiind-că natura în ochii seí nu funcţiona de cât prin similitudă şi atárnare, ca şi un automat care jócă acţiunea şi viéta; şi că el nu recunoştea o adevărată putere de cât pe aceea înaintea căria se închina când o numea.

În acest chipú tóte cauzele *naturale* ale mişcării, atracţia, afinitatea, electricitatea, aú rămas pentru ştiinţă ca nişte misterii, care n'ar putea să se lămuréscă de cât

dând loc altor misterii mai profunde; fiind-că la urma urmei, vorbind adevărul, faptele mișcării sunt *materialmente* ne-esplicabile, și că tot-déuna trebuie să revenim la cuvântul lui Rivarol (1): *D-deu esplică lumea, și lumea-lă dovedește. Ateul însă negă pre Dumneđeū, în prezența sa.*

Laibniț face o reflexie fôrte dréptă, carea confirmă pe cea a lui Bacon: că *învătătura pe jumătate depărtéză de religie, și că învătătura deplină duce la credință.*

IV *Dovada trasă din armonia universului.*

Dar étă ce este și mai lovitor încă: universul nu este numai în mișcare, dar este într'o mișcare regulată, ordonată, armoniósă; și încă ce ordine, și ce armonie! El nu este dar numai rezultatul unei voinți, dar și a unei voinți inteligente, înțelepte, și providențială; și fiind că materia nici atâta nu este înzestrată cu inteligență și înțelepciune, precum nu este înzestrată cu simpla mișcare, urméză să încheem că ea trebuie să aibă perfectiile pe care le exprimă, de la vre-o ființă nematerială, mai ales că aceste perfectii sunt nemateriale. Trebuie dar să venim la definiția catehi-mului: *D-zeū este un spirit infinit, carele a creat ceriul și pământul și carele este suveranul Domn al tuturor lucrurilor.* Și cum ar putea cine-va să nege acest spirit infinit, fără a se nega pe sine însuși? Cum, fără a nega propria sa inteligență, să nege inteligența carea se exprimă în aranjarea universului?

Acéstă dovadă nu cere multă filosofie; ajunge o băgare de sémă cât de simplă, pentru a cunoște pe spiritul infinit în toate lucrurile ce ne cad sub ochi.

Toate lucrurile ce vedem sunt o espresiune a inteligenței, a ordinei, a puterei, a înțelepciunii, a frumuseței și a bunătăței ce infinite, a lui Dumneđeū.

Materia nu se reposéză un singur minut fără a lua espresia unor calități nemateriale; ea nu variază modificățiile sale, de cât pentru a-și varia și espresiunea; ea este ca o sublimă ieroglif: tot-déuna în mișcare, tot-déuna în poziție de a ne transmite cunoștința *autorului* seū.

„Dacă un césornic, dice Volter, denunță un césornicar, dacă un palat anunță un architect, cum în fine universul să nu arăte pe inteligența cea mai înaltă? Care plantă, care animal, care element, care stea nu pórtă în sine pe-

1) Scriitor franceză din sec al 18., fu membru Academiī de Berlin.

cetea aceluia, pe care Platon 'l numea vecinicul geometru? Mi se pare că corpul celui mai mic animal, dovedește un plan profund. Privește la o mică insectă: ea nu este numai o mașină, minunat organizată; ea nu este numai născută, dar și trăește, printr'o artă, pe carea noi nu o putem nici imita, nici înțelege; și încă vieța sa are un raport nemijlocit cu tótă natura, cu tóte elementele, cu tóte stelele, a cărora lumină este simțită de dēnsa. Dacă aici nu este o nemărginită unitate de plan, care arată pe un fabricator inteligent, nemărginit și unic, să ni se dovedescă contrariul. Dar acēsta nu se va putea face nici odinióră.“

„A organiza într'o materie fără de formă tóte minunile unui corp viețuitorii, dice un învățat naturalist, a așeđa musculii, nervii, mațele, organele sensurilor, cu o înțelepciune profundă, cu o prevedere admirabilă; a da acestui corp neînsuflețit vieța, mișcare, *instinct*, étă mărturia cea mai puternică despre un D-deű: Trebuie ca planul să precedeze lucrului, *se cere o mare inteligența pentru a crea instinctul*. Verey, Dict. de Ist. Naturală).

Intr'o adunare ce s'a făcut în casa unui baron, după un prânz tórtē îmbelșugat de ateism, Didero propuse a se numi un *advocat al lui D-deű*, și se alesă spre acēsta abatele Galiani, carele vorbi ast-feliű:

„Intr'o di, la Neapole, un om luă, de față cu noi, șese osișóre cubice într'o cutiuța și se apucă rēmășag că osișórele vor eși tóte cu același număr pe față, și anume cu numărul șese. Deschidēnd odată, s'a aflat așa. Eű am diș: acēstă șansă este posibilă. El deschise a doa óră, a treia, a patra și a cincea óră cutiuța, și osișórele tot pe față cu același număr. Am strigat atuncea: ce dracu! *Osișórele sunt preparate*, și așa era în adevěr.

„Filosofilor, când eű privesc ordinea cea tot-déuna renăscēndă a naturei, legile sale nestrămutate, revoluțiile cele tot-déuna statornice într'o nesfírșită varietate; când vėd, diș, tóte aceste, nu mē pot opri de a striga: *Natura este preparată!*“

Platon dicea unuia din convorbitorii sei: „Tu judeci că eű am un suflet în mine inteligent, pentru că veđi ordine în cuvintele și în faptele mele; tot așa când veđi ordinea acestei lumii, judecă că este un suflet întru tot inteligent care a făcut și a regulat tóte acestea.“

Cea mai mică orânduélă în sfera faptelor ominești, descopere inteligența ce i-a precedat; aranjamentele nóstre cele

mai perfecte, toate artele noastre, industria noastră, cu un cuvânt tot aceea ce înalță mai mult inteligența noastră, nu sunt cu toate aceste de cât o imitare a naturei, nu sunt de cât copiere a producțiunilor și legilor sale ne strămutate.

Apoi inteligența ce se acordă acestor copii gróse, să o refuzăm óre acelor înalte și Dumnezești modeluri? Și ce ȃic eũ! Numai cunoșterea acestor modeluri, numai pătrunderea în ele, este o mângâere și o glorie pentru cele mai înalte inteligenți. Numai dupre acéstă cunoștere măsurăm noi geniul lui Nevton saũ a unui Chiuvier; și cum s'ar putea dar ca obiectul acestui studiũ să fie făcut fără inteligență?

Dacă n'ar esista o rațiune suverană, creatóre și ordinatoré a universului, ar trebui să ȃicem că nu 'i nimic care să fie mai pre sus de om. Căci, în adevěr, cine ar putea să fie mai bun în univers, de cât omul; fiind că numai el se bucură de rațiunea, cu care nu se póte compara nimica, și că el are acel avantajũ preste natură de a o cunoște, chiar atuncea, când ea singură nu se cunoște? Dar, pe de altă parte, ce nebunie de a ȃice că nu 'i nimica superior omului, atuncea când vedem că totul din lume vădește slăbiciunea și nepuțința sa, când vedem că perfecția lucrurilor naturei este într'o disproporție de spăriat cu tot ce póte îndrăsni el..? Trebuie dar să recunoștem că preste minunile naturei și preste rațiunea omului, care le admiră, preste spectator și spectacul, esistă un spirit suveran, carele le-a creat pe unul pentru altul și pe toate pentru sine; și că univeusul nu este superior omului, de cât pentru că presintă rațiunei sale icóna unei rațiuni mai înalte și infinite, care o confundă.

„Conveniți, ȃice Diderot, că ar fi o nebunie să refuzăm „semenilor noștri facultatea cugetărei. Negreșit; dar ce urméză de aice? Urméză că dacă universul, și ce ȃic universul? dacă aripa unui flutur 'mĩ oferă niște trasuri de miĩ de „orĩ mai distincte a unei inteligenți, pre cât tu n'ai indiciĩ că „semenile teũ are facultatea cugetărei, este de miĩ de orĩ „mai mare nebunie a nega că esistă un Dumneȃeũ, de-cât „a nega că semenile teũ gândește. Dar, dacă lucrul este așa, „eũ fac apel la luminile tale, la conșciința ta. Observat-ai „vre-o dată în raționarea, faptele și conduita vre-unui om, „mai multă inteligență, ordine, istețime, consequență, ca în „mecanismul insectelor? Óre nu tot așa de clar este impri- „mată divinitatea în ochiul unui țintariũ, pre-cât facultatea „cugetărei în scrierile lui Nevton? Ce óre, lumea formată să

„probeze, mai puțin o inteligență, de cât lumea esplicată? Ce „asertiune! Și gândiți încă că eū nu vę obiectez de cât „aripa unui flutur, când ași putea să vę turtesc sub greutatea „universului (Diderot citat de editorul *Rasonului Chreștinișmului*).“

Și cine, în adevęr, lăsat în prezența naturei, singur cu ea, cu bolta ceriului și cu maiestósa învęrtire a lumelor pe de-supra capului seū;—cine, cu o simplă flóre de s'ar afla, n'ar surprinde cum-va mâna *Autoriului* asupra operei sale, n'ar simți afinitatea inteligenței omului (admirând acéstă minune) cu inteligența divină, care a format-o, și nu s'ar întelni în natură cu Dumneđeū—însuși, ca cu isvorul inteligenței și a cugetărei, ca cu fântána înțelepciunei și a frumuseței?!

„*Am vęđut pe Dumneđeū, ca și Moisi, trecęnd și de'ndęrat, strigă Linei, l-am vęđut și am ręmas încremenit, cuprins de admirare și de spařmă! Am știut să descoperũ câte-va urme a pașilor seī în operile creațiunei; și în aceste opere, până și în cele mai mici, până și în acele care se par o nimicã, ce forță, câtã înțelepciune, ce dea perfectiune neesplicabilã, nu întelnim noi!?*“

V *Dovada trasã din existența spiritelor*

Dacã D-đeū se face simțit în ordinea fizică, nu mai puțin se arată el în ordinea metafizică și moralã. Inchiđęnd ochii despre tóte din univers, și concentrând tótã atenția numai în lãuntrul meū și anume asupra părței celei mai intime a ființei mele, eū mă gãsesc *spirit*, adecã substanță nematerialã, înzestrată cu spontanietate, sensibilitate, inteligență, conșciință și cu o simplitate de existență, care se rezumã în acest *Eū* nedespãrțit. Imi este ușor aseminea de a cunoște că acest *Eū* n'a esistat tot-déuna, că eū nu 'mı am dat ființa singur, că de a-mı păstra-o nu atárnã de la mine; că într'un cuvęnt, eū nu port în sine-mı *causa* existenței mele; și că acéstã *causã*, un ceva de care eū atęrnũ, esistã unde-va afarã de mine. Este cu neputință până aici a contradice acest raționament. Trebuie dar să existe o ființă, carea să fi creat sufletul meū și care-lũ conservã.

Acum, cine este acéstã ființă? Eū încă nu știũ nimica. Dar daca nu știũ ce este El, eū știũ pozitivamente ce nu este. Eū știũ cu siguranță că el nu este acea materie universalã, în carea este confundat și trupul meū.

Acésta materie a putut să serve la facerea corpului meŭ, fiind-că amândouă sunt de aceeași natură; dar ea n'a putut intra întru nimica în crearea spiritului meŭ, a cărui substanță esclude pe a sa. Nu se pôte nici într'un chip ca ceea ce este compus să facă ceva care să fie simplu, ceea ce este *inert* să facă ceva cu spontanietate, ceea ce nu se simte și nu se cunoște pe sine să fi născut o ființă care nu viețuește de cât pentru că se simte, se cunoște și se distinge de toate celelalte lucruri. Ar trebui ca materia să aibă nu numai inteligență, dar să aibă ceva mai mult de cât inteligența cea mai înaltă ominéscă, spre a fi putut scóte pe acésta din sinul ei; dar ea n'are nici pentru sine măcar cât de puțină inteligență.

Isvorul original al spiritului meŭ nu pôte fi dar acésta materie universală.

Acest isvor trebuie să fie așa dar nematerial, sau spiritual ca și mine. Se cere de necese ca acel óre-cine care m'a făcut suflet, spirit, să fie cel puțin așa, precum m'a făcut pe mine, — suflet, spirit. Dacă, dupre cum am vădut, a trebuit inteligență pentru a da materiei mișcare și armonie, dacă s'a cerut o inteligență să crează instinctul, apoi trebuie cu atâta mai vêrtos inteligență pentru a da inteligență cui-va. Acésta este prea viderat. „Spiritul ominesc, așa precum „este, dice Ciceron, ne face să ne suim la óre-care inteligență superióră, carea să fie divină; și de unde pôte „veni în om înțelegerea cu carea este înzestrat? Viderat „că noi datorim părțile solide ale trupului nostru la un „puțin pământ, apă, foc și aer; noi datorim acestora chiar „și căldura și umezela, care sunt răspândite în corp, și „chiar suflarea carea ni animéază: dar ceea ce este cu mult „mai presus de toate aceste, rațiunea adecă, de unde am luat-o noi? Trebuie neapărat ca o ființă óre-care, să aibă ea însăși toate calitățile ce-mi sunt comunicate și care să fie ca tipul al rasei mele spirituale. Dar fiind-că acest spirit trebuie să fie vecinic prin sine însuși, urméază că există un creator nematerial, pe care-l numim D-đeu. Într'un cuvânt, dacă se pôte dice, *Eŭ cuget, așa dar sînt*; tot așa se pôte dice *eŭ sînt, așa dar D-đeu este*.

VI *Dovada trasă din noțiunea infinitului*

Până aicea noi am ajuns la ideea despre D-đeu prin resonament; acum acésta idee are să ni se presinte sin-

gură de sine, și noi n'avem de cât să o înhățăm ⁽¹⁾ prin simpla vedere.

Ideea de Dumnezeū este inseparabilă spiritului mi-nesc, este chiar elementul în care se mișcă inteligențele noastre; este *architipul* ⁽²⁾ pe care se formază ideile noastre; până la așa grad în cât ceice-lă negă nu pótū găsi argumente de obiectat în contra existenței sale, de cât în prenoțiunī, care o presupunū necesarminte. Acéstă dovadă cere mare luare aminte, fiind-că este curat metafisică; vreū însă să v'o presint într'un chip ușor de cuprins.

Să ștergem de o cam dată cuvântul *Dumnezeū*, care ne spuind nimica prin sine însuși, și fiind în totul de convențiune a devenit, prin deprindere, ca un voal sub carele se ascunde însași ființa pe carea elū o exprimă. În locul cuvântului să chemăm ideea.

Nu este adevărat că noi toți avem idee despre ceva *infinīt*? Acéstă este fără îndoelă; căci noi avemū cuvântul, și cuvântul de necese presupune idea. Nu dic încă că idea presupune realitatea, ci mă mărginesc a constata faptul existenței acestei idei. Noi avem idea despre *infinīt* în tóte condițiile ființei: *infinītul* în durată, *infinītul* în spațiu, *infinītul* în putere, *infinītul* în tot felul de perfecții. În tóte dīlele noi ne servim cu cuvintele *neprefect*, *neregulat*, *nedrept*, *necurat*, *neputernic*, ș. a., ceea ce presupune că ideile ce avem noi despre lucruri pornesc din idea primară despre ceva *absolut* în perfecție, în ordine, în dreptate, în sântenie, în puternicie; de la o ființă carea nu se măsură, și duple carea tóte se măsură, carea *Este* de sine, mai pre sus de tóte, necesară, nemărginită, *infinītă* într'un cuvânt. Cuvintele *relativ* și *finit*, cu care ne servim peste tot césul, presupun de necese *absolutul* și *infinītul*. Dacă totul ar fi relativ și finit, nici n'ar mai exista aceste cuvinte. Finitul nu se cunoște de cât atribuindu-i niște marginī, care nu este alt ceva de cât o negație a unei întinderī mai mari. Finitul nu este de cât lipsa *infinītului*; duple cum minciuna nu este de cât lipsa adevărului. Dar cineva n'ar putea să-și represinte lipsa *infinītului*, fără a avea idee despre *infinīt*.

Acum acéstă idee are ea o realitate *obiectivă*, sau póte că nu este de cât o himeră? Esistă în adevăr o ființă, carea să fie *infinītă* în tóte?

Ar fi de ajuns să răspund, că este absurd a presupune

1) Să o apucăm repede.

2) Calupul sau calapodul, dacă ni este permis a vorbi prin comparațiune.

că noi măsurăm prin o himeră toate realitățile, adică toate calitățile relative ce dăm lucrurilor. Dacă perfecția suverană este o himeră, toate ideile ce avem noi despre diferitele grade de perfecțiune a lucrurilor sunt himerice.

Dar vreți să dați demonstrației mele o consistență matematică : étă-o.

Neantul nu este vizibil. *Acolo* unde nu-î nimică, nu se vede nimică.

Dar când avem idee de ceva, urmăză din două una : sau că această idee ni-a venit dela impresiunea ce *chiar obiectul* a făcut cândva asupra spiritului nostru, și atunci ea este adevărată ; sau că ne facem această idee dupre un alt obiect ce poate să ni-o împrumute, și atunci acesta nu-î decât o imitare, o idee împrumutată și falsă. Conchid dar că dacă există o idee pe carea nici un obiect altul nu ni o ar fi putut împrumuta, trebuie neapărat ca această idee să ne vie de-a-dreptul și nemijlocit dela propriul său obiect, și că acest obiect există și este adevărat.

Dar eu ȳic că ast-feliu este ideea infinitului.

Nu-î decât infinitul care se poate reprezenta prin sine însuși ; dacă n'ar exista, noi nu 'î am avea reprezentarea în spiritul nostru. Dacă n'ași avea la dispoziția mea de cât finitul, cum ași trage din el ideea infinitului ? Acesta matematiceste este cu neputință ; căci nu se poate vedea mai multul în puțin, nu se pot vedea o sută de realități, acolo unde nu sunt de cât patru-ȳeci ; căci s'ar vedea în plus șese-ȳeci ce nu sunt, și nimica nu este nici vizibilă, nici înțelesibilă.

Poate că ar ȳice cine-va, că adăogând finitul către finit să poate ajunge la ideea despre infinit. Poftim, adună cât vei vrea, că la sumă nu vei avea nici o dată de cât ceea ce ai pus la adunare. Și fiind că n'ai pus de cât finit, nu vei afla de cât érašii finit. Diferența infinitului de finit nu este o așa dar diferență de întindere, ci de natură. Intinderea unui obiect finit, cât de mare de ar fi, îndată ce are margini, nu este către infinit mai mare, de cât cel mai mic punct.

Poate vei ȳice, șterge hotarele finitului și vei avea infinitul. Dar atuncea vei ajunge nu la infinit, ci la nimica. Căci ce vra să ȳică a suprima hotarele finitului, de cât a suprima ideea despre însuși finitul.

Așa dar, de unde ni-a venit nouă ideea *infinitului* ? Acesta nu se poate spune. Infinitul dar în toate nu poate să aibă de născătoriu pe finit. Nimică nu este care să-lă cuprindă, sau să-lă represinte. El este singur arhitipul său.

Aşa dar, dacă-lă vedem în idee, trebuie să fie și în realitate, căci neantul nefind vizibil nici inteligibil, ceea ce se vede nemijlocit și fără arhitip, trebuie neapărat să existe numai prin sine însuși; *El este cel ce este.*

VII. *Dovada trasă din existența adevărurilor necesare.*

Acéstă mai de pe urmă dovadă se lăgă cu cea precedentă așa că s'ar putea privi ca derivată din aceea. Prin ea însă vederea lui Dumnezeu o să devină și mai simțită spiritului nostru.

Sunt adevăruri care n'aŭ dosit dela începutul lumei și care de sigur nu vor dosi nici-odinióră. Vréŭ să vorbesc de acele prime principii, de acele legi eterne ale rațiunei și conștiinței, care conduc lumea spiritelor, atât în ordinea intelectuală, precum și în ordinea morală.

În ordinea intelectuală, spre exemplu, de felul acesta avem, toate primele principii geometrice, ca cea a naturei și a proprietăților unui triunghiŭ, a unui patrat sau a unui cerc, sau proporțiunile acestor figuri. Ele aŭ fost și vor fi tot-de-una. Nu'si póte închipui nimine să fi fost vre-un timp când *de două oră două fac patru* să nu fie un adevăr. A spune că óminii s'aŭ învoit asupra acestei regule ar fi o absurditate; căci viderat este că ea nu depinde de dênșii; din contra ei depind de ea. Ei aŭ găsit-o făcută gata, și chiar de ar dispărea óminii, ea ar supra-vețai; așa putem dice și de altele.

Aceste adevăruri preesistinde și necesare se găsesc în fruntea tuturor carierelor spiritului uman; după ele esaminăm noi judecățile nóstre, după ele distingem adevărul de fals pretutindene și în tot timpul.

Tot ast-feliŭ se petrece lucrul și în ordinea morală.

Toate lucrările și chiar gândirile nóstre nu sunt indiferent bune sau rele; sunt de acele pe care noi le numim drepte, și altele *nedrepte*. Acéstă distincțiune nu șovăește, nu se schimbă cu timpul, și nu se acomodeză cu interese particulare; ea n'a fost scrisă nici o dată și nici n'are trebuință să fie scrisă. Noi o purtăm fie-care în conștiința privată, și cu toții în conștiința publică; ea împărățește absolutamente peste națiuni și individe, peste seculi ca și peste zile.

Ei bine! acéstă rațiune universală, acest adevăr neperitor, necreat, vecinic, infinit, centrul de unde pornesc și la care țintesc toate cărările inteligenței și a inimei nóstre și care conduce lumea morală, presupune neapărat o inteligență infinită, necreată ca și dênșă, în carea ea să reședă ca în

scaunul seŷ : „Acéstă lege adevărată și primară, ȝice Ciceron, „avênd putere de a poronci și a opri, este drépta rațiune a „tot-puternicului Dumneȝeŷ. Universală, neschimbabilă, „vecinică, ea îndémnă la bine și întórce de la reŷ. Nicī po- „porul, nicī Senatul nu pot să se apere de a o asculta; ea este „singură pentru sine interpret; ea nu póte să fie alta în „Roma, alta în Atena, alta astăȝi și alta mâne. Pretutin- „dene, în tóte timpurile, va împărăȝi acéstă lege nemutabilă „și sântă, și împreună cu ea *Dumneȝeŷ*, carele a făcut-o, „discutat-o și sanȝionat-o; Dumneȝeŷ, Domnul și Impě- „ratul lumei.“.

Singurul argument mai serios, care s'a ridicat în contra existenței lui D-ȝeŷ, acel tras din *disordinea morală a aces- tei lumī*, se nimicește înaintea acestei mai din urmă doveȝi, și nu numai că se nimicește, dar încă se întórce din tóte pu- terile spre a o confirma. Căci pentru a argumenta *desordinea*, trebuie să aibă cineva o prealabilă idee de *ordinea* nemuta- bilă și necesară.

Dacă nu este *Ordine* în princip, nu póte să fie nicī *desor- dine*, și atunci argumentul cade singur prin sine. Dacă din contra se ȝice că este *desordine*, acéstă constatare nu póte să plece de cât de la recunóșterea unei *Ordine* preesistindă și nemutabilă care acusă *Desordinea*. Dar acéstă *Ordine* pre- esistindă și nemutabilă este *Dumneȝeŷ*; de unde urméză că argumentul ateului se razimă pe D-ȝeŷ spre a-lŷ combate, și atacându-lŷ 'i dovedește existența.

Din contra, ceea-ce este în adevăr vrednic de tótă admi- rarea nóstră, și care dovedește cu glas mare divinitatea, este aceea că desordinea morală a acestei lumī, acest océn tot-déuna mugind, n'a ajuns nicī o dinióră să înghiȝă con- știința *ordinei*; că în mijlocul celor mai înfricoșate vijeliŷ stâlpii dreptului și ai nedreptului aŷ rămas neclintiȝi; și tim- pul carele mână (ca un puhoiŷ) greșalele, rětăcirile și pati- mile, nu face de cât consacră din ce în ce mai mult *virtutea* și sântește *adevărul*.

Mai departe, dacă desordinea este ca o urmare necesară a libertăȝei morale, responsabilitatea este nu mai puțin; și, în loc de a nega *libertatea*, să recunóștem mai bine că ea pórtă cu sine și *corectivul*, dacă nu chiar reparaȝia desor- dinei ce produce.

Ce dovadă mai vie despre existența lui D-ȝeŷ póte să fie de cât *conștiința*, acest biciŷ înfricoșat? Cine nu cunóște a- cest martur cumplit, pe care noi 'l purtăm în sîn ȝioa și nóp-

tea? Cine n'a auđit acea voce delicată și necorruptibilă carea previne prin sfat toate faptele noastre și le urmăze prin judecată; carea vorbește și celor ce nu o întrébă; carea cu atâta mai tare se întărită, cu cât voim a o înăduși; și aruncă în mijlocul sgomotului pasiunilor noastre cuvinte grave, amenințătoare, înfricoșate, mai străpungătoare de cât o sabie cu două ascuțituri; Ea ne ăice: „*Unde mergi tu? Oprește-te! Ce ai făcut? — Tu ai demeritat (ai căđut din stima ce o aveai).*“

Voce eternă, independentă, universală, care n'are trebuință a se esplica, nici traduce, și pe care o înțeleg toate națiile; voce care mângăe pe cei buni în sărăcia lor și desoléză pe cei răi în bogățiile lor, și carea prin toate aceste dovește în sine o autoritate nestrămutată, necesară, infinită, care este *Dumnezeu*.

Pentru a ne resuma asupra acestui mare subiect vom ăice, că totul dovedește pre *Dumnezeu*.

1) Simțul lăuntric 'lă descopere și simțul comun 'lă proclamă.

2) Necesitatea sa, ca causă primară a tuturor ființelor contingente ce compun universul, și ca întâiul mișcător al lor.

3) Mișcarea universală duce cu ea pretutindene mărturia despre impulsunea ce a primit-o de la voința sa tot-pu-ternică.

4) Armonia lumei cântă un imn de glorie inteligenței și înțelepciunei sale.

5) Spiritile noastre se întorc către el, ca către océnul lor, și se mișcă în sînul seü ca corpurile în spațiu.

6) El ni se arată necontentit în fondul tuturor lucrurilor, în această privire a infinitului, carea ne atrage și ne urmărește.

7) Infine, Elü locuește și vorbește cu fie-care din noi în conștiință, și se face simțit de o potrivă indiviđilor, familiilor, cetăților, imperiilor și la tot némul omenesc prin inprescriptibila și inviolabila sa lege.

In acest chip totă inteligența, chiar și cea mai întunecată și mai depărtată de confiniile civilizației, recunoște pe *Marele spirit*; și, dacă o rațiune orbă a unor filosofi de nimic a îndrăsnita se nega pre sine, negându-lü, ei n'aü putut să părăsescă acest pământ, fără a testa omenirei marea mărturisire a orbirei și rătăcirei lor, și fără a lăsa să sbucnescă strigătul sublim al adevărului, pe care în totă vieța lor s'aü sililit să-lü înădușă.

Doi materialisti vestiți, doctorul Cabanis și doctorul

Brussé, după ce în tótă vieța lor s'aũ luptat în contra adevărului, în óra morței amêndoi aũ lăsat câte o *retractație* (act prin care cineva mărturisește că se căește de ce a făcut mai 'nainte) asupra tristului lor sistem.

Noi nu putem mai bine și mai cu triumf să încheem acest mic tratat despre existența lui Dumnezeũ, de cât prin citarea acestor doë retractații.

Retractația lui Cabanis (1)

„Sufletul, departe de a fi rezultatul acțiunei părților, este „o substanță, o ființă reală carea, prin prezența sa, *inspiră* „organelor tóte mișcările din care se compun funcțiunile lor; „carele reține legate între dênsele diversele elemente între- „bunțate de natură în compoziția lor regulată, și *le lasă* des- „compunerei, din momentul ce s'a despărțit de ele definitiv „și fără a se mai întórce.....

„Spiritul omului nu este făcut ca să înțelegă că tóte aceste „(operațiunile naturei) se fac fără prevedere și fără scop, fără „inteligență și fără voință.

„Nici o analogie, nici o părere nu póte să-lũ ducă la un „asemine rezultat; din contra totul îl face să privescă lucrurile naturei ca produse prin niște operații comparabile cu „acele a propriului seũ spirit în producerea lucrurilor celor „mai bine nimerite, și care nu diferă de aceste de cât prin- „tr'un grad de perfecție de mii de ori mai mare; de unde „resultă pentru el ideea despre o înțelepciune care le-a conceput și despre o voință care le-a pus în lucrare, dar o înțelepciune prea înaltă și o voință cea mai atentă pentru tóte „amărunțimile, întrebuintând cea mai mare putere cu cea „mai minuțiosă precisiune.

„Mărturisesc, că imaginația nu vrea să pricépă cum o cauză „saũ cause lipsite de inteligență, pot să o dea producerilor „lor; și eũ gândesc, cu marele Bacon, că trebuie să fie cine- „va tot așa de credul (lesne credător) pentru a o refuza într'un chip formal *causei primari*, ca și a crede în tóte fabulele Talmudului.“

1) Medic vestit și fiziologist, născut în Franța pe la 1757, m. în 1808. Intr'o scrisóre adresată către D. Foriel, intitulată: *Scrisórea cea mai de pe urmă despre causele finale*, el 'și mărturisește păcatele sale. Estractul ce dăm este luat din *Revista Franceză*, (Decem. 1838).

Retractația lui Brussé (1).

Acésta retractație nu este tot așa de explicită, dar pôte și mai semnificativă de cât a lui Cabanis; fiind-că în acésta se vede tortura morală a spiritului de sistem în luptă cu adevărul și că omagiul ce Brusse dă acestuia este cu atâta mai mare, cu cât este mai combătut.

Amicilor, numai amicilor mei.

Desvoltarea opiniei mele și espresiunea credinței mele.

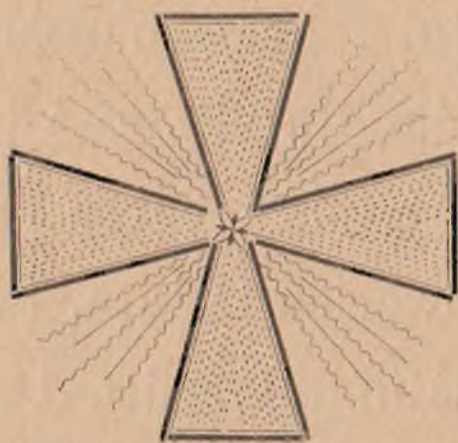
„Eă simțesc, ca și mai mulți alții, că o inteligență a coordonat totul. Mărturisesc că n'am avut de cât niște cunoștinți foarte înguste în facultățile mele intelectuale, și rămân cu sentimentul unei inteligenți coordonătoare, pe carea nu îndrăznesc a o numi creatrice, deși trebuie să fie.“

Cât este de trist și mângâitoriu tot-o-dată, pentru omenire, de a vedea spirite mari, ca a lui Cabanis și Brussé, făcându-se, în totă viața lor campionii ateismului, și în óra morței, în puterea vrêstei, să ștergă dintr'o trăsătură de condeiú toate scrierile lor, pentru a nu lăsa posterității de cât trei sau patru cuvinte despre acest vecinic adevăr, de la care și noi toți ne-am luat începutul.

S'a ridicat o statuă lui Brussé, nu știm cu ce înscripție; dar era foarte nemerit să se pună pe ea acésta retractație a sa, ca o mare lecție pentru spiritul omnesc; acésta 'l ar fi învățat că, orî cât de mare ar fi mândria valurilor sale, este un nume, însemnat pe țermă, înaintea căruia ele trebuie să vie să se închine, sau să se sfărâme.

† Innocent M. Ploestenu.

1) Medic vestit francez, născut 1772, mort (la Paris) 1838. Retractația lui se vede în jurnalul francez le Droit (14 Noem. 1841); asemine în *Gazeta Medicală* (12 Ian. 1839).

Luni 17 Iunie, ora 7 de diminețã, P. S. Calist Stratonikias vicariul S. Episcopii a Romanului, cu titlul de Bacãónul, a încetat din viețã, trecând la lãcașurile Pãrintelui ceresc, cãruia i-a slujit tótã viețã. Nãscut în orașul Bucureștii, la 1805, și având la mórte vârsta de 80 ani împliniți, P. S. Calist încã din tinerețã a lãsat pre tatã și pre mamã, pre Michail și Angelina, și s'a retras în mônãstirea Cernica, unde a primit schima monachalã. La 1840 tînêrul Costicã, devenind Ierodiaconul Calist, a pãrãsit mônãstirea și a venit în Bucureștii, unde în calitate de Ierodiacon, a rãmas pre lângã Biserica Șelarii pënë la 1847, când deveni Economul Mitropoliei Ungro-Valachiei. În intervalul dela 1847 și pënë la 1850, Ieromonachul Calist deveni Egumenul mônãstirei Cozia și apoi Cotmëna, când reposatul întru fericire Mitropolitul Nifon l'a rãdicat la trépta de Archiereu cu titlul de Stratonikias. De la acéstã datã și pënë la mórtea sa, P. S. Calist a trãit în Bucureștii, fiind în mai multe rânduri vicariul s-tei Mitropolii a Ungro-Valachiei, și numai dupã încetarea din viețã a P. S. Isaia Vicol, fostul Episcop al S-tei Episcopii a Romanului,

s'a dus la Roman, unde a administrat această Eparchie pănă la alegerea actualului Episcop, P. S. Melchisedec.

La ora 6 séra, în ziua adormirei P. S. Calist, P. S. Innocentie Ploestenu, vicariul S. Mitropolii, s'a dus la domiciliul răposatului, unde a oficiat un trisagiū și după care, rădicând rămășițele pămênțești ale prea fericitului Calist, le-a transportat la Biserica Deluța, locul nașcerii séle și punctul de rađim al speranțelor séle din viitor. Adunarea era imposantă atât la domiciliul răposatului, cât și pre tótă calea dela S. George nouă pănă la Biserica Deluța. P. S. Innocentie, însoțit de un număr considerabil de preuți, de rudele și prietenii răposatului, câștigați în decursul unei vieți de 35 ani, numai ca Archiereu, aū condus resturile mortuare ale P. S. Séle și le-aū așeđat în Biserică, unde aū rămas pănă a doa ȃi, ora 2 după améđă-ȃi. Printre prietenii cei mai devotați se observa D. Pake Protopopescu, care medita și lucra, căutând să aducă întru împlinire nu atâta prescripțiunile testamentare ale răposatului, pre cât să dovediască, că fiul preutului român, în oră-ce pozițiune socială s'ar afla, știe să respecte și acele dorinți, care încă nu apucase a primi o ecspreșiune determinată în mintea răposatului. Și în adevăr, înmormântarea P. S. Calist a fost una din acele pomeniri, care se vedeaū numai la Româniū avuți din vekime; pre lōngă mulțemirea în bani și lumânări, dată, dupre obiceiul general al Bisericei nóstre, preuților și tuturor asistenților, la înmormântarea P. S. Calist, aū fost împărțite și basmale, iar pentru cei ce aū însoțit resturile mortuare la mōnăstirea Cernica, a urmat un praznic, adecă o masă, care se vedea numai la bătrîniū vécului și care are sensul de comunicarea sufletului răposatilor cu cei vii...

În ziua de 18 Iunie, ora 2 după améđă-ȃi, Biserica Deluța cu împrejmuirile ei era plină de preuți Capitalei și de

creștinii din toate clasele sociale. Înalt Prea Sântitul Mitropolit Primat, D. D. Calinic, asistat de P. S. Episcop al Buzeu-
lui, D. Inocentie, de prea S. S. Arhiepiscop Silvestru Piteș-
tenu, Inocentie Ploestenu, Calistrat Bârladenu și Genadie
Craiovenu, încunjurat de toți Preuții și Diaconii Capitalei
și ajutat de două coruri și de toți psalții de pre la Biserici, a în-
ceput serviciul înmormântării, care, conform dorinței repo-
satului, a fost cel călugăresc. După terminarea serviciului,
și înainte de „vecinica pomenire“, Preutul C. Enescu, luând
bine-cuvântarea arhierescă și suindu-se în amvonul Bise-
ricei, a rostit discursul, ce urmează :

Discursul pronunțat de preutul C. Enescu la în- mormântarea P. S. Arhiepiscop Calist.

*Prin credință Abel a adus jertfă plăcută lui D-zeu . . . , și
prin această murind încă trăește (Ebr. 11, 4). O! de ași muri
de mórtea celor drepti și sfârșitul meu să fie ca sfârșitul lor
(Num. 23. 10)! Fericiți cei ce mor în Domnul
(Apoc. 141, 14)?*

Când se sfârșește vre-unul din acei bătrâni cari înfățișează
în mijlocul tinerimei de ați un trecut îmbelșugat de simți-
mintele patriotice ale fiilor țerei, auzim un suspin de pietate
și de regret: *Se duc bătrânii!* După bătrânii aceștia suspinăm
și acești bătrâni, după cari suspinăm, mor de mórtea drepti-
lor; cât au trăit și-au dat tributul simțimintelor pentru țera
ce și-au iubit-o, și aceste simțiminte le eternisază în memo-
ria generațiilor viitoare, prin monumente care vorbesc des-
pre activitatea lor, despre patriotismul lor, despre pietatea
lor, despre iubirea lor de țera și despre credința lor. Se
cuprinde ore în acel suspin al nostru: *Se duc bătrânii!*
— Se cuprinde ore dorința de a le urma credința, de a
le imita faptele, de a fi fericiți de un sfârșit ca sfârșitul
lor? Da! se duc bătrânii? veniți pe la începutul acestui vec,
ei se duc către sfârșitul lui! Ei mor fericiți în Domnul. Eco-
nomi credincioși ai vieții acesteia, lucrători însuflețiți de binele

patriei lor, agonisitorii harnici ne lasă fie-care folósele muncii lor, fie intelectuale, fie materiale. N' avem óre nimic de imitat? N' avem óre nimic de respectat? Nu puteți uita aceste datorii către memoria bătrânilor, fără a nu șterge cea-ce trecutul ne lasă și se duce. Écã ! aici, în acest moment de întristare, încă avem de a suspina după un bătrân care se duce. Bătrânul Archiereu Calist Stratonikias se duce și el dintre noi ! El ! móre fericit în Domnul, pentru că el este unul din acei bătrâni cari prin credință a adus jertfă plăcută lui D-đeu pe altarul bine-facerei, și pentru acésta murind, încă trăește.

Născut la 1805, bătrânul Archiereu Calist își dá sfârșitul în vârstă de 80 de ani. Din copilărie părăsi casa părinților sei, Mihail și Angelina, a căror țărână odihnește dinaintea acestui sânt locaș, și se retrase la viața monachală. Băétul Costică creșcu în monastirea Cernica, unde mai târziu primi schima monachală, sub numele de Calist. Când fu înaintat la trépta de diacon, veni în București, pe la anul 1840, și servi ca diacon la biserica Șelari până pe la 1847, când fu numit econom al S-tei Mitropolii. Inainte de a fi rădicat la trépta de Archiereu, a fost numit egumen la monastirea Cozia, apoi la monastirea Cotména și la 1850, răposatul întru fericire Nifon Mitropolitul l-a rădicat la trépta de Archiereu. In mai multe rînduri a fost vicariu al S-tei Mitropolii, și în acéstă calitate a fost chemat și de I. P. S. Mitropolit Primat, Calinic, a cărui bine-cuvântare însoțește sufletul fericitului răposat. In timpul vacanței Episcopiei de Roman a fost locotenent de Episcop, după care s' a retras în viața privată, meditând la fonda-rea institutelor de bine-facere.

Fiind încă în viață, bătrânul Calist a început să pue în practică proiectele meditațiunilor sale, și acésta ni-a dovedit, că de mult a fost pętruns de cuvintele Mânt. Christos, care đice: *Nu vę adunați comori pe pământ, ci în ceriú, unde furiú nu le furá și molia nu le strică.* Ni-a dovedit că dęnsul a fost un adevęrat econom al bunurilor ce D-đeu a pus la dispozițiunea muritorilor și economia sa a adus' o jertfă pe altarul bine-facerilor. Ceea-ce đice, așa dar, Apostolul pentru credința dreptului Abel, putem đice noi : prin credință bătrânul Archiereu Calist a adus jertfă plăcută lui D-đeu și prin acésta murind, încă trăește.

Inainte de a deschide cartea în care fericitul repausat a scris cuvintele voinței séle, și în care citim ceea ce el a gândit în tot timpul mănos al vieței, séle, privați: acest sânt locaș și lângă dęnsul, localul de școlă clădit de Ar-

chieroul Calist, și însuși acest sânt locaș, de unde ochiul Dumneșcesc privește cu dragoste urmele acestuia care a fost, și împrejur locuințele rugătorilor către D-zeu.

Dacă este o mângâere, când în mijlocul întristării poți să vestești săracilor ușurare la nevoile lor, apoi această mângâere curge din dragostea bătrânului Archiereu pentru mulți săraci. În spitalul Colțea un pat de bolnavi întreținut din fondul de 20, 000 de lei, lăsați acestui spital. În asilul Elena Dómna, o bursă pentru o fată orfană se va da din fundul de 13,000 de lei. Școlii normale a societății pentru învățătura poporului român a lăsat 5,000 lei; societății clerului român, „Ajutorul“, a lăsat 5000 de lei; 100 lei pe fie-care an societății „Caritatea“, de sub patronajul M. S. Séle Reginei; 200 lei pe fie care an pentru îmbrăcăminte a 10 copii săraci. A lăsat ca școla de lângă biserica Delea, al căriea local l-a clădit răposatul, să fie întreținută din fondurile séle; profesorilor școlii le-a lăsat câte 50 lei pe lună, pe lângă salariul ce aū de stat, éra directorului școlii 100 lei pe lună.

Pe lângă clădirele ce le-a făcut fiind în viétă, a lăsat să se mai clădescă locuințe pentru diaconi, cântăreți și alți servitori bisericești, și alte 6 camere pentru locuința a 6 femei văduve.

Éta cum a împărțit economiile sale bătrânul Calist, acest venerabil Archiereu, care lăsa pintre noi și amintirile unui trecut demn de simțimintele cele mai curate pentru binele social, și urmele înțeleptului econom laudat de Mânt.Christos în Evangelia sa, ca o slugă bună și credincioasă, care a meritat să intre într-o bucuria Domnului seū, ca unul ce nu s'a lenevit a îmulți talanții încredințați lui. Și economiile materiale puse în serviciul trebuințelor vieții omenești talanții parabolici, sub cari vrem să înțelegem numai darurile sufletului, sunt daruri ale lui D-zeu. Un loc de locaș săracului, o haină pentru cel gol, un pat celui bolnav, o pâne celui flămând, un asil de viétă și de lumină celui lipsit, un templu al științei și un altar al credinței, pe care sa aducă în olocăuste — în jertfe de bună mirésmă faptele virtuții creștine, nu sunt óre acestea fapte din faptele care aședă pe muritori de a drépta gloriei tatălui ceresc? Cunosc tórté bine, că sunt duhuri réutăciose, care nu socotesc bunătățile ce se fac după mórtea cui-va, prin averea ce lasă după sine. Ast-fel de duhuri sunt consecinte cu modul vieții lor, care nu cunóște nici legile economiei, nici datoriile binefacerei. Morala creștină înalță prețul faptelor bune la locul

virtuții; economia este acea virtute, prin care omul, amînat de scopul bine facerei, își refuză tot aceea ce pôte cu încetul să'l prăpăstuască în valea desfrînărilor. Fiul lângă părintele seî muncește, cu dînsul agonisește, și un ed măcar nu tae, să se veselască cu prietenii seî; fiul care și-a luat partea de avuție s'a dus de lângă părintele seî, cu prietenii s'a desfătat și în desfrînări s'a tăvălit, până când a sfârșit tot ce a avut.

Ei bine, acesta reprimi în casa părintéscă, găsește abundența economiei: vițelul gras, inelul prețios, haina mîntuirei și veselia vieții curate.

Ast-fel a înțeles Românul în tóte vremile activitatea sa pentru scopul bine facerei.

Prea sântitul răposat, Arhichereul Calist Stratonikias, ca toți aceia cariî aî fost hrăniți de gânduri pentru bine-faceri sociale, a făcut partași ai economiilor séle, nu numai pe rudeniile séle, dar fondă instituțiuni cu durată perpetuă. Acestea sunt monumentele, care vor vorbi de sigur multe vécuri de numele seî.

Ca Arhichereu, ca păstor bisericesc și putem dice cu apostolul Pavel: *Lupta cea bună s'a luptat, călătoria a sevêrșit, a păzit credința, și de acum i-s'a gătit cununa dreptăței, care Domnul o dă tuturor celor ce l-aî iubit.*

Noi, sântite părinte, avem atâtea flori de împletit la coróna vieții tale. Avem simțimintele tale patriotice, care te-aî supus privațiunilor vieții pentru dorința de bine; avem credința ta în religiunea părinților, pe care ai păstrat'o cu statornicie; avem numele teî ca Arhichereu și bun păstor. Noi și cei după noi vom dice: Arhichereul Calist a fost, este, și va fi, căci ospiciul d'aici ni spune, biserica acésta ni spune, școla ni vorbește, bolnavii ni spun, orfaniî ni povestesc. Așa, prin credință ai adus jertfa plăcută lui Dumnezeu și prin acésta murind, încă trăești. Numele, printre noi și printre urmașii noștri, érá bine-cuvéntarea ta Archieréscă cu noi și cu urmașii noștri în véc.

Terminându-se discursul de mai sus, cîntându-se „vecinica pomenirea“, și primind P. S. Calist ultima sêrutare creștinéscă frățéscă, resturile mortuare aî fost aședate de către Preuți în carul funeral și apoi conduse pre jos de aceștia pêne la barieră. Dela barieră și pêne la Cernica resturile mortuare aî fost conduse în trăsuri pêne la mînăstirea Cer-

nica, unde iarăși pre umerii preuților și ale călugărilor mănăstirei, P. S. Calist a fost așezat în Biserica S. Nicolai, după ce dela pórta mănăstirei și pënë la Biserică și-añ avut locul cele 12 stări cu trisagiurile lor, usitate în unele Biserici ale României.

La ora șese s'a început în Biserica S. Nicolai din mănăstirea Cernica al doilea serviciu al înmormântărei, efectuat de către P. S. Innocentie, Calistrat și Genadie și de un număr de preste 40 preuți și de către călugării mănăstirei. După terminarea serviciului, Economul G. Floru a rostit un al doilea discurs, pre care îl alăturăm aici, iar asistenții și cu foștii frați de călugărie ai P. S. Calist i-a dat ultima sërutare frățească. Apoi, rădicate resturile mortuare pre umerii călugărilor, añ fost duse la vecinical locaș, unde s'a efectuat pece-tluirea lor creștinéscă de către persónele de mai sus.

Era îmbucurătoare, pentru orî-ce suflet creștinesc, priveliștea, că D. Pache Protopopescu, încunjurat de familia sa, a organizat pe la ora 9 un prânz creștinesc, unde însuși membrii familiei serveaũ pre acei ce se aședară la doë mese, spre a efectua vechia agapie creștinéscă, care în Biserica românéscă, când este efectuat pentru amintirea celor răposați, se numește praznic. Din tóte părțile se audeaũ exclamațiunile : „Vecinica pomenire Archiereului Calist“, „Onóre familiei Protopopescu, care a știut așa de bine să întrécă așteptările P. S. Calist, dupre cum a știut să onoreze și memoria Protopopului Tudor...“ Praznicul a durat pënë la ora 10 séra, când cei ce aũ prăznuit (sërbătorit) acest eveniment, aũ luat calea Bucureștilor.

ORAȚIUNE FUNEBRĂ

ȚINUTĂ LA IMORMENTAREA PREA S. SALE RĚPOSATULUI ARCHIEREU

D. D. Calist,

*în sânta Monastire Cernica, la 18 Iunie 1885, de
Preotul G. Floru Economul.*

Prea Sântiți Părinți

și

Intristat auditor.

„Luat-a el haina mărire și s'a îmbră-
„cat cu săvêșirea laudei.. Când se suia
„la oltarul cel sânt, mărea podoba sânt-
„țenie Intins'a mâna sa la vas, și a
„bêut din sângele strugurelui. Vêrsat-a
„la temelile jertfelnicului miros de bună
„mirésmă.... Iără pogorându-se el, rădi-
„cat-a mânil sale preste tótă adunarea
„fiilor lui Israil, ca să dea bine-cuvên-
„tare.....“

Sirah 50; 12—22.

În fața tristei ceremonii, la care ne-a chemat nu sunetul lugubru al clopotelor, ce de erî a anunțat capitalei mórtea repausatului, ci sentimentul de iubire, de respect și recunoștința către un Prea sântit păstor creștin și înalt ministru a lui D-đeu, în fața acestei dureróse scene, đic, în care vedem că biserica româna și sântul ei Sinod, astăđi în doliu, plâng pierderea din sînul lor a unui Prea sântit și respectabil membru, care nu numai prin virtuțile sale înalte, ci și prin îndelungatele și însemnatele lui servicii aduse bisericei și patriei în interval mai mult de o jumătate de véc, a câștigat titluri drepte la recunoștința Românilor, nu pot, đic, în mijlocul acestei mâhniri generale să găsec alte cuvinte mai nemerite și mai mângâetóre pentru o asemenea pierdere de cât acelea cu care un autor biblic — însuflat de D-đeu — mângâea odinióra pe poporul lui Israil ce jelea pierderea marelui preot Simon. Și, pentru ca însuflatul scriitor să aducă poporului desolat alinare la o durere așa de cruntă pentru pierderea păstorului lor, immortaliséză prin laude meritate memoria acelu Mare preot, improspătând în sufletul poporului amintirea înaltelor lui virtuți. Punându'l între bărbații cei mari și talentoși, cari prin înțelepciunea lor fac fericirea popórelor și al căror nume va resuna cu fală pintre vécuri, autorul însuflat caută în natură mi de imagini strălucitóre

și cântă cu acel aer de maestate — neatins vre-o dată de spiritul profan — cele mai gloriose împrejurări ale vieții și mai ales maestositatea archieriei lui.

„Ca lucéfărul, ȃice, de diminéȃă în mijlocul nourului, ca „luna plină în ȃilele ei. Ca sórele strălucind preste biserica „celui Prea înalt, și ca curcubeul luminând în nuorii mărireii. „Ca flórea trandafirului în ȃilele primăverei, ca criniii la curgereea apelor. Ca odrasla Libanului în ȃilele verii, ca focul „și ca tămíea pre căȃue. Ca vasul de aur săpat și împodobit „cu petre scumpe. Ca maslinul ce odráslește róde și ca chi- „parosul ce se înalȃă în nourii, când a luat el haina măririi „și s'a îmbracat cu săvêrširea laudei; când se suia el la alta- „rul cel sânt mărea podóba sântenieii... Imprejurul lui cu „nuna fraȃilor, ca odrasla chedrului în Liban, și l-a încungiu- „rat pre el ca stílpările de finic... A întins la vas mâna sa și a „bêut din sângele strugurelui. Vêrsat-a la temeliile jertfelni- „cului miros de bună mirésmă celui înalt Impêratului „tuturor.“

Étă aseménările Archiereului legii vechii, aseménări frumóse, dulci ca versul amăgitor al melodiosului cântător al dumbrăvilor, plăcute ca parfumul îmbătător ce exală în ȃilele vereii florile odoriferante.

Eră când sântitul autor trece la lauda faptelor, la zelul păstorului pentru înfrumuseȃarea templului, trâmbitéȃă, publică cu entusiasm actele ce a săvêršit: „Simon, fiul lui Onie, „Preotul cel mare, în vieȃa sa a sprijinit casa și în ȃilele sale „a întărit biserica. El a întemeeat înălȃimea a doua, tária „cea înaltă a santeii împrejur. El a pazit pre poporul seii de „cădere și a întărit cetatea spre încungiuurare. Cât s'a mărit „întru întórcerea poporului, întru înălȃarea acoperemêntului „casei.“ (Sirah 50; 1—6).

Cine, Prea întristaȃi sântiȃi Părinȃi! nu aude în aceste tânguirii consolante glasul duios al fiilor bisericii române? Cine, ascultând laudele ce s'aũ făcut odiniórá unui preot din legea umbrii, și vêȃend astăȃi pe de-o-parte perderea ce încércă biserica română, fondată pe pétra cea neclintită din capul unghiului, érá pe de-alta ascultând dispoziȃiunile testamentare, prin care fericitul testator, pe care 'l regretăm, realiséȃă cel mai mare, cel mai sânt principiũ al creștinismului, principiul carităȃei creștine, adevêrata fică a lui Christos; cine, ȃie, nu va admira nobilul sentiment ce i-a înflăcărat inima în tot cursul cariereii sale de 80 de ani?

Născut la 1806 din părinți creștini și onești, dar simpli și sêraci, mult a trebuit să lupte fericitul octogenar ca să atingă frumoasa culme, unde se repauséază astăzi. Fie-cine pôte înțelege câtă activitate apo tolică a desvoltat în cursul vieței sale, ce felii de conduită exemplară a avut, cu câte calități a trebuit să se armeze spre a înainta cu vrednicie până în sânta sântelor!

Primind dela părinții seî — pentru orî-ce avere — o creștere creștinéscă, vine cu totul tēner în incinta acestuî de Dumneđeū pāzit sânt locașū; se avēntă în lupte duhovnicești și, dupa multe și îndestulătoare doveđi, e tuns în monahism și hirotonisit diacon. Notat între alții de fericitul Mitropolit Nifon, când se afla abia econom al acesteî st. Monastirî, fu chemat de dēnsul la numirea lui de Egumen al Monastireî Cozia. Aci, în calitate de econom, reposatul știū a se face și mai mult iubit și stimat de demnul seū șef. De aci înainte biografia rēposatuluî Archiereū Calist stă în cea mai strînsă legătură cu a iubituluî seū contimporan Nifon Mitropolitul. Chemat lângă acesta, după rădicarea sa pe tronul de Archiepiscop și Mitropolit al țerū, fu în cele din urmă și dēnsul rădicat la înalta tréptă a Archieriei și apoi instalat, puțin mai târđiū, la vicariatul st. Mitropolî. Ca Archiereū, vicar în douē rânduri, fiind chemat la acéstă demnitate și de încrederea Inalt Prea sântituluî Mitropolit Primat, D. D. Calinic, precum și ca locotenent al episcopiei de Roman, activitatea ce a desfășurat în esercițiul acestor înalte funcțiuni eclesiastice, pune în relief zelul seū, perspicacitatea și prudenta sa, în fine abilitatea cu care știa să supórte o sarcină atât de grea și obositóre. Demnitatea și experiența laudabilă, cu care s'a aquitat în tóte ocasiunile de rolul seū serios și delicat, e încă o dovadă despre tãria caracteruluî seū și cunoștința inimei omenești. Dar trebuie óre să uit acea îndemnare firéscă cu care aborda, la împrejurări, cestiunile religióse și morale, deslegându-le une-orî cu câte-va vorbe, mai adesea cu câte un esemplu din st. Scriptură, sau chiar din firea lucrurilor? Cum? în fața acestuî st. jertfelnic, în fața marelui D-đeū, să neg eū acel prețios bun-simț, puterea raționamentuluî atât de firesc și practic, cu care octogenarul Archiereū știa, după trebuință, să acomodeze, cu tótă demnitatea cuvenită ranguluî seū, cerințele împrejurărilor vremelnice cu învățătura nestrămutată a bisericeî?

Dumneđeule mare! și mai trebuie óre să admir demnitatea preotuluî legeî vechî, care, după multe pregătiri la misiunea

sa, abia săvârșea mai numai jertfele gróse ale victimelor animale? Pe când în legea grației, punând printr'o minune comóra tainelor cerești în vase de lut, tu însuți ai voit — pentru mărirea ta a împlini singur pre cele ce lipsesc, a manifesta puterea ta într'u neputință și a alege pre cele neputinčiose ale lumii ca să înfrunteze pre cele tari!!!

Bun lucrător în viea Domnului, s'a deosebit numai puțin în calea vieței și pe terenul material, făcându-se și în acest mod folositor semenilor sei.

Cunoscând nestrămutata hotărîrea Dumneđească: „Intru sudórea feței ale veí agonisi pânea ta,“ răposatul, ocrotit de mâna providinței, cu rugăciunea în gură și lucrul în mâni, a muncit în anii tinereților, ca o slugă bună și credincioasă. Prin sudórea dréptă a frunții, prin ostenelile și economiile sale, a adunat o avere frumoasă, căci știa că milă, érá nu jertfă, voește Domnul cel milostiv și îndurat. Conduc de acest precept creștinesc, a devenit astăđi, după îndelungate strădani, o figură măréță, a căriea aureolă lucește cu fală, în măsura puterilor sale, pe orizontele de activitate caritabilă a clerului român.

Dece ani în urmă Nifon Mitropolitul, acum două ani Protopopu Theodor Econmul, astăđi Archiereul Calist (Stratonekias) Bacaónul, fac să crească, să se desvolteze arborul dulci și bine-făcător al carității creștine; căci așa este, întristați ascultători, împărăția lui Dumneđeú. Ea se asemănă grăunțelului de muștar, care fiind mic, dar semănat și cultivat, a crescut arbore gigantic și paserile cerului se adăpostesc în ramurile lui din véc și până în véc. Ast-feliú bine-facerile semănite de fericitul testator pe aridul teren al necesităților vieței se pot asemăna cu un isvor neseecat de milă Dumneđească, ce crescând neîncetat prin înțelepciunea stimatului legatar și esecutor testamentar, d-nu Em. Protopopescu-Pache, se vor revérșa continuú spre rėcorirea inimilor, atinse de arșița lipsei, și spre lauda lui D-đeú. Alegerea fericită în persóna D. legatar denotă, ca în tóte actele răposatului, adâncă sa prevedere.

Ca să arėt însă modul cum știa a practica binele, mă simt dator a spune că afară de monumentele ce a rădicat spre mărirea lui D-đeú și folosul aprópelui, mai tóte ajutórele legate le-a tăinuit până la ultima sa respirare. Modestia, virtutea morală practică de Măntuitorul lumii, este dar încă una din florile radiante ce împodobeste țera regretatului nostru părinte.

În tocmai ca marinarul iscusit, ajuns la portul dorit, repos. încă pe patul suferinței, cel-a consumat, simțea mulțămirea sufletescă de a fi știut să înfrunte cu dibăcie valurile tentațiunilor de tot felul pe marea înfuriată a vieții și să ajungă cu fericire, ca cărmaciul încercat, la limanul mântuirii și fericirii dorite.

Etă dar o întrégă viéță de om scursă în sorburile veciei — acolo unde intră tot și tóte! Da! o viéță scursă; însă o viéță roditóre, bine-făcétóre ca acele rîulețe ce, înainte de a se arunca în sorburile mărilor. revărsându-se cu un murmur liniștit preste câmpii și holde veștejite de arșițe îndelungate, le răcoresc, le reînsuflețesc, adapă turmele și revarsă preste tot în calea lor o bucurie și mângâere cerescă.

A murit, căci muritor era; dar precum este o viéță mórtă, așa e și o mórte vie. Răposatul, pătuns de acest adevăr, a ales mórtea cea vie, mórtea dreptăței. „Omul ca érba și di-lele lui ca flórea câmpului“ dice Regele-Profet. Inșă, precum din flóre rămâne suvenirea frumuseței, a parfumului și savórei sale, asemenea și din om rămâne suvenirea virtuților, suvenirea faptelor sale morale și spirituale.

Eșit din șcóla și incinta acestei st. Monastiri, ca Diacon, tîner și sêrac, neavând unde să-și plece capul, étă'l reîntors Pontifice coronat, strălucind de nimbul fericirii eterne, nimbul celor mai sante și creștinești virtuți. Fericit, ca Simeon bêtânul, că a văđut cu ochii seî autocefalia bis. române, revine aci să anunțe bunului seü prietin, fericit întru amintire Nifon Mitropolitul, cu care, ca fericita însoțire — Petru și Pavel —, a luptat cu rîvnă apostolică pentru susținerea bisericeî și neclintita tãrie a credinței. Revine ca să începă o nouă viéță cu marele și vecinicul Archipăstor Iisus Christos, cărui i-a slujit și consacrat tótă viéța sa pãmêntescă și în care a aflat milă, har, ocrotire, bine-cuvântare și mângâere în încercările și nevoile vieței, încredințându-se că numai în D-deü este adevărată mântuire și fericire vecinică: numai El este calea, adevărul și viéța.

De aceia el încă trăește și va trăi între noi ca să mângâe, prin caritatea sa, omenirea suferindă. Trăește și va trăi ca să ne îmbărbăteze la îmulțirea talanților, arătându-ne că, dacă dênsul cu talente modeste, a făcut ceea-ce a făcut, cu cât mai mult trebuie să facă cei ce au primit mai multe și mai deosebite talente. Pentru acésta cu drept póte dice astăđi înaintea tribunalului ceresc, la care este chemat: „Pãrinte al milostivireî a și tótă mângâerea! E adevărat, Dómne,

că nu vei găsi desăvârșite operile mele ; sunt pământ și cenușă, și nu vei intra la judecată cu robul tău. Nu întreprind a mă justifica înaintea ochilor tăi a toate vedetorii. Insa, dacă cu niște talente mai înalte ași fi făcut, póte, mai mult, totuși am făcut atât cât m'a ertat neputința mea. N'am făcut să răsune tribunalele sacre, dar *cu lupta cea bună m'am luptat, credința am păzit, călătoria am săvârșit*. Îți înfățișez mulțime de preoți pe care i-am consacrat spre slujba și lauda mărireii tale ; atâtea rugăciuni căldurose și jertfe sante ce am adus cu frică și bucurie în interval de un semi-véc înaintea tronului îndurărilor tale pentru păcatele mele și ertarea poporului tău credincios ; pietatea ce am practicat-o, desvoltând'o și în alții prin cuvânt și prin faptă, o spun societățile de bine-facere : societatea clerului, societatea pentru învățătura poporului, spitalul Colțea, asilul Elena și alte societăți pentru sêraci ; o publică biserică din Deluța, locul nașterii mele, accesoriile ei, întreținerea ei cu personalul trebuincios spre slujba și lauda st. tău nume ; o anunță șcôla de băeți afiliată bisericeii. Biserica și șcôla, două colone pe care se razimă edificiul moral și intelectual al unui popor ; étă chivotul sante-niei înaintea căruia 'ți aduc în ofrandă rodul ostenelelor unei vieți întregi. Primește'l Mare Dumneđeũ ! primește asemenea și darul ce în numele tău las pentru repausul a șese sêrace femei sub aripile bisericeii, și nu mă scóte din repausul curților tale, căci în casa ta multe lăcașuri sunt. Și când din santele lăcașuri pământestești se va înălța până la tine D-đeésca jertfa cea fără de sânge a noului tău așezemânt, primește-o, Prea îndurate, cu ochiũ blând pentru odihna mea întru miros de bună mirésmă, aducându'ți aminte de jertfele servului tău credincios.“

Câte-va momente numai, și figura respectabilă a mult iubitului nostru duhovnicesc Părinte se va ascunde depe scena acestei lumi trecetóre. Se duce în pacea fericitei vecinicii, purtând credința fermă în făgăduința celui ce a dis : „Veniți către mine toți cei osteniți și însărcinați și eũ vë voiũ odihni pre voi.“ Trece dincolo de pragul acestei vieți, în sinul mângâerii cu speranța neclintită în dreptatea celui ce resplătește și un pahar de apă dat în numele lui. Se înălța la locașurile nemuririi, ducând cu sine prinosul cel mai plăcut, jertfa cea mai prețiosă — caritatea creștină — spre a o închina marelui principiũ a tótă dragostea, care este Dumneđeũ.

Deci, iubiți frați ai sei în Domnul, voi duhovnicești

fiu, și voi cuvioso locuitorii ai Nouluu Ierusalim apropieti-ve!
Veniti sa dam mortuluu serutarea cea mai de pre urma. Si voi, scumpi nepoti si nepote, pe carii v'a iubit cu fragedime si nu v'a deosebit in ingrijirilei parintesti de care v'a incugiurat, depuneti ultima votra serutare pe acesta mana, care era deschisa la tote necesitatile vostre, pe acesta mana care v'a mangaet, care v'a bine-cuventat si a invocat mila lui D-deu asupra-ve, asupra poporului roman si a tota lumea. Si sa mergem toti cei ce am insofit pe reposatul pana in acest sant locas de pace si repaus etern, sa aruncam o mana din acest pament, din care es tote si in care intră tote pe mormentul in care se pogora sprijinit pe bratele iubirei, stimei si recunostintei.

Eternă fiei fericita memorie.

Asupra legaturilor, facute de catre P. S. Calist in folosul Bisericeii si al societatei in genere, pentru acum stim a spune cetitorilor Revistei nostre, ca P. S. Calist a disposat, pre lunga mijlocele de intretinere a scolei dela Biserica Deluta, ajutore societatei pentru invetatura poporului roman, ajutore pentru societatea clerului roman „Ajutorul.“ Speram, ca cu timpul D. Pache Protopopescu, legatarul universal si al P. S. Calist, va pune pre poporul roman in pozitune de a cunoște mai de aprupe dispositiunile aceluia, care, ca mire al Bisericeii, tota vieta s'a gandit la Mirésa sa si fii Miresei seles, la poporul Roman. Iar noi, rugand pre D-deu, ca sa invrednicésca pre Parintele si Fratele nostru cel mai mare, P. S. Calist, de cununa cea nevestejita a Impératiei sale, si sa sadesca in inimile sucesorilor P. S. Calist dragostea si devotamentul pentru binele obștesc al Bisericeii, care este si al Terei...,

Genadie Craiovenu.

ISUS CHRISTOS

(Urmare, veđi No. 6, anul IX-lea, pa . 453).

XI

„Și étă de-o-dată lumea sub arme.
Vulturii romanii părăndu-se a scóte în aer țipete de plângere și de tânguire.

Roma numai are deii nicii Cesarii.

Cetățile sunt deșerte, și deșerturile populate; guvernatorii popórelor nu știu nicii chiar a scrie și sunt înveșmântați în peii și în cojóce; mulțimele ascultă mai departe de vócea celui ce a dis pe marginile Iordanului: *pocăiti-vé*; și națiunile făceau penitența.

Și cea mai mai parte asculta încă de ceea-laltă vóce, care dicea: *Cel ce voește a fi perfect, să părăsescă tot, să și țiea crucea sa și să me urmeze.*

Și regii, și imperatorii, și capii națiunelor adoraú crucea, și crucea era înfiptă pretutindenea pe pământ (Donoso Cortes).“

XII

Acéstă cucerire a lumii și acéstă transformare universală începu numai după ce Christos espiră, adecă când el atinse estrema limită a necinstei și a durerii.

Și acéstă mare reformă a lucrurilor omenești, care preocupa așa de tare spiritele, se făcu într'un chip așa de minunat, și veni dintr'o parte, de unde înțeleptii și pricepuții o așteptaú așa de puțin, în cât nu voiaú a o recunóște nicii chiar când ea strălucia fórté luminos pretutindenea. Și când nu mai fu posibil a se îndoi despre acéstă, puterile omenești cređură de datoría lor a o combate; și ele nu vedeaú că combătându-o, făceaú să reiesă încă mai bine minunea și divinitatea ei; căci caracterul supranatural al acestei opere fu pus mai cu séma în evidență prin opozițiunile chiar ce a întimpinat din tóte părțile. Și este de însemnat că acest antagonism nu păru de loc a înspăimânta noua doctrină; ba ea părea a și face óre-cum un joc, pentru a proba ómenilor că forța sa nu venea dela dênșii. Ceea ce, în fine,

ea le-o probă cu atâta mai necontradis, cu cât comunica adeptilor sei o statornicie și lumină până atunci necunoscute printre oameni, și introdusă de-o dată în lume o mișcare de renaștere, ce triumfă, pe de o parte, preste corupțiunea profundă a societăților îmbetrânite și preste grósa barbarie a societăților născónde, érá pe de-altă parte, făcea să rěsară o nouă lume din haosul, ce întimpina în jurul seú.

XIII

În curénd, este adevérat, prin o forță necunoscută și prin o neesplăcabilă virtute emanantă din mórtea și slăbiciunea sa, crucificatul Iudeilor își făcu discipulii și imitatori nenumérați.

Instituțiunile, moravurile și ideele vechi au fost atacate, surpate și ruinate.

Ca troenele, ce se topesc, și cad în bucăți la rațele cele călduróse ale sórelui, așa nimic nu resistă mersului celui triumfal al rěstignitului la Golgota; mersul seú se îngróșe din tóte obstaculele, ce i se opun, el și'asimiléză persecutórii sei, și și'incorpóreză lumea.

Și lumea se trezește transformată; ea esemai pe nesimțite din întunerecul și tina sa; și se proșterne la picioarele lui Iisus Christos.

Ea purcede dela Iisus Christos ca dela o nouă sorginte; și arboréză pretutindenea désupra capului seú instrumentul nu de mult încă atât de necistit și desprețuit al crucei.

Dar mai cu sémă surprinđător este că acéstă metamorfosă a genului omenesc nu s'a făcut prin virtutea lui Iisus Christos ca filosof, învățat, orí cuceritor, ci prin virtutea lui Iisus Christos cel umilit, pătimitor și spéndurat pe un lemn.

XIV

Si de atunci, în sînul regatelor efemere ale acestei lumi, s'a fundat o împéráție, ce le cuprinde pe tóte, a căreia cetățeni și supuși sunt toți ómenii, și cărora Iisus Christos li este regele cel nemuritor, cel glorios, și monarh absolut.

Și împéráția acésta este cea a adevérului și a virtuței, — nobilități exilate, care au fost readuse de dēnsul pe pământ și ridicate la cele mai înalte grade de unitate, de concetrare și de putere.

În acéstă împéráție cu totul spirituală, adevérul este unic, și are un centru unic (biserica), de unde își întinde pretențiunile sale pacifice și influența sa bine-făcătoare preste tot locul, unde se află inteligențe omenești.

El combate erórea și vițiul, și n'are alte arme de cât cuvântul și exemplul.

El nu și mai propune alte cuceriri afară de cele ale binelui; și nu promite eroilor sei altă plată pentru sacrificiul averei lor, a familiei, a patriei, a libertăței și adesa chiar a vieței lor, de cât fericirea fraților lor, bucuriele conșcinței, și mai la urmă ceriul.

XV

Și acéstă împéráție așa de fragilă și imaginară în aparență, fiind-că se compune din ceea ce este mai neatins, mai trecător și mai variat,

adecă din ideele și voile ómenilor, și încă din idei în regiunea misterului, și din voinți în sanctuarul sacrificiului, și anele și altele în sînul celei mai complete libertăți.

Acéstă împěrație însă este tot-ce odinoră a fost mai indisolubil și mai resistant, este dupre espresiunea óre-căruia, (Teodor de Beza) un ilău de care s'a sfărîmat tóte ciocanele. Statele omenești se ridică și cad în sînul acestei împěrații; generațiunile cresc și trec; numai ea singură statornic subsistă, se susține tot-déuna pe baza sa, se prelungește și se întinde încă, după nouě-spre-dece secole, într'un viitor nedefinit (1).

Făcut-a vre-un om ceva asemenea ?

Dela Tales (2) până la cei mai himerici (imaginari) raționatori și până la plagiatorii lor, nici un filosof n'a influențat nici măcar asupra moravurilor stradei în care a ședut, dupre observarea lui Voltaire.

Christos se arată, și influențază asupra întregii lumii, asupra tuturor seculilor.

Deci Christos este o personalitate esttraordinară, fiind-că opera sa, ce părea imposibilă, s'a realizat fără sémă. Prin urmare, el este aceea ce a declarat însuși: *Fiiu al lui D-deu, egal în totul cu Părintele seú, și D-deu împreună cu El.*

(Tradus din Religion et Progrès de Sombreval).

G. Erbicénu.

F I N E.

(1) Nicolas. Etudes t. II, vol II, cap. V.

(2) Tales primul filosof grec din șeóla ionică.

Ceva despre predicământul bisericesc, cu privire la Biserica Ortodoxă Română.

În tot decursul timpurilor, de când vețuește némul omenesc pe acest pământ, au fost aduși locuitorii singuriți, familiile, națiunile, ba chiar și imperii întregi la entusiasm, la realizarea celor mai mărețe fapte prin puterea cuvântului.

Istoria ni prezintă mulțime de oratori, cari știură cum să miște inimile, cum să convingă masele, să pregătască, să crească, și cum să educă omenirea la scopul ei cel mai sublim, prin puterea cuvântului în perioade și timpuri felurite.

Noi vedem mai departe, cum se născură răsbóele cele mai sângeróse, civile și religioase, între imperii și în lăuntrul lor, vedem cum se aduse armate întregi la esecutarea celor mai eroice fapte prin orațiuni înfocate.

Instituțiuni seculare, obiceiuri învechite și credinți rătăcite, cad prin puterea cuvântului.

Privind la popórele culte din vechime, vedem acuma pe Cicero și pe Quintilian la Romani, pe Aristoteles la Elini, stipulând regule și principii pentru arta retorică.

„Multa labore“, dice Quintilian, „asiduo studio, varia exercitatione, pluribus experimentis, altissimo consilio, constat ars dicendi,“ (*); și numai puțin Cicero: „qui prudenter et compositae et ornatæ et memoriter dicat, quadam etiam actionis dignitate.“ (**).

Ca oratori distinși mai amintim din anticitate pe Demostenes, și pe Seneca, etc. etc.

Dacă arta oratorică a fost așa dezvoltată și cultivată de păgâni, cu cât mai mult a trebuit să fie ea primită și îndă-

(*) Quintilian de inst. orat. l. 2, cap. 1.

(**) Cicero de orat. l. 1. cap 14.

tinată la Evrei în testamentul vechi, cu cât mai mult a trebuit să servescă ea la poporul iudaic, carele deși posedă religia cea adevărată, tot se îndoia de multe ori, tot era aplecat de a se abate de pe calea adevărului. Pentru aceea li se și ordona preoților israilteni de a nu obosi întru lățirea și întărirea credinței prin predicare neconținută.

Așa ni arată profetul Iezechiil dîcînd: „O păstorii lui Israil, ați pascu-se pe sine păstorii? Ați nu pe oile le pasc păstorii? Ecă laptele mâncați și cu lână vă îmbrăcați, și ce este gras junghiați, eră oile mele nu le pașteți, pe cea slabă n'ati întărit'o, pe cea bolnavă n'ati vindecat'o, pe cea sdruncinată n'ati legat'o, pe cea rătăcită n'ati înturnat'o, pe cea perdată n'ati căutat'o. Ecă! eă asupra păstorilor și voi cere oile mele din mînile lor.“ (*) Apoi Malachia profetul dîce: „Buzele preotului vor păzi știința, și legea vor cerca din rostul lui, că îngerul Domnului atot-țîitorului este el“ (**); tot așa și profetul Ieremia: „Nu sunt cuvintele mele ca focul și ca ciocanul?“ (***)

Ast-fel se ordona lățirea și întărirea cuvîntului dumnezeesc prin arta elocinței, prin predicămînt efectuos la Iudei.

Vine apoi st. înainte mergătorul și botezătorul Ión profetul.

El atrage prin cuvintele sale sante și adevărate mulțime de lume la rîul Iordanului, cuvîntându-le: „Pocăiți-vă că s'a apropiat împărația ceriului. „Gătiți calea Domnului, drepte faceți cărările lui.“

Plinindu-se pe atunci timpurile făgăduite de Iehova protopărinților noștri, și prevestite de profeți, sosește și Mesia. El se botéză de Ión în Iordan, și începe apoi lățirea s-tei credințe adevărate în vigórea întreitei sale dirigătorii, ca rege, archiereu și învățator; spre acest scop măreț și-a ales el doispre-dece apostoli și șapte-deci și doi învățăcei, punendu'i pe ei la lucru greu.

Prin trei ani i-a avut cu sine și i-a deprins învățături dumnezești. I-a deprins în lume la răbdare, muncă și ostenelă. I-a învățat ca să deslege legăturile celor legați în păcate, și cum să păstreze și să lățescă cuvîntul seú cel sânt. I-a trimis tot câte doi înaintea sa, până ce i-a înzestrat cu puterea duhului st., și i-a întărit în misteriiile legii celei nouă, pen-

(*) Iezechiil 34. 3—10.

(**) Malachia 11. 17.

(***) Ieremia 23. 29.

tru ca tóte popórele să se împreuneze cu biserica sa până la sfârșitul lumei.

Dela Chr. și s-ții apostoli s'aũ împărtășit dirigějoria învęțatorială unor bărbați aleși și dedicați serviciului divin, și aceștia sunt episcopii și preoții.

Pe lângă serviciul cultului divin și sěvęșirea altor funcțiunii sacramentale și bisericești, sunt episcopii și preoții meniți de a rosti cuvântul lui Dumneđeu de pe amvónele s-telor biserici, precum și la alte ocașii.

Cum a primit însuși Domnul nostru Is. Chr. dela părintele seũ ceresc acéstă misiune importantă, đicęnd el singur despre sine : „Duhul Domnului preste mine, a binevesti sěracilor m'a trimis, a vindeca pre cei sdrobiți la inimă, a *predica* robilor ertare și orbilor vedere (*), tot așa đice el și s-ților seĩ apostoli : „Precum m'a trimis pre mine părintele, și eũ trimit pre voi“ (**). „Mergeți în tótă lumea și *vestiți* evangelia la tótă făptura“ (***) . Tot așa aũ făcut și s-ții apostoli aședând prin rugăciuni și impunerea mânilor episcopi și preoți spre păstrarea și lățirea credinței creștine până la marginele lumei. Și în adevěr, biserica creștină a fost tot-déuna bine-cuvântată cu ast-fel de slujitori dumneđești, din a căroră gură se rěvarsă cuvinte mai pre sus de ori-ce preț.

Cete întregi de creștini sufereaũ muncĩ grozave, morți brutale, entusiasmați prin cuvântările slugilor s-tului altariũ.

Țeri întregi aũ fost convertite la creștinism cu milioane de ómeni, prin puterea cuvântului și lumina adevěrului, ce se lăția de pe amvónele s-telor biserici creștine.

Origen, st. Ión gură de aur, s-ții Vasilie cel mare, Grigorie dialogul, Ciprian, Amvrosie, Grigorie dela Nazianz, st. Chiril patriarhul Ierusalimului, Tațian, Atenagora din Aetna, Melito episcopul Sardeĩ, st. Nil, Ión Damaschin, Ilie Meniat ș. a, până în đioa de astăđi, sunt tot atăția corifei ai artei oratorice și efectuoșe în biserica creștină.

Noi vedem prin urmare cum că predicămîntul bisericesc merită atențiunea nóstră cea mai deplină.

Acéstă atențiune o pretinde arta elocinței bisericești mai ales în đilele nóstre, și în special, biserica română creștină.

Suntem într'o epocă unde trecem din referințele presente

(*) Luca 4. 18.

(**) Mat. 28. 14.

(***) Marco 16. 5.

la altele nouă. În zilele noastre există o ferveură a spiritelor, o schimbare a ideilor și a lucrurilor.

Acastă mișcare se pare că se continuă mai departe, și nu destul, că ea a străbătut deja în clasele cele mai superioare a societății române creștine, ci ea amenința de a străbate chiar în clasele cele mai inferioare ale poporului nostru.

Deșteptarea această nu ni se prezintă nici tocmai ca salutară, nici cu o durată lungă. Ea însă a avut totuși de succes, ca să facă generațiunea noastră, prea înțeleptă, închipuită, îndoelnică și prea puțin aplecată, ca să primască adevărurile creștinismului cu credință fermă și inimă curată.

Fiind predicămîntul bisericesc mai mult sau mai puțin ființial influențat de mersul acesta, fiind apoi prea bine cunoscut, cum că, în partea cea mai mare a bisericii creștine române, el se cultivă prea puțin sau de fel, și nu într'un pas cu spiritul timpului nostru; fie-ni ertat de a face mai întâi în privința această, mai înainte de ce pășim la desfășurarea momentelor, prin care se pot produce efecte salutare în predicămînt, unele obiecțiuni :

Multe se schimbă de un timp încóce. Amvónele noastre primară în parte cea mai mare auditori noui, cari deși nu sunt nici așa de instruiți în religiunea creștină ca generațiile trecute, totuși se cugetă în închipuirea lor de a fi mai versați în cele ce se atinge de credință.

Predicămîntul practicat înainte de 40—50 de ani, când cetea preotul sau cantorul câte o „Cazanie“ din vr'o carte veche, n'ar putea să îndeustuleze astăzi auditori noștri de preste tot locul. Astăzi pretinde poporul dela un predicatori, ca să fie bărbat învățat, și să'l pótă convinge în tótă privința din fond.

Și predicămîntul cere așa dar, pentru ca să producă el efecte salutare, o cultură și o dibăcie mai superioară. Predicatorii noștri trebuie să posedă pe lângă pietate profundă, și pe lângă fidelitatea credinței, științi generale nu numai din ramul lor, ei trebuie să fie versați în reproducerea clară și convingătoare, ei trebuie să fie îndeștrați cu puterea cuvântului și darul de a produce o cuvântare corespunzătoare, simplă, puternică și cultă

Dacă dorim să rămânem domni ai situațiunei timpului, trebuie să ne ridicăm preste nivelul cel mediocru. Este grea misiunea, de a scóte lumea din rătăcirile ei, și de a o aduce la lumina adevărului. Este greu astăzi de a cuvânta cu efect dorit, și din cauza această trebuie și predicămîntul ast-fel in-

stituit, cultivat și tratat, ca să se pótă măsura ori și când cu cultura omenirei. Predicatoriul să tindă din tóte puterile și cu tóte mijlócele cuviincióse, ca să devie dupre cuvintele st. Scripturii în adevăr „lumina lumei și sarea pământului.“ Progresele esterióre a instrucțiunei publice, îmulțirea foilor-scrite cu multă elocință, precum și tratările publice a chestiilor nóstre timporale în parlament și oficiile publice, ajută în felul lor și predicatoriului la dibăcia de a scrie și de a vorbi în sensul și în limba timpului de astăzi.

Acuma în timpul nostru se iewa în considerare și se primește cu aplaus mai mult forma și frumsețea esterióra, de cât germinele lăuntric.

Acéstă direcțiune a gustului se cultivă mai ales în regiuni și orașe, unde există mai multe confesiuni.

Acolo cércă predicatorii confesionalilor streinii, de a'și câștiga prin forme frumoșe efecte și aplause mai mari. Unii doresc érá să bazeze religiunea, prin urmare și predica, pe știință, érá alții tind să escludă cu totul știința din religiune.

Noi suntem pentru calea medie.

Predicămîntul efectuos trebuie să se ție de amândoué : Să se sântéscă știința prin credință, érá credința să se lumineze prin știință, pentru ca să putem cuvênta ca ómeni, și pentru ómeni.

De pe terenul umilinței și a sânteniei, și dupre exemplul marelui nostru învățator Is. Chr., dirigétoria învățatorială să fie mai sublimă de cât spiritul timpului, și precum se rușinau odinióra filosofii și învățații vechimei, contimporanii D-lui, și amuțeau înaintea blândelor, simplelor și sublimelor sale cuvinte, ast-fel să se rușineze și să amuțéscă raționaliștii și materialiiștii timpului de astăzi. Umilința este rădăcina virtuților, și pe basa acesteia să clădim predicămîntul dumnezeesc. Preste ea se revarsă după cuvintele Domnului grația divină și darul spiritului st., pentru ca prin ast-fel de predicămînt bisericesc să se pótă revêrsa rașele sale strălucitóre și preste întunerecul minței, preste neștiință și rétăcire.

Predicămîntul este o parte întregătóre a operei de mântuire a lui Is. Chr., un scop al pogorîrei lui din cer și al întrupării lui. Érá învățatul Heinrich Braun dice : „Die Vollkommenheit einer Rede besteht darin, dass sie ohne Ueberfluss und ohne Mangel nicht mehr nicht weniger, sondern gerade das, was zum Ziele nöthig, in einem natürlichen und lebhaften Ausdrücke sage. Und hiezu wird mehr Talent,

mehr fleiss und Uebung erfordert, als sich der Haufe von geistlichen Redern überhaupt denken kann.“

(Perfecțiunea cuvântarei constă în aceea, că ea să spue fără prisos și fără de lipsă, nici mai mult, nici mai puțin, în espresie firéscă și vióe, ci tocmai aceea ce este de lipsă pentru ajungerea scopului. La acésta se cere mai mult talent, mai multă diligență și esercițiú, de cât n'ar putea cugeta póte în genere, mulțimea cuvântătorilor bisericești.

Predicămîntul efectuos trebuie să fie prin urmare o educație adevărat creștinéscă. Din el trebuie să se escludă tot ce slăbește pietatea, și să se considere aceea ce ridică pre om preste sfera celor deșerte și trecétóre, auditorul să învețe ceva prin predică, să și lumineze mintea ca să póta cunoște adevărurile dumneđești, érá inima să i fie mișcată și voea să i se înduplice pentru cele eterne. Nici un efect în lume nu se póte aseména cu efectele salutare a predicămîntului.

Amvónele creștine sunt catedrele învățátóre a tuturor generațiunilor și ale timpurilor. Dela dênsele ese adevărul și tótă *cultura omenéscă*.

Prin predicămînt viú și efectuos a convertit Is. Chr. lumea și prin grația lui susține el totul. „Credința vine dela ascultare, érá ascultarea prin cuvânt“ (*).

Luând în considerare spețială acestea momente prin care se póte produce un predicamînt salutar, vom avea pe scurt mai întéiú momentele față cu predicatoriul, apoi față cu predica și în fine momentele care trebuie să se observeze față cu poporul căruia i se predică.

Un predicatoriú bun se póte cunoște din fructele și efectele produse, când câștigă el sufletele audítorilor prin D-đeú, și i aduce la cunoștința, la adorarea lui. — Spiritul timpului înaintat o cere asta, de asemenea facultatea religiósă și intelectuală a timpului în carele trăim.

Predicatoriul trebuie să poséda dibăcia de a aduce audítorii sei la păđirea credinței, la căință, la suspine și lacrimi, și, în scopul acesta, se recer dela el facultăți spirituale, morale și corporale.

Cel ce va învăța și va face, acele mare se va chema în împărăția cerului (**), dice st. Scriptură, érá st. Ión gură de aur vorbind despre preoți scrie: „Presviterii se pot numai atunci lăuda de măestria cea mai prefectă în educația crești-

(*) Rom. 10. 17.

(**) Mat. 5. 19.

néscă, dacă 'și pot câștiga auditorii lor prin cuvânt și fapte pentru vieța cea sacră, care le-a dăruit-o Chr. (*) .

Prin cuvânt și faptă să tindă așa dară predicatoriul de a se face demn de misiunea sa cea înaltă, ce i s'a încredințat prin misterul st. hirotonii. — El să caute de a câștiga împărăția cerului pentru sine și auditorii seî.

Urmând învățăturilor s-tei Scripturii și a sântilor părinți, să'și câștige el acea putere spirituală, pentru ca să bine-vestéscă auditorilor seî vecinicul adevăr, să'î încredințeze pe aceștia și să nutrécă sufletele lor cu hrana ceréscă, după cuvintele s-lui apostol Pavel, carele dice : „Cuvântul lui Chr. să locuéscă în voi cu bogăție, în tótă înțelepciunea, învățându-vé și îndemnându-vé unul pre altul (**).

Cea mai importantă putere care se recere dela un cuvântător adevărat a lui Chr., este darul duhului st., cu carele trebuie el să fie înzestrat, duple cum am amintit prin împărțășirea s-tului mister al preoției, și acest dar înalt, care 'l conduce la adevăr, va învăța poporul prin vasul seî ales.

Când episcopul și preotul vor păzi cu demnitate credința lui Chr. și darul de care se învredniciră ei prin impunerea mânilor și rugăciuni, atunci nici cuvintele lor nu vor resuna în deșert, ci înrouate de îndurarea ceréscă, ele vor aduce fructe salutare în popor atât pentru vieța, cât și pentru eternitate.

Pentru primirea și conservarea acestei scânteî divine, trebuie însă ca să fie pregătit predicatoriul viitor, cu arme spirituale. Din pruncie până la primirea acestui st. mister trebuie el să'și însușéscă științele cele necesare, și anume, atât cele generale cât și cele speciale. După aceea trebuie el, ajuns o dată în activitate să știe cum să păstreze, cum să desvolteze și să cultiveze acéstă diregătorie înaltă și sântă. Să nu'și îngrope ca sluga cea viclénă din evanghelie talantul seî. Inspirația de sus trebuie nutrită, știința teologică și cea retorică cultivată. Așa dice sf. Ieronim : „Iubește învățăturile s-tei Scripturii și vei urî păcatul“ (***) . Érá apostolul limbelor scrie către Tit : „Țiindu-se (episcopul) de cuvântul cel credincios după învățatură, ca să pótă prin învățatura cea sênătósă, și a sfătui și a îniruuta pre cei ce se opun (****).

(*) Ión g. d. a. de sacerdot. 4. n. 25.

(**) Col. 3, 16.

(***) Tit.

(****) Ieronim p. 25.

Predicatoriului îi trebuie știința filosofică și anume : logica, pentru cuvântarea sa, psihologia, pentru ca să cunoască caracterele ómenilor, metafisica, pentru dogmele credinței, apoi istoria universală, pentru legătura ei cu biserica și esplicarea pildelor. Tot așa sunt și cele-lalte științi de lipsă, și anume : istoria naturală, fizica, pedagogia, economia și literatura.

În scurt numai acel predicatoriū póte fi fertil, carele, duple cum ȃice Domnul, „este stăpân al casei“ (*), carele scóte din tesaurele sale nouă și vechi. Și fantasia unui predicatoriū trebuie să fie vióie. Ea este vatra, cea plină de jăratie, dela care purcede focul carele inflaméză omul.

Fantasia presintă predicatoriului în predicămîntul bisericesc vioșie, eleganță, căldură și entusiasism.

Și memoria ageră pentru memorarea predicelor și pentru predicarea *ex tempore*, când o cere acésta o eventualitate neprevăduță, este o facultate, ce se recere dela predicatoriū.

Vine apoi prudentă și presența spiritului pentru un predicămînt fructifer. Predicatoriul să se feréscă de a duce în predică lucruri ridicole, pentru că prin aceste ar ataca el demnitatea prediceii. El să nu atingă personalități nici direct, nici indirect.

Să nu'l mustre tot-déuna pre cel căduț, ci din contra să'l mângâe și să'l apere în contra atacurilor violente ale altora. Ca o calitate estra-ordinară și destinsă mai înșirăm elocința.

Elocința adevărată este o artă, cu cât de grea, cu atât de însemnată. Acuma Cicerone a scris : „ Nil in hominum genere rarius, perfecto oratore invenire potest. (**). De asemenea scrie și st. Paul ȃicînd : „ Și cuvîntul meu și binevestirea mea, nu erau atît întru cuvinte îndemnătoare, ci întru arătarea duchului și a puterei “ (***)).

Tot așa ȃice și st. Ión gură de aur vorbind despre elocință : „ Pentru aceea se cuvine preotului să nu întrelese nimic, spre a'și căștiga acésta putere “ (****).

Éra în alt loc : Διὰ πολλήν χρῆ ποιῆσαι τὴν σπουδὴν, ὥστε τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ ἐν ἡμῖν ἐνοικεῖν πλουσίως.

La facultățile morale numărăm apoi : zelul predicatoriului, când cuvintédă franc, și la orî-ce întêmplare, când póte să aducă turmeii sale un folos, când biciuește el vițiurile

*) Mat. 13, 25.

**) Cic. de orat. lib. 1, c. 28.

***) 1. Cor. 2, 4.

****) Crisost. de sacerdot.

și le condamnă din inimă. Vine apoi: purtarea sa preoțască, plină de demnitate și evlavie. Noi videm, cu ce putere morală muștra Domnul pe învățătorii păcătoși, ținându-le: „Vai vouă învățătorilor de legi, că însărcinați pre oameni cu sarcini grele de purtat, era voi cu nici un deget de al vostru nu ve atingeți de sarcini.“ (*).

Pute-va un preot nemoral să cuvinteze ast-fel, fără de a se face ridicol? De asemenea scrie și st. apostol Paul lui Timotei 4. 12: „Te fă exemplu credincioșilor în cuvânt, în petrecere, în iubire, în inspirațiune, în credință, în curăție“.

Vine apoi și sentimentul, pentru ca un oratori ă bisericesc trebuie să consimțască cu durerile celui slab și zdrobit la inimă.

În fine mai amintim și dragostea pentru chemarea învățătorială a predicatoriului, carele este un moment destins pentru producerea unui predicământ efectuos.

Preotul ortodox se distinge acuma de alți oratori prin exteriorul și ținuta sa demnă, prin dignitatea stărei sale sante, și fie-carele creștin credincios îl va privi acuma cu pietate, ca pe locuitorul Domnului. Prin calitățile sale morale, modestie și blândetă, va câștiga el și mai mult atențiunea lor.

Mult ajută la producerea efectelor salutare în predicământ și calitățile fizice a predicatoriului, de asemenea și cele estetice. Aici numărăm mai întâiu organele omului, carele sunt organul de vorbit, bine format și sănătos. Ceea ce este sânt, să fie și respicat prin o limbă curată și într'o formă demnă. Cum împodobim noi misteriiile cele pline de îndurare cu argint, aur și mărgăritare, așa trebuie ca și limba să se înfrumșeteze cu tôte comorile și arta sa.

Pept bun și tare cu respir liber și lung, produce o voce sonoră, aușul musical, un exterior plăcut și o ținută esterióră cuviinciosă, sunt calități fizice, care se cer de la un predicatoriu.

El trebuie să fie serios, ținuta corpului se ă dreptă, liberă, fermă, dar nu prea esagerată.

La calitățile estetice numărăm un simț adevărat pentru tot ce este potrivit, cuviincios și plin de reverință. Simț fin pentru trătarea oamenilor și a păcatelor lor. Religio-

*) Mat. 11, 46.

sitatea adevărată, pietatea și inteligența nu sunt nici când simple, dure, amare, grosolane sau pasionate.

În scurt predicatoriul să fie și să lucreze, așa cum dice st. Augustin: „Id agit, ut veritas pateat, veritas placeat, veritas moveat “*).

Succesul prediceii atâră mult și dela alegerea materiei, de la ordinarea aceștia, desvoltarea și aplecarea ei practică.

Alegerea materiei trebuie să corespundă facultăților și cerințelor intelectuale și morale ale auditorilor.

Ea trebuie să fie poporală, pentru ca să pótă folosi celor ce se cuvintéză. Ea să nu conție lucruri neînțelegi-bele. — În privința acésta dice prea adevărat st. apostol Paul: „Și eū fraților, n'am putut să vė vorbesc ca celor spirituali, ci ca celor trupești, ca unor prunci în Chr. V'am nutrit cu lapte, érá nu cu bucate **).“

Materiile se aleg din s-ta Scriptură, s-ta tradițiune, și sântii părinți, apoi din adevărurile credinței și ale vieței creștine. — Cum-că autoritatea acestora este neîndoelnică, despre acésta se exprimă și st. Augustin dicând: „Autoritas tanta est evangelii sancti, ut quia in eis loquebatur, spiritus unus, verum sit etiam, quid dixerit unus. “***).

Materia să fie logic orânduită, și să aibă legătură. Cicero dice despre acésta următoarele: „Dispositio est rerum inventarum in ordinem distributio “(****).

Dispozițiunea materiei principale aflate să formuléză într'o propozițiune principală, ca cuprins al întregului, și acésta o numim tema.

„Simburele cristalisatoriū al prediceii“, dice D-nu Mitrofanovicī, în opul seū omiletic, este tema. Pe lângă ea se aședă tótă formațiunea omileticeii în ordine naturală frumósă, și în legătură solidă. — Ea este centrul prediceii din carele purced tóte părțile ei, ca crengile din trupină, și care numai în legătura lor acurată cu ea, află poziția lor bine nimerită, și însemnânța lor adevărată. Ea este elementul prediceii, care tóte le légă în una, și le pătrunde și care aduce în predică, putere, lumină și omogenitate“*****). De la tema bine alésă depinde așa dară și efectul.

Nimerit se exprimă în privința acésta și eruditul Sailer

*) Aug. D. 61.

***) 1 Cor. 3, 1—2.

****) Aug. Pag. 235. n.

*****) Cicero de Invent. L. 1. c. 7.

*****) Dr. Mitrofan. pag. 851.

dicând : „ Un predicatoriũ bun trebuie sã aibã în vedere la alegerea temeĩ creștinismul, puterile, cerințele și așteptãrile auditorilor sei, scopul oficiului seũ, măsura puterilor sale, cerințele locului și ale timpului, care sã corespundã spiritului creștinismului, capacitãței poporului, scopului pertratãrei și referințelor locale și celor ale timpului : (Ein guter P'ediger muss in der Wahl des temas den jehalt das Khristentums, die Qrafte Bedürfnisse und Erwartungen seiner Zuhörer, den Zweck seines Amtes, das Mass seiner Qrafte, die Erfördennisse des Ortes und das Zeit im auge behalten, um den Stoff zu wahlen, deridem Geiste des Christentums, den Firhykeiten des Volkes, dem Zwecke des Vortrages, dem Umständen des Ortes und der Zeit ungemessen ist *).

Tema, prin urmare, trebuie sã fie ast-fel alésã ca sã se pótã privi de toți, ca una ce este de mare valóre. Ea trebuie sã fie un cuprins mãnos, clar și acurat, și sã se pótã desface în pãrți mai multe.

Impãrțirea prediceĩ consistã apoi din intrare, pertratãre și fine, pe lângã pãrțile secundare.

Scopul principal al intrãrei este de-a pregãti auditoriĩ pentru predicã și de a'ĩ dispune ca sã aibã interes pentru obiectul prediceĩ și s'o asculte cu atențiune. Așa dice st. Augustin : „Debet conciliare adversus remissos erigere, nescientibus expectare, debet intimare“ **).

Materia pentru intrare se iew din obiectul ce se introduce și carele are de-a se pertrãta, sau din textul prediceĩ.

Dupã împãrțirea materiei, carea trebuie sã fie pe scurt precisatã, vine apoi provocarea la atențiune, care pôte fi și o rugãciune. Urmézá apoi pertratãrea care cuprinde desfãșurarea prediceĩ, ea este *corpul prediceĩ*, și o parte principalã a ei.

Luând în considerare atãt referințele auditorilor, cât și calitatea materiei, se vor presinta în pertratãre mai întéiũ doveđile din esperiență și din autoritate, ca cele mai tari și mai solide. Cuvântãrea trebuie sã încredințeze, trebuie sã poséda puterea argumentelor și dibãcia de-a reprezenta acéstã putere. Vine apoi ordinãrea argumentelor, apoi doveđile din s-ta Scripturã, s-țiĩ pãrinți, minte, asemãnãri și pracsã. Apoi urmézá dacã este de lipsã și esplicãrea.

*) Seile S. 851.

***) Aug. D. 6.

Mișcarea inimii se pune în regulă la finea pertratării, de asemenea înduplicarea voci și aplecăciunile.

Legile gradațiunei trebuie considerate, pentru ca să pótă fi auditorii încredințați cu fermitate, și simțirea cu dorința trebuie influențate și câștigate pentru obiect.

Mijlócele virtuței trebuie să urmeze moralului, pentru că omul numai atunci va fi încredințat de necesitatea și folosul lor.

După ce s'a desfășurat obiectul și s'a îndeplinit pertratarea, vine încheierea predicei. Acésta se pótă dice însă numai atunci, când s'aũ produs în adevér în auditorii efecte salutare, atât teoretice cât și practice, când oratoriul este conștiut, cum că auditorii l-aũ priceput, cum că li-a perorat și li-a esplicat în mod înțelegibel, vioiũ și lámurit; în acel mod, după cum dice st. Augustin: „Docendi modus est optimus, quo fit, ut qui audit, verum audiat et quod audit intelligat“ (*).

Proverbul latin sună, în ceea ce privește încheierea: „finis coronat opus.“

Impresiunile cele ultime rămân în regulă neuitate de auditorii, ideia cea de pre urmă să fie așa dar precisă, puternică și variată, nu tot-déuna în una și aceéși formă, ea trebuie să pătrundă inima și voea auditorului.

Și o rugăciune rostită din inimă cu tot sufletul și cugetul la finea predicei, nu va rămâne de sigur la auditorii fără efect salutar.

În fine mai amintim, stilul, carele fiind de mai multe feluri, se folosește și de predicatorii pentru auditorii, după gradul lor de cultură. Stilul înalt cu eleganță și frumsețea sa, cu încordarea și puterea sa, se întrebuinteză numai în predici de o importanță înaltă, de adevăruri și idei sublime, érá stilul prosaic la auditorii simpli și din clasele cele mai inferióre.

Predica trebuie să fie scrisă și rostită într'o limbă curată și retorică. Tot ce nu este gramatical și corect în limbă, va-tămă audul celor atenți, îi distrage și împedică ast-fel efectul. Declamațiunea și acțiunea trebuie reproduse prin organele omului, graiũ viu, gesticulații și mișcările corpului corespundétóre.

Tóte aceste momente menționate până acuma, însă tot n'ar putea să'și ajungă scopul, și să producă efecte salutare, dacă predicământul bisericesc n'ar ține cont de poporul căruia i se predică.

*) Aug. 25, p 129.

Predicele cele mai escelente și oratorii bisericești cei mai eminenti, ar rămânea fără rezultate și ilusore, dacă nu s'ar considera poporul la compunerea și rostirea predicei.

Este absolut necesar de a considera calitățile speciale a națiunii și a comunei, căreia se predică.

Spiritul timpului, modificațiunile sale felurite, dete singuritelor națiuni și comunități direcțiuni deosebite.

Fie carele popor, oraș sau sat, are ceva pentru sine diferit în datine ocupațiunii, caracter și traiul vieții, apoi diferitele clase posed diferite graduri de cultură. In scurt dela cerințele intelectuale și morale a poporului, atîrnă cuprinsul, elaborarea și limba predicei.

O comună este mai instruită, pe când alta ignorantă. Unii posed cultură religioasă morală, éra alții, ce se țin de culți, nu sunt bine versați în religiune. Trebuie mai departe să se considere și modul cugetărei, părerile și prejudețele poporului, apoi capacitatea auditorilor, genul și etatea, viața și ocupațiunea lui, sărăcia sau avuția parochienilor, egoismul, mania de a calomnia, falsitatea, perfidia, lingușirea și neîndurarea, beția, frivolitatea, furțișagul, ura și discordia.

Cu cât mai poporală va fi aici o predică, cu atât mai interesantă va fi ea, cu cât mai specială, cu atât mai nemerită, cu cât mai adevărată, cu atât mai pătrundătoare, cu cât mai lesne vor înțelege-o auditorii, cu atât mai necesară și aptă li se va părea ea lor, cu atât mai mult li se va îndupleca voea și li se va mișca inima.

Mult mai greu este de a predica auditorilor de rangul și cultură diferită. Aici trebuie predicatoriul să caute nu numai de ași câștiga aplausele celor mai culți și de mai multă autoritate, ci din contra oratoriul să considere mai ales pe cei neculți, fiind că aceștia forméză în regulă majoritatea auditorilor.

Fie-carele predicatoriul trebuie săși cunoască, după cum am spus în cele trecute, poporul. Numai așa l-ar putea vindeca el sufletește, numai așa îi va face el suferibil viața acésta timporală, și posibilă, fericirea cea vecinică.

In România a fost ca și prin cele-lalte eparchii ortodoxe, ce fuseră supuse imperiului otoman, predicămîntul bisericesc în decadentă totală. Predicămîntul bisericesc este acolo numai în légăn. Cultura inferióră a clerului mai ales din generațiile trecute, cât și negligența lui totală, stărpiră mai că cu totul acésta diregătorie înaltă, acest oficiu sacru din biserica lui Christos,

Și în adevăr, numai dela un cler cu studii teologice se poate pretinde un predicămînt mănos și efectuos.

Orașele României sunt pline de ideile raționalismului și a francmasonismului. Satele și cătunele ei sunt în ignoranță, eră predicămîntul tot nu se practiséză nici cu diligență deplină, nici cu efecte salutare.

Și totuși, cât de rău stă astăzi biserica română pe terenul predicămîntului bisericesc, n'ar fi tocmai așa de greu de a regenera poporul român, carele este talentat și însetat de cuvîntul d-đeesc. Poporul român iubește fôrte predicămîntul. Românul creștin îl laudă necontenit, îl stiméză și'l veneréză pe preotul acela, carele îl deștéptă, îl luminéză și'l întărește prin puterea cuvîntului.

Nu este însă destul de a'î predica poporului numai despre vieța cea de aici și despre cea eternă, ci necesitatea cere, ca preotul să predice poporului român, că trăește și că trebuie să trăesca, atât aici, cât și dincolo de mormînt. Predicămîntul să fie ast-fel întocmit, ca să aducem poporul român la conștiința și despre datorințele sale timporale.

Și în adevăr, trebuie să constatăm că la cele mai multe comune li lipsește cu totul conștiința acestei datorinți.

Causa este, pentru că păstorii sufletești nu cultivă predicămîntul bisericesc, sau îl cultivă superficial și în înțeles greșit. Cetirea sau recitarea unei predici dintr'o carte, fără de a face schimbările și aplecările necesare, de sigur că nu va aduce fructe.

Trebue mai înteiú prin predici populare, înțelegibele și măduvóse să tindem de a aduce poporul nostru la conștiința despre misiunea sa timporală, nu însă după cum o fac cei mai mulți, cari predică numai despre vieța eternă, când poporul încă nu cunoște referințele și modul unei vieți timporale, corespundétóre, prin carele să'si pótă pregăti și calea pentru vieța cea viitóre. Petrecerea nóstră aici este dátátóre de ton,—dela ea depinde sórta nóstră cea viitóre vecinică, numai prin silință, prin lucrare, prin stărpirea moravurilor stricációse, prin înlăturarea superstiției și altor rătăcirí deșerte, prin unirea și dragostea reciprocă, prin conservarea credinței, a națiunei și a limbei nóstre, putem să ajungem țelul, la carele tindem. Poporul român este în genere bun, religios, îndurător, ospital, omenos și rușinos, de altă parte superstițios și cam leneș, apoi fiind el de rasa latină și aședat geograficește la marginea orientului, are și o misiune mărétă.

Este dar o datorință nedispensabilă a statului și a erar-

chiei, de a'î desvolta calitățile sale cele nobile și alese, precum și de a'î stăpi cele rele. Prin educarea unui cler cult și materialmente bine plătit, prin întroducerea și cultivarea specială a artei oratorice în seminariile României și la facultatea teologică din București, își poate crește statul și biserica română pe adevărații apostoli ai religiunii și ai poporului român, cari să potă înfrunta cu tărie obstaculele, ce se pregătesc și se îmulțesc din ȳ în ȳ, amenințând biserica și prin urmare și națiunea română, cu cari este ea contopită.

„Poeta nascitur, orator fit“, ȳice prea adevărat proverbul străbun. Este timpul suprem pentru biserica română, ca să'și educă prin studiul și esercițiul îndelungat și riguros oratori său predicatori buni, cari să producă efecte și fructe salutare atât la clasele inferioare, cât și la cele alese și culte a societății noastre române.

Puterea cuvântului să fie, pe lângă cultul divin, mentorul, carele să ducă națiunea română la o desvoltare perfectă, ȳră biserica ei ortodoxă la o flóre, a cärei miros sublim să străbată în tot sufletul românului creștin.

Ión Berariu

Paroch

din Stroești, în Bucovina.

Actŭ de Donațiune

Sub-semnații, locuitori și proprietari mici din comuna Bălăneșci, cât. Piștestii din vale, plasa Ocolu, județul Gorj, vedând că biserica cu hramul: „Schimbarea la față,” încă de mai mult timp suferă de serviciul divin, din cauză că actualul preot este căzut în infirmitate și estremeitate, și, ca să ni putem face preot, dăm de danie menționatei biserici pentru tot-de-una șapte-spre-dece (No. 17) pogóne pământ din proprietățile noastre, după cum urmază la numele fie-căruia ; care pogóne costă suma de trei-sute cincă-deci lei (No. 350). — Și, ca să fie valabil acest act, l-am legalizat de primăria respectivă, precum și de onor. tribunal local, trecându-se în registru. Ceii ce am știut carte l-am sub-scris cu mâinile noastre, érá ceii ce nu am știut scri ne-am sub-scris prin scriitor.

Nicolae Pănoiū

Cedez două pogóne și jumătate, care încep lungimea din pârău, adecă din capul grădinei lui Barbu Șerpe spre răsărit, până la capul hotarului, învecinându-se la méză-nópte cu moștenitoriī Christea Metea, érá la méză-đi cu moștenitoriī Mihaiū Popescu, teiu Meteī.

Ión Popescu

Cedez o jumătate pogon pământ în teiul Meteī, la capul hotarului spre răsărit.

Nicolae Alboiū

Cedez un pogon pământ, care începe lungimea din pârău, adecă din capul grădinei lui Barbu Șerpe spre răsărit, până la capul hotarului în teiul Meteī.

Vlăduțu Alboiū

Cedez o jumătate pogon pământ în teiul Meteī, alături cu D-l Nicolae Alboiū, lungimea tot cât a lui Nicolae Alboiū.

Mihaiū Alboiū

Cedez o jumătate pogon pământ în teiul Meteī, alături cu D-l Vlăduțu Alboiū, érá la méză-đi cu Dumitru Const. Pănoiū.

M. I. Sgarbură frați

Ión I. Sgarbură „

Alecu I. Sgarbură „

Cedăm trei pogóne pământ situate cu începerea din linia Boteștilor, ce aparține de comuna Budenilor spre răsărit și până la capul hotarului, învecinându-se la méză-nópte cu moștenitoriī lui Ilie Teropu, érá la méză-đi cu moștenitoriī lui Ión Bota, teiu Urechescului hotarul Peteșciī, din vale.

Ión Negrescu

Cedez un pogon pământ în teiul Meteï, adeca din capul prunilor spre apus, până în matca Ulmetului la opritura de cer.

Ión Dănărăcu

Cedez o jumătate pogon pământ în teiul Dănărăcu, cu începere din podul Baclanilor spre răsărit și până în soșea, învecinându-se la mază-nópte cu D-l Const. Dănărăcu, érá la mază-đi cu Pátru Dănărăcu.

Gheorghe Chochina

Cedez o jumătate pogon pământ, cumpăratură cu act autentic de la D-nul Ión Grădiștenu, alături cu D-l Ión Negrescu.

Ión Negrescu

Cedez două pogone pământ, ce am cumpărat cu act autentic de la D-nul Ión Grădiștenu.

Ión Ionicî

Cedez un pogon pământ, ce am cumpărat cu act autentic din delnița lui Gheorghe Toropu, până în matca ulmetului, teiul Meteï, învecinându-se la mază-đi cu Constantin Ionicî, érá la mază-nópte cu preotul Gheorghe Popescu.

Preot. Gh. Popescu

Cedez un pogon pământ din delnița lui Ión Ionicî, învecinându-se la mază-đi cu D-l Ión Ionicî, érá la mază-nópte cu Gheorghe Chochina, teiul Meteï.

S. N. Ghuțescu	{	Cedez un pogon pământ, care începe lungimea din moștenitorii Dumitascu Guța spre mézã-nópte până la Ionița Guța, érá la răsărit până în Ión Holingher și la apus până în Const. Casota.
Gh. D. Guța frați
Barbu D. Guța „
Ión D. Guța „	{	Cedăm un pogon și jumătate, care începe din drumul Bălțeanului spre răsărit până la capul hotarului, învecinându-se la mézã-đi cu D-l Grigore Const. Pănoiú, la mézã-nópte cu Dumitru Nicolae Stegăroiu.
Constantin D. Guța	{	Cedez o jumătate pogon pământ, alătura cu frații mei de mai sus.

Acéstã donațiune o facem bisericeí cu hramul „Schimbarea la față,“ cu condițiune să se facă preot seminaristul Balănescu Ión.

Sub-semnatul, ca epitrop al bisericeí, primesc acéstã donațiune, ce o fac locuitorii bisericeí cu hramul „Schimbarea la față.“

Epitrop. [ss]. *Ión Negrescu.*

ROMÂNIA

Primăria comunei Bălăneșci.

Se atestă identitatea semnăturilor din prezentul act de noi, fiind pe ființă de adevăr, și nefiind moșie rurală, ci moștenire strămoșescă, partea cedată bisericeí, după cererea ce ni-aú făcut locuitorii prin suplica înregistrată la No. 230.

1885. Maiú 11. — No. 134.

(SL.) Primar (ss). *C. Popescu.*

Tribunalul districtului Gorj.

Anul 1885, Maiu 14. No. 3515.

No. 760.

S'aũ prezentat înaintea tribunalului D-lor N. Pănoiũ, Ión Popescu, Nicolae Alboiũ, Vlăduțu Alboiũ, Mihaiũ Alboiũ, Mihaiũ Sgarbură, Alecu Sgarbură, Ión Sgarbură, Ión Negrescu, Ión Dănărăcu, Gh. Chochină, Ión Negrescu, Ión Ionici, Preotul Gh. Popescu, Scarlat N. Ghuțescu, Gh. D. Guța, Ión D. Guța, Barbu D. Guța, Const. D. Guța, și epitropul bisericeii cu hramul: „Schimbarea la fața“ din comuna Bălăneșci, anume Ión Negrescu, în fața cărora citindu-se din cuvânt în cuvânt prezentul act de donațiune, depus cu suplica registrată la No. 6609, aũ declarat că este al D-lor, făcut din liberile voințe, scris actul și subscris de numiții, parte prin scriitori neștiind carte, érá parte, știind carte, aũ subscris cu propriile semnături, declarând epitropul că acceptă donațiunea făcută bisericeii.

TRIBUNALUL

În fața acestor declarațiuni și în baza art. 1171 codul civil, vedând că și tacsă de înregistrare cuvenită fiscului s'a perceput cu recipisa No-900,

Dă autenticitatea legală prezentului act de donațiune.

(LS) (ss). Sfinescu

p. Grefier (ss). N. Ciontescu.

Grefa *Tribunalului Gorj.*

Atest că acest actŭ s'a trecut în registru de transcripțiunii sub No. 642, fila 9, vol. III, astăzi la 14 Maiŭ, 1885.

(LS) (ss) p. Grefier. *N. Ciontescu*

P. conform. Pr. N. Ionescu

ROMANIA

Direcția Cancelariei Sântei Episcopii Râmnicu Noul-Severin.

Acéstă copie, fiind conformă cu originalul, se atestă. 1885, Iunie 26.

p. Director. **C. Olănescu.**

